

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Monika Lechmannová

Společenský a politický vzestup Kostků z Postupic v druhé
polovině 15. století

Social and Political Growth of the Kostka of Postupice in
the second half of 15th century

Praha 2011

vedoucí práce: prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní prof. PhDr. Lence Bobkové, CSc. za konzultace, čas a cenné rady, které věnovala mé práci. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu, kterou mi po celou dobu mého studia projevovali.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 25. července 2011

Monika Lechmannová

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se zabývá šlechtickým rodem Kostků z Postupic a snaží se nastínit jeho historii v průběhu 15. století s důrazem na jednotlivé členy rodu. Od chvíle, kdy Vilém I. Kostka z Postupic získal od císaře Zikmunda Lucemburského zápis na panství litomyšlského biskupství, sledujeme vzestup rodu. Jednou z nejvýraznějších osobností v tomto období byl Zdeněk III. Kostka z Postupic, který jménem Jiřího z Poděbrad vedl četná diplomatická jednání, stal se nejvyšším mincmistrem království českého, zasedal v královské radě i při jednání dvorského soudu a za své zásluhy byl povýšen do panského stavu. Zásluhou Zdeňka III. Kostky z Postupic se Kostkové stali jedněmi z nejbohatších a nejvlivnějších kališnických rodin v království.

Klíčová slova:

Kostkové z Postupic, Jiří z Poděbrad, Matyáš Korvín, válečnická aristokracie, šlechta, východní Čechy, Litomyšl.

Abstract:

This bachelor thesis deals with a noble family of the Kostka of Postupice and outlines its history during 15th century highlighting particular members of the noble family. Since Vilém I. Kostka of Postupice was given an entry by the ceasar Sigmund Luxembourg into an estate of Litomyšl Bishopric, we can follow the growth of the noble family. One of the most striking personalities of the period was Zdeněk III. Kostka of Postupice, who was holding a lot of diplomatic dealings on behalf of the George of Poděbrady. He also became the highest coin-master of the Bohemian kingdom, he was in Royal Council session and participated in Royal Court trials. All of those activities were a reason why he was ennobled. Thanks to Zdeněk III. Kostka of Postupice the Kostka noble family became one of the wealthiest and most powerful Calixtin families in the Bohemian kingdom.

Key Words:

The Kostka noble family of Postupice, George of poděbrady, Matthias Corvinus, war aristocracy, nobility, Eastern Bohemia, Litomyšl.

Obsah

Úvod.....	5
1. Proměny české společnosti v pohusitském období.....	9
2. Vladycký rod Kostků z Postupic do roku 1449.....	21
2.1 Kostkové z Postupic.....	21
2.2 Erb Kostků z Postupic.....	23
2.3 První členové rodu Kostků.....	24
2.4 Vilém I. Kostka z Postupic – husitský vojevůdce.....	25
2.5. Bohuš I. Kostka z Postupic.....	28
2.5.1 První válečné i politické zkušenosti mladého Kostky.....	28
2.5.2 Bohuš Kostka a jeho role při bavorské kandidatuře.....	31
2.5.3 Kostka na politickém kolbišti.....	33
2.5.4 Kostkové pomáhají obsadit Prahu.....	37
3. Kostkové z Postupic za vlády Ladislava Pohrobka a Jiřího z Poděbrad.....	41
3.1 Zdeněk III. Kostka z Postupic do nástupu Jiřího z Poděbrad na český trůn....	41
3.1.1 Zdeněk Kostka v bojích o udržení jednoty království	42
3.1.2 Kostka během správcovství Jiřího z Poděbrad.....	45
3.2 Zdeněk III. Kostka z Postupic na vrcholu kariéry.....	51
3.2.1 „Jen Čech může být našim králem“.....	51
3.2.2 Mincmistr na Horách Kutných	53
3.2.3 Zdeňkovy uherské mise	55
3.2.4 Povýšení do panského stavu	57
3.2.5 Zdeněk Kostka jedná v Římě o kompaktátech	58
3.2.6 Válečník a soudce	62
3.2.7 „Ty jsi náš pán, a co poručíš, k tomu chceme Ti pomoci!“	64
3.2.8 Kostka v boji proti Zelenohorské jednotě	66
3.3. Albrecht Kostka z Postupic ve službách dvou králů	71
Závěr	82
Seznam zkratk	85
Seznam použitých pramenů a literatury.....	86

Úvod

K napsání práce zabývající se Kostky z Postupic mne přivedl zájem o bližší seznámení se s tímto šlechtickým rodem, který po více než sto let vlastnil a zpravoval panství, jehož součástí bylo i mé rodné město.

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila uspořádat jednotlivé údaje o Kostcích z Postupic a zařadit je do dění v Koruně království českého. Snažila jsem se popsat události od doby husitské revoluce, která znamenala společenský vzestup rodu, až po smrt krále Jiřího z Poděbrad, kdy se vzestup rodu zastavuje. Prostřednictvím jednotlivých příslušníků rodu můžeme sledovat jejich průchod dějinami, společenský vzestup během padesáti let, kdy od bezvýznamného zemanského rodu se pomocí svých schopností a dovedností vyšplhali až na nejvyšší žebříček v hierarchii a obsadili důležité zemské úřady. František Palacký se vyjádřil ke Kostkům z Postupic takto: „*rod pánů Kostků na Litomyšli vynikal takřka dědičně vzdělaností a diplomatickou způsobností nad jiné rody české.*“¹

Svoji bakalářskou práci jsem rozdělila do tří hlavních kapitol, ve kterých sleduji osudy tohoto šlechtického rodu v 15. století. V první části popisují stručný vhlad do společenských a politických poměrů v Čechách, které následovaly bezprostředně po husitské revoluci, a nastiňují i některé zahraničí problémy Koruny české. Následně se již věnuji Kostkům z Postupic.

Ve druhé kapitole tak informuji o jejich původ, rodovém erbu a prvním vzestup, kdy ještě jako vladykové hájili kalich v husitské revoluci a následně dopomohli k vzestupu Jiřímu z Poděbrad, který se jim za to později odvděčil povýšením do panského stavu. V této kapitole sleduji životní osudy dvou mužů, otce a syna Viléma I. Kostky z Postupic a Bohuše I. Kostky z Postupic. Oba tyto šlechtici patřili k tzv. válečnické šlechtě.² Bohuš navázal na odkaz svého otce, husitského vojevůdce, a díky jeho slávě se dostal do kruhů kolem Hynce Ptáčka z Pirkštejna. Brzy se však začal vystupovat i samostatně a vedl jménem Ptáčkovy politické strany jednání na vysoké politické úrovni. Po Bohušově smrti navazuje na rodinnou tradici Vilémův druhorozený syn Zdeněk III. Kostka z Postupic, kterému jsem věnovala ve své práci největší pozornost.

Zdeňkův život jsem rozdělila do dvou větších podkapitol, ve kterých sleduji jeho politickou kariéru před a po volbě a korunovaci Jiřího z Poděbrad českým králem. Právě

¹ František PALACKÝ: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, díl 4.* (dále jen *Dějiny*), Praha 1939, s. 436.

² O významu a původu válečnické aristokracie Josef PETRÁŇ: *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1*, Praha 1976, s. 10-11.

osoba kališnického krále měla na osudy a vzestup rodu neodmyslitelný podíl, díky němu byli Kostkové z Postupic pozvednuti mezi vyšší šlechtu. První Zdeňkovy činy však souvisí ještě se životem jeho bratra Bohuše, proto začínám samostatné osudy Zdeňka sledovat až po Bohušově smrti. Stejně tak ke konci Zdeňkova života se místy prolínají jeho skutky s politickým vystupováním Albrechta Kostky z Postupic, třetího Vilémova syna, jehož kariéru sleduji v poslední části své práce.

V uplynulých letech se objevuje zvýšený zájem o dějiny jednotlivých šlechtických rodů. Svědčí o tom i edice vycházející v nakladatelství Lidové Noviny. První publikací v této řadě byla kniha *Hrabišici, páni z Ryzmburka*. S tímto rodem bývají Kostkové pro podobnost s rodovými erby někdy spojováni.³ Dalšími rody, jimž se dostalo pozornosti pro vydání samostatné práce, byli *Páni z Kravař*, *Páni se Sovince*, *Páni z Kunštátu*, *Poděbradové*, *Lichtenburkové* a neustále se připravují další.⁴

Zpracování dějin rodu Kostků z Postupic znesnadňují samy prameny. Nedochoval se nám rodový archiv Kostků a listiny týkající se jejich majetků a činnosti jsou roztříštěny po celé zemi. Jedním z prvních, kdo podal ucelenější informace o Kostcích byl August Sedláček ve svém medailonku zabývajícím se tímto rodem ve čtvrtém dílu *Ottova slovníku naučného*,⁵ po němž následoval popis rodu v prvním svazku Sedláčkovy řady *Hrady, zámky a tvrze království Českého*.

Šlechtický rod Kostků z Postupic je pro mnohé takřka neznámý, a proto není divu, že kromě Sedláčka o něm bylo dosud publikováno jen několik samostatných článků a jedna kniha, která se zabývá pečetěmi jednotlivých členů rodu. Martin Šandera se pokusil zachytit život Zdeňka III. Kostky z Postupic ve svém článku *Zdeněk Kostka z Postupic - přítel krále, nepřítel církve*, který o pár let v trochu rozšířené a poupravené podobě opět vydal pod názvem *Zdeněk Kostka z Postupic – „alter ego“ husitského krále (Životní osudy předního kališnického šlechtice poděbradské éry)*.⁶ Právě poslední zmíněný Šanderův

³ Tuto domněnku připouští August Sedláček ve svých dílech: *Českomoravská heraldika, II. díl*, Praha 1925, s. 32-33; Martin KOLÁŘ – August SEDLÁČEK: *Českomoravská heraldika, I. díl*, Praha 1902, s. 204; Přesto Tomáš Velímský, autor knihy o rodu Hrabišiců, uvedl jen jeden případ spříznění obou šlechtických rodů na počátku 16. století prostřednictvím sňatku. Tomáš VELÍMSKÝ: *Hrabišici páni z Ryzmburka*, Praha 2002, s. 228.

⁴ Tomáš BALETKA: *Páni z Kravař: Z Moravy až na konec světa*, Praha 2003; David PAPAJÍK: *Páni ze Sovince: Dějiny rodu moravských sudí*, Praha 2005; Miroslav PLAČEK - Peter FUTÁK: *Páni z Kunštátu: rok erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*, Praha 2006; Jan URBAN: *Lichtenburkové: vzestupy a pády jednoho panského rodu*, Praha 2003; Ondřej FELCMAN – Radek FUKALA – Vladimír HRUBÝ: *Poděbradové, rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008.

⁵ *Ottův slovník naučný, čtrnáctý díl, kartel-kraj*, Praha 1889, s. 946.

⁶ Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka z Postupic - přítel krále, nepřítel církve*, in: *Evropa a Čechy na konci středověku. Sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi*, Praha 2004, s. 323-336; Týž: *Zdeněk Kostka z Postupic – „alter ego“ husitského krále (Životní osudy předního kališnického šlechtice poděbradské éry)*, in: *Acta Universitatis Reginaehradecensis. Historica I.*, Hradec Králové 2006, s. 99-118.

článek mi byl inspirací při psaní předkládané práce. V dalším článku k rodu Kostků popsal Zdeněk Pokluda působení Albrechta Kostky na Moravě a jeho moravské državy.⁷

všechny členy rodu dosud zachytil pouze Oldřich Pakosta, který ve své sfragisticky zaměřené publikaci věnoval jednotlivým osobám kratší životopisné medailonky a dále rozebral jednotlivé zachované pečeti, které Kostkové z Postupic užívali.⁸

Během zpracovávání své bakalářské práce jsem využila prameny vydané v edicích pro dějiny Království českého. Základní edicí diplomatických pramenů pro toto období je Archiv český, především pak díly I-VI, které vydal František Palacký.⁹ Dále jsem pracovala například s korespondencí z období 15. století vydané Petrem Čornejem v publikaci *Království dvojího lidu*. Využila jsem též *Archiv Koruny české VI., Desky dvorské království českého, Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka III-IV, Pozůstatky desk zemských království Českého roku 1541 pohořelých I-II a Zbytky register králů římských a českých z let 1361-1480*, či *Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbarländer im Zeitalter Georg's von Podiebrad (1450-1471)*.

Autorem posledně zmíněné edice je August Sedláček, který během svého života navštívil a zpracoval materiály z velkého počtu domácích i zahraničních archivů, ve kterých zpracoval množství pramenů. Ze zápisů pořízených při těchto návštěvách čerpal během sepisování svých děl. Sedláčkovy poznámky a výpisky jsou nyní součástí chronologicky řazené kartotéky jeho pozůstalosti, která je uložena v Historickém ústavu Akademie věd České republiky. Mnohé z nich zachycují dokumenty dnes již neexistující.

Z narativních pramenů mi byly hlavním zdrojem informací Staré letopisy české existující v několika redakcích a edicích zachycující léta od husitské revoluce až po korunovaci Jiřího z Poděbrad, a též dílo Aenea Silvia Piccolominiho nazvané *Historie česká*.¹⁰

V literatuře se dobou vlády Jiřího z Poděbrad, do které převážně spadá téma mé

⁷ Zdeněk POKLUDA.: *Moravské statky Albrechta Kostky*, in: VLH 2003-2004; č. 21-22, s. 279-285.

⁸ Oldřich PAKOSTA: *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, Litomyšl 2004; článek, který vedl k sepsání této knihy Týž: *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, in: Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy, svazek 1, Litomyšl 1997.

⁹ *Archiv český: čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích* (dále AČ), Ed. František PALACKÝ, Praha 1840-1872.

¹⁰ *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, Ed. František ŠIMEK – M. KAŇÁK, Praha 1959; *Staré letopisy české z rukopisu vratislavského*, Ed. František ŠIMEK, Praha 1937; *Fontes rerum bohemicarum – Series Nova II. Staré letopisy české. Texty nejstarší vrstvy*, Edd. Alena ČERNÁ – Petr ČORNEJ – Markéta KLOSOVÁ, Praha 2003.; *Starí letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých* vydané, vyd. Jaroslav CHARVÁT – František KRČMA, Praha 1941; *Ze starých letopisů českých*, Edd. Jaroslav KAŠPAR – Jaroslav PORÁK, Praha 1980; *Starí letopisové čeští čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých* vydané, Ed. František PALACKÝ, Praha 1829; *Aeneae Silvii Historia Bohemica - Enea Silvio Historie česká*, Edd. Dana MARTÍNKOVÁ – Alena HADRÁVOVÁ – Jiří MATL, Praha 1998.

práce, se ve svém díle zabýval poprvé František Palacký, který Poděbradské době věnoval čtvrtý díl (neboli čtvrtou a pátou knihu) ze svého díla *Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě*.¹¹ Z Palackého v mnoha směrech vycházel Václav Vladivoj Tomek. Do období 15. století spadají převážně jeho knihy *Dějepis města Prahy VI-VIII.*, ve kterých sleduje mimo událostí týkajících se Prahy i důležitá dění v království.

Nejobsáhleji a nejpodrobněji se však obdobím od smrti císaře Zikmunda Lucemburského až po rok 1464 zabýval Rudolf Urbánek. Kromě svého monumentálního, bohužel nedokončeného, čtyřdílného eposu *Věk poděbradský* se snažil zachytit politické dění v 15. století i řadou studií a článků.¹² Roky, které nestihl zpracovat do svého Věku poděbradského, popsal alespoň ve stručnosti v díle *Husitský král*, který je jakýmsi výtahem z Věku poděbradského.

Jedním z nejnovějších děl, které se komplexně zabývají tímto obdobím je práce Petra Čorneje a Milady Bartlové v šestém svazku *Velkých dějin zemí Koruny české*. Pro dějiny východních Čech, kde měli Kostkové střed svého dominia, byla nedávno vydána práce východočeských historiků *Dějiny východních Čech*.¹³

V literatuře, která se vyjadřuje k jednotlivým událostem a osobnostem pohusitských Čech, jsem využila například práci Otakara Frankenbergera *Husitské válečnictví po Lipanech* zabývající se vojenskými dějinami od porážky husitských vojsk u Lipan až po uzavření míru mezi Matyášem Korvínem a Vladislavem Jagellonským v roce 1478. Dále studie Martina Šandery o *Hynce Ptáčkovi z Pirkštejna* a nejnověji jeho kniha *Hyce Ptáček z Pirkštejna: Opomíjený vítěz husitské revoluce*. Z dalších děl můžu jmenovat třeba práce Josefa Macka, Antonína Kalouse, Františka Šmahela či Vladimíra Wolfa.¹⁴ Další práce cituji v poznámkách k textu.

¹¹ Poprvé vydáno postupně v rozmezí let 1848-1876. K této práci jsem užila Palackého *Dějiny* vydané v roce 1939.

¹² *Kancelář krále Jiřího*, ČČH 17, 1911, s. 13-27; *K české pověsti královské*, in: ČSPSČ, Praha 1915, s. 1-28, 49-68, 81-98; *Dvě studie o době poděbradské*, Brno 1929; *Jiří z Poděbrad a české národní království*, Praha 1920; *Jiří z Poděbrad*, Praha 1925.

¹³ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, 1437-1526, Praha - Litomyšl 2007; Ondřej FELCMAN – František MUSIL a kol.: *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009.

¹⁴ Otakar FRANKENBERGER: *Husitské válečnictví po Lipanech: Vývoj husitského válečnictví po skončení husitské revoluce a jeho význam pro válečnictví vůbec*, Praha 1960; Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*. In: Šlechta, moc a reprezentace ve středověku. Praha, Filosofia 2007; Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*, Praha 2011; Josef MACEK: *Česká středověká šlechta*, Praha 1996; Týž.: *Jagellonský věk v Českých zemích II.*, Praha 1994; Týž: *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967; Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín (1443-1490) - Uherský a český král*, České Budějovice 2009; František ŠMAHEL *Husitská revoluce III-IV.*, Praha 1996; Vladimír WOLF: *Jan Kolda ze Žampachu. Život táborského hejtmána*, Hradec Králové 2002.

1. Proměny české společnosti v pohusitském období

Husitská revoluce¹⁵ přinesla podstatné změny v politickém, sociálním, hospodářském a kulturním vývoji. Země Koruny české se staly po dlouhá desetiletí svědky krvavých bojů. Společnost se rozdělila na katolíky a přívržence kalicha. I po skončení husitské revoluce přetrvávala neustálá rivalita mezi oběma skupinami, která probíhala po celé století a Čechy se tak staly „*Královstvím dvojího lidu*.“¹⁶ Díky revoluci se poprvé v Čechách zformovala stavovská monarchie, která pro svůj vznik využila oslabené královské moci v zemi a ještě výrazně tuto moc svým působením oslabil.¹⁷

Stavy získaly během husitské revoluce mocenské postavení, kterého se nechtěly vzdát. Z rozhodování o událostech v zemi bylo vyřazeno duchovenstvo, jehož místo zaujali zástupci královských měst a rytířského stavu. Postupem času se utvářel stálý model stavovského shromáždění, který se udržel až do třicetileté války.¹⁸ V mnoha zemích

¹⁵ Jedním z podnětů k vypuknutí husitských bouří byl prodej odpustků a církevních úřadů, rozmařilost, okázalý život a bohatství církevních hodnostářů. Církvi patřila počátkem 15. století jedna třetina všech důchodů v zemi viz. Zdeněk FIALA: *Předhusitské Čechy 1310-1419*, Praha 1978, s. 244, pozn. 104. Již ve 14. století proti těmto poměrům vystupovali první kazatelé. Konrád Waldhauser a Jan Milíč z Kroměříže působili v Praze za panování Karla IV. Zdeněk FIALA.: tamtéž, s. 249. Větší ohlas v Čechách však měl až anglický filozof a teolog John Viclef, ze kterého vycházel při svých kázání mistr Jan Hus. Husův kostnický proces a jeho následné upálení vyústili v Českých zemích k první pražské defenestraci a tím započala husitská revoluce Zdeněk FIALA: tamtéž, s. 375-381, František ŠMAHEL: *Husitská revoluce III.*, Praha 1996, s. 282-318. V širším kontextu se může husitství zařadit do takzvané první evropské reformace. Pavel SPUNAR: *Kultura českého středověku*, Praha 1987, s. 459. O podobnosti husitského reformního hnutí s reformacemi v Německu, luteránstvím a vztahu Luthera k Husovu učení více František ŠMAHEL: tamtéž, s. 144-167.

¹⁶ Království dvojího lidu je pojem, který se užívá pro období od uznání kompaktát v roce 1436 a vládu Jiřího z Poděbrad. O dvojím lidu se zřejmě poprvé zmiňuje roku 1462 Prokop z Rabštejna, člen poselstva Jiřího z Poděbrad k papeži Piu II.: „*A jakož viete, že dvój jest lid v čechách, a král náš jest pán obého lida...*“ AČ VIII., s. 324. Přesto tento pojem může být někdy trochu zavádějící, protože během 15. století se objevují různé náboženské skupiny a církve, z nichž nejvýznamnější je bezpochyby Jednota bratrská. V literatuře k ní například Rudolf ŘÍČAN: *Dějiny Jednoty bratrské*, Praha 1957; Josef Theodor MÜLLER, *Dějiny Jednoty bratrské I.*, Praha 1923.

¹⁷ Již ve 12. a 13. století docházelo ve společnosti ke změnám, které vedly k vytvoření stavů. Vznikly tak skupiny lidí, kteří se stali v určitých ohledech nezávislí na panovníkovi. Můžeme pozorovat shromáždění, která se konala v letech, kdy v zemi chyběl silný a všemi uznávaný panovník. K tomu došlo například po smrti krále Přemysla Otakara II. v letech 1278-1283, po vymření Přemyslovců v letech 1306-1310 a následně v letech 1315-1318, kdy se část panstva bouřilo proti mladému králi Janu Lucemburskému. V těchto letech se přední zástupci země starali o chod království. Více Jaroslav MEZNÍK: *Vývoj a systém stavovské reprezentace v českých zemích v pozdním středověku* in: *Tvář stárnoucího středověku*, Brno 2008, s. 106-109.

¹⁸ Již svatojánský sněm na sklonku června roku 1434, který svolal po bitvě u Lipan zemský správce Aleš z Riesenburka do Prahy, měl toto složení. František ŠMAHEL: *Husitská revoluce III.*, s. 296-297; Jaroslav MEZNÍK: *Vývoj a systém stavovské reprezentace v českých zemích v pozdním středověku* in: *Tvář stárnoucího středověku*, Brno 2008, s. 110; Tento proces utváření stavů, který sledujeme v Čechách, byl na Moravě poněkud odlišný. Duchovní stav zde nepřišel o moc v takové míře. Olomoucké biskupství si stále udrželo své postavení a válečná léta přečkala také většina místních klášterů. Královská města na Moravě zůstala věrně stát po boku Zikmunda Lucemburského a stala se důležitou oporou nejen jeho vlády, ale i vlády Zikmundova zetě Albrechta Habsburského. Nižší šlechta zde nezažila takový strmý vzestup jako v Čechách. V konečné podobě se moravské stavy sešly na sněmu až roku 1440, kde na

fungovalo zasedání stavů a jejich politické rozhodování dříve než v Čechách.¹⁹

Během revolučních let se vytvořily v království tři mocenská uskupení, která převzala kontrolu nad zemí. Na přelomu let 1437-1438 můžeme mluvit o tzv. polské, rakouské a táborské straně. Ve všech třech skupinách nalézáme katolíky a kališníky z vyšší i nižší šlechty a zástupce jednotlivých královských měst.²⁰

Mezi politickými bloky se brzy po smrti Zikmunda Lucemburského rozhořel boj. Na český trůn byl zvolen císařův zeť Albrecht II. Habsburský a dne 29. června 1438 slavnostně korunován na českého krále.²¹ Ještě však během samotné volby došlo k roztržce mezi polskou a rakouskou stranou. Během dvou sněmů východočeských krajů v lednu a březnu 1438 Ptáčkova strana oficiálně vyjádřila svůj odpor vůči Habsburkovi a vyslovila se pro nástup Jagellonské dynastie na český trůn.²² Netrvalo dlouho a v zemi vypukl nový válečný konflikt, do kterého se zapojila i vojska polského krále. K žádné větší bitvě však nedošlo. Válku ukončila náhlá smrt Albrechta Habsburského.²³

Vyvstal tak znovu otazník nad osobou českého krále. O nastalé situaci v zemi jednal sněm svolaný do Prahy v lednu 1440. Dlouhá zasedání, započatá 6. ledna, vyústila ve vydání tzv. *Litu mírného*, který byl vyhlášen o třiatdvacet dnů později. Ve čtrnácti člancích došlo k ustanovení poměrů v zemi, které měli zajistit stabilitu až do doby, než bude zvolen nový panovník.²⁴

Podle dalších dohod z ledna toho roku měly po dobu nastalého bezvládní po správní

listině o vytvoření nového landfrýdu nalézáme olomouckého biskupa, příslušníky vyšší i nižší šlechty a zástupce osmi královských měst. Viz. Jaroslav MEZNÍK: *Tamtéž*, s. 110-111.

¹⁹ V Tyrolsku, Dánsku a Švédsku zasedali na sněmech dokonce i zástupci selských obcí. Viz. Jaroslav MEZNÍK: *Tamtéž*, s. 112, zde odkaz na příslušnou literaturu.

²⁰ Vedoucími silami ve stranách byl Hynce Ptáček z Pirkštejna, Oldřich z Rožmberka a město Tábor. Každý sledoval své vlastní cíle a dlouho mezi sebou nebyli schopni se dohodnout na kompromisu. Výčet příslušníků té či oné strany s jejich politickými programy podal Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1., Věk poděbradský*, (dále jen *České dějiny III/1.*), Praha 1915, s. 260-263; postupem času však táborská strana ztrácela na síle a později nalézáme v království již pouze dva politické bloky pod vedením Oldřicha z Rožmberka a Hynce Ptáčka z Pirkštejna, kterého po jeho smrti nahradil Jiří z Poděbrad.

²¹ O průběhu volby Albrechta na prosincovém sněmu roku 1437 Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1*, s. 264-273 František PALACKÝ: *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, díl 3., (dále jen *Dějiny*, díl 3.) Praha 1939, s. 616-617; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VI.*, Praha 1885, s. 48. Text volební kapitulace s požadavky šlechty in: AČ III., s. 459-460, s. 30; k Albrechtově korunovaci *Aeneae Silvii Historia Bohemica - Enea Silvio Historie česká*, Edd. Dana MARTÍNKOVÁ – Alena HADRAVOVÁ – Jiří MATL, Praha 1998, s. 181; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny, III/1*, s. 338.

²² Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1*, s. 274-286; Ondřej FELCMAN – František MUSIL a kol.: *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009, s. 585; Šandera, M.: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*, in: *Šlechta, moc a reprezentace ve středověku*. Praha, Filosofia 2007, s. 98.

²³ Popis bojů v Čechách Rudolf URBÁNEK: *České dějiny, III/1*, s. 348-383; *Aeneae Silvii Historia Bohemica - Enea Silvio Historie česká*, Dana MARTÍNKOVÁ – Alena HADRAVOVÁ – Jiří MATL, s. 181-185; O smrti Albrechta Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 453-456.

²⁴ Text Listu mírného in: AČ I, s. 245-249, č. 1; nověji byl vydán in: *Dokumenty k dějinám českého středověku a raného novověku*, Edd. Martin ŠANDERA – František MUSIL – Zdeněk BERAN, Ústí nad Orlicí 2006, s. 80-85.

stránce překonat tento čas převážně krajské landfrýdy.²⁵ První landfrýdy začaly vznikat již v předjaří 1440 na krajských sjezdech. Landfrýdní organizace v sobě snoubily funkce vojenské, policejní i soudní a měly zabránit soukromým válkám, loupežím a dalším jevům, které by podlomovali chod království. Proti narušitelům pořádku měla zasáhnout krajská vojenská hotovost. V čele jednotlivých landfrýdů stál volený hejtman, který obdržel určité pravomoci a svá rozhodnutí konzultoval s volenou landfrýdní radou. Ve východních Čechách vznikl po sjezdu v Čáslavi spolupracující spolek čtyř krajů, hradeckého, chrudimského, čáslavského a kouřimského, pod vedením vrchního hejtmana Hynce Ptáčka z Pirkštejna. „*Ostatní hejtmani nebyli osobnostmi, které by se Ptáčkovi mohly vlivem, rozhledem, zkušenostmi a konečně i starobylostí erbu rovnat.*“²⁶

Signatáři dali hejtmanům a jejich radám takřka neomezené pravomoci a nově vzniklá organizace se stala důležitou politickou silou.²⁷ V době, kdy neexistovala ústřední vláda a zemský sněm se především díky jednání Oldřicha z Rožmberka změnil v neplodná a rozhádaná shromáždění, nabyla tato krajská seskupení na významu. Stalo se jedinou složkou zemské správy, která disponovala dostatečnou výkonnou mocí a postupně v sobě zformulovala blok reprezentující téměř třetinu království a ve svých hranicích zaujímala místo východních Čech, část severních a středních Čech, přičemž hranice kouřimského kraje dosahovaly až k Praze.²⁸

Po celá čtyřicátá léta hledali čeští páni vhodného kandidáta na český trůn. Mnohé sněmy se však staly spíše místem neustálých hádek a četná poselstva vysílaná do zahraničí se vracela vždy s nepořízenou. Jiří z Poděbrad se rozhodl učinit přítrž nekonečným sporům mezi katolíky a kališníky a přikročil k razantnímu kroku. Jako nejvyšší hejtman

²⁵ Podstatou landfrýdů bylo zajistit a udržovat na určitém území bezpečnost, pořádek a dodržování práva. Českému prostředí byly landfrýdy známy z německého prostředí ve formě celoříšských či zemských spolků. První landfrýdy na území Koruny české vznikaly již v předhusitském období ve Slezsku, Horní a Dolní Lužici. Doloženy jsou landfrýdy od roku 1387 též na Moravě. Po smrti Albrechta Habsburského obnovili moravské stavy celozemský landfrýd. Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *Velké dějiny zemí Koruny české VI.*, 1437-1526, Praha - Litomyšl 2007, s. 59-60 .

²⁶ Zápis na mír čáslavský v AČ I, č. 3, s. 254-263 dále též *Dokumenty k dějinám českého středověku a raného novověku*, Edd. Martin ŠANDERA – František MUSIL – Zdeněk BERAN, Ústí nad Orlicí 2006, s. 85-96; citát.: Šandera, M.: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*. In: Šlechta, moc a reprezentace ve středověku, Praha 2007, s. 274; o čáslavském sněmu Zdeněk BERAN: *Čáslavský landfrýd 1440 až 1453*, VLH 25, 2008, s. 81-84; Martin ŠANDERA: *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí, poděbradské a jagellonské éře – I. část*, VLH 17-18, 2001, s. 99-100.

²⁷ Hejtmané mohli například v případě potřeby svolávat a velet krajské hotovosti a společně s radou určit, zda jednotliví stavové vyslali síly v přiměřené síle odpovídající jejich majetku. Jestliže se usnesli, že daná osoba tomu tak neučinila, mohli provinilce pokutovat. Hejtman rozhodoval, jak bude zacházeno s dobytými hrady a tvrzemi. Měl s radou právo vyhlásit na území landfrýdu mimořádnou daň a sám určit, na co se vybrané peníze vynaloží. Zároveň však mohl být hejtman i ze svého postu sesazen, pokud by se nechoval podle představ představitelů daného kraje.

²⁸ Ondřej FELCMAN – František MUSIL a kol.: *Dějiny východních Čech*, s. 589.

východočeských landfrýdů, kterým byl zvolen po smrti Hynce Ptáčka z Pirkštejna,²⁹ vojensky obsadil Prahu.

Získáním hlavního města království se Poděbrad stal hlavním nepřítelem katolických pánů, kteří brzy vytvořili tzv. Strakonickou jednotu a postavili se mu na odpor.³⁰ Následovaly vojenské akce, které však ani po uzavření smluv o vojenské pomoci se saskými vévody na obou stranách nevyústily v žádnou rozhodující bitvu a Strakonická jednota brzy s Poděbradem uzavřela ve Vildštejně mír.³¹

Výsledkem obsazení Prahy a úspěšného boje s opozicí bylo zvolení Jiřího z Poděbrad 27. dubna 1452 na dva roky za správce Království českého.³² Na podzim roku 1452, i pod tlakem ze strany rakouských stavů, svolil konečně Fridrich III. k vydání Ladislava Pohrobka do Čech. O rok později byl ve svatovítské katedrále slavnostně korunován nový král, Ladislav Pohrobek.³³ Doba klidu a míru, kdy zemi za mladého krále spravoval Jiří z Poděbrad, neměla být českému království dopřána dlouho, neboť o čtyři roky později, 23. listopadu, mladý král nečekaně zemřel.³⁴ Český sněm si 2. března 1458 za nového panovníka zvolil Jiřího z Poděbrad. Tuto volbu však nepřijaly zprvu vedlejší země, které si Poděbrad musel silou podrobit.³⁵ Zvolení Jiřího z Poděbrad bylo první skutečnou volbou českého panovníka, která byla z vůle stavů provedena bez ohledu na legitimistické tradice a vžitě zvyklosti. Vždyť Jiří z Poděbrad nepatřil k žádné z

²⁹ Ptáček zemřel nečekaně 27. srpna 1444 na svém sídle v Ratajích. V září se sjeli všichni členové východočeských krajů a jejich stoupenci do Kutné Hory, aby zde zvolili nového vrchního hejtmána. Tím se stal teprve čtyřadvacetiletý Jiří z Poděbrad.

³⁰ Jedním z přímých podnětů bylo uvěznění a později Menharta z Hradce po obsazení Prahy poděbradskými vojsky. Z Menhartovy smrti byl obviňován Poděbrad, který měl nemocného starce údajně zavraždit. V čele Strakonické jednoty stanul Oldřich z Rožmberka. Ustanovující zápis Strakonické jednoty in: AČ II, s. 244-246, č. 23; výčet příslušníků obou jednot, poděbradské i strakonické, datovaný k červenci 1450 in: AČ II., s. 282-284, č. 45.

³¹ Mírová smlouva uzavřená ve Vildštejně ze dne 3. srpna 1450 in: AČ II., s. 286-287, č. 47.

³² K tomu zápis svatojiříského sněmu in: AČ II., s. 309-313, č. 56; v literatuře Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2.*, s. 632-640; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 152-153; Václav Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VIII.*, s. 223-224; Josef MACEK: *Jiří z Poděbrad*, s. 85-86.

³³ Počátkem září vypukly v Rakouských zemích nepokoje a stavy si vynutili vydání Ladislava do Vídně. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2.*, s. 651-658; v listopadu se Jiří z Poděbrad vydal do Rakous, aby se ve Vídni setkal s Ladislavem. Ten potvrdil Jiřího ve funkci správcem země a souhlasil s podmínkami kapitulace. 28. října 1452 byl slavnostně korunován na českého krále. Vídeňské setkání Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2.*, s. 692-696, 706-707; obsah předložení kapitulace Ladislavovi Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 683-68; potvrzení kapitulace a Jiříka ve funkci in: AČ IV, s. 413-419; Příjezd Ladislava na Moravu a do Čech Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2.*, s. 726, 741; o korunovaci Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 744-748.

³⁴ O úmrtí a pohřbu Ladislava Pohrobka Rudolf URBÁNEK: *Konec Ladislava Pohrobka*, s. 103-188, Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/3.*, s. 193-219; Josef MACEK: *Smrt Ladislava Pohrobka*, in: ČsČH 14, Praha 1966, s. 766-775; podle zkoumání Ladislavových ostatků v roce 1985 profesorem Emanueleml Vlčkem byla vyvrácena pomluva o údajném travičství Jiřího z Poděbrad. Ladislav Pohrobek zemřel na následky vzácné formy leukémie. Viz. Emanuel VLČEK: *Jak zemřeli*, Praha 1993, s. 208-233.

³⁵ Na odpor se postavila především Vratislav, která v Poděbradovi viděla „kacíře.“ Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/3.*, s. 372-395, 424-443; Otakar FRANKENBERGER: *Husitské válečnictví po Lipanech: Vývoj husitského válečnictví po skončení husitské revoluce a jeho význam pro válečnictví vůbec*, Praha 1960, s. 40-46; Josef VÁLKA: *Dějiny Moravy I.*, Brno 1991, s. 156.

vládnoucích evropských panovnických dynastií.

Korunovace byla však ze strany církve podmíněna vykonáním přísahy v duchu křesťanské pravověrnosti, od které si papež sliboval, že se následně Jiří zřekne kalicha a přivede svou zemi opět do souladu s katolickou církví. V sobotu 6. května složil Jiří z Poděbrad spolu s manželkou v přítomnosti dvou uherských biskupů, jejich doprovodu a čtyř českých a moravských katolíků tajnou přísahu.³⁶ Po této přísaze se mohlo přikročit ke korunovaci.

Ve stejném roce, ve kterém byl za českého krále zvolen Jiří z Poděbrad, byl v Římě jmenován novým papežem Enea Silvio Piccolomini, který si po dobu svého pontifikátu vybral jméno Pius II. S českým králem Pius počítal jako s jednou z hlavních opor pro jeho chystanou protitureckou křížovou výpravu. Proto byl aspoň dočasně ochoten zkousnout slib poslušnosti, který jménem Jiřího z Poděbrad, složil v březnu 1459 Jan z Rabštejna pouze však za osobu panovníka, nikoliv za poddané celého království, a na poselstvo se slibem poslušnosti Království českého si počkat až do roku 1462. Setkání papeže a českých poslů však neprobíhalo podle představ ani jedné strany a k nelibosti českých kališníků vyhlásil nakonec v březnu Pius II. Basilejská kompaktáta za zrušená.³⁷

V létě 1462 na sněmu se český král odmítl vzdát kompaktáta. Následně vyvstal nový odpor vůči králi ve Vratislavi, kterou papež veřejně podporoval a vzal ji pod svou ochranu. Jiří chtěl nátlaku papeže čelit mezinárodní organizací evropských panovníků, kde by papež byl odsunut do pozadí a nemohl již nadále zasahovat do poměrů mezi králi a jejich poddanými. Na konci roku 1462 dostal návrh Jiřího z Poděbrad na vytvoření spolku panovníků prostřednictvím Antonia Mariniho z Grenoblu svou podobu. Mělo vzniknout spojené vojsko na obranu proti Turkům, mezinárodní soudní dvůr a kolegium panovníků. Spory mezi evropskými zeměmi neměla do budoucna řešit válka, ale diplomatická jednání.

38

³⁶ Zavázali se zachovávat věrnost a poslušnost římskokatolické církvi a papeži, vyznávat, chránit i bránit křesťanskou víru v pojetí katolické církve, vést své poddané k plné jednotě s obecnou církví v záležitostech víry i ritu a netrpět žádné kacířské sekty a hereze. V textu přísahy však nebyla o kompaktátech ani zmínka. Text přísahy otiskl Zdeněk, Václav TOBOLKA: *O volbě a korunování Jiřího z Poděbrad*, Praha 1896, s. 28.

³⁷ Zpráva o poselstvu v Římě in: AČ VIII, s. 321-354; *Výbor z literatury české díl II. - od počátku XV. Až do konce XVI. Století*, Ed. Karel Jaromír ERBEN, Praha 1868, s. 662-714; FRA XX, s. 268-269, č. 276. O poselstvu dále informují *SLČ z rukopisu křížovnického*, s. 232-271; *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 129-130; *Ze starých letopisů českých*, s. 188; *Starší letopisové čeští*, s. 158-159. Jednání s Piem II. v Říme podrobně popisuje Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4*, s. 520-538; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 35-45; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 389-401; Josef MACEK: *Jiří z Poděbrad*, s. 144-145, 149-151; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ.: *VDZKČ VI.*, s. 200-203.

³⁸ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ.: *VDZKČ IV.*, s. 208-209; text spolku evropských panovníků in: *Všeobecná mírová organizace podle návrhu českého krále Jiřího z let 1462-1464*, Ed. Václav VANĚČEK, Praha 1964, s. 61-79.

Kdyby se podařilo vytvořit tento spolek panovníků, papež by se rázem ocitl na druhé koleji a byl by vytlačen z centra evropského politického dění na jeho okraj. Proto si největší podporu Poděbrad sliboval od těch panovníků, kteří měli s papežskou stolicí napjaté vztahy. Na prvním místě byli polský král Kazimír IV. a Ludvík XI.

Poselstvo k francouzskému králi se vydalo z Prahy na cestu ve středu 16. května 1464. Ve stejný den, kdy se vydalo poselstvo do Francie, dal Pius II. nařídít půhon na Jiřího z Poděbrad, který se měl do 180 dnů dostavit před papežský soud. Ve Francii byly mezi 18. - 22. červencem dojednány a uzavřeny dvě přátelské smlouvy mezi českým a francouzským králem, ale Ludvík XI. odmítl stanout v čele zamýšlené organizace. Současně zde však byla uzavřena cesta k vytvoření organizace evropských panovníků. Jiří se sice ještě pokusil tento projekt roku 1465 oživit prostřednictvím poselstva vedené Lvem z Rožmitálu, které během roku a půl navštívilo panovníky západních zemí v Burgunsku, Anglii, Francii, Kastilii, Aragonii, Portugalsku, Miláně, Benátkách a bylo přijato i Fridrichem III., ale kromě reprezentace českého krále a království v cizině, významnější podpory českého krále v boji proti papeži nezískal.³⁹

V srpnu 1465 nový papež Pavel II. obnovil soudní půhon vůči Jiřímu z Poděbrad. Katolická šlechta během svých jednání v průběhu sestavila stížný list proti králi Jiřímu, který oficiálně zveřejnila 25. září prostřednictvím Jan Zajíc z Hazmburka na sněmu v Praze. Stížnost obsahovala dvanáct žalob obsahující čtyři hlavní témata. Šlechtici si stěžovali na opomíjení práv a výsad panstva a šlechty, na jejich finanční poškozování, na politické akce krále a utrakvistické církvi proti nim a v neposlední řadě žádali hájení celistvosti a zvýšení prestiže Českého království.⁴⁰ Následovala Jiřího odpověď, který sice uznal, že některá obvinění mají pravdivý základ, ale razantně celý stížný list odmítl. Na stranu krále se přiklonili sněmovníci a převážně nižší šlechta, jejichž jménem odmítl požadavky panstva Burian Trčka z Lípy.⁴¹

³⁹ K poselstvu Lva z Rožmitálu Deník Václava Šaška z Bírškova o jízdě pana Lva z Rožmitálu po střední a západní Evropě r. 1465-1467, in: *Ve službách Jiříka krále: deník panoše Jaroslava a Václava Šaška z Bírškova*, Ed. Rudolf URBÁNEK, Praha 1940.

⁴⁰ Jednou z nejdůležitějších výtek králi bylo, že se radí nikoliv s panstvem, ale s příslušníky nižších stavů. To byla výtka i vůči Zdeňkovi Kostkovi, který, jak uvádí Pavel Žídek, měl v královské dvorské radě větší postavení než mocný Rožmberk. Příslušníci starých panských rodů nezapomněli na jeho povýšení mezi sebe a stále to brali jako křivdu. *Mistra Pavla Žídka Spravovna*, Ed. Zdeněk, Václav TOBOLKA, Praha 1908, s. 12; Dalšími výtky vůči králi bylo například, že ještě za svého života chce na královský trůn dosadit jednoho ze svých synů; nezachovává všechny při jejich právech a svobodách; podniká války bez rady šlechty; svobodně uvádí v manství a v neposlední řadě by zemské klenoty a privilegia měla být v moci panstva. Jaroslav BOUBÍN: *Česká „národní“ monarchie*, Praha 1992. s. 89; text stížnosti in: AČ IV, s. 102-105, č. 4.

⁴¹ Králova odpověď in: AČ IV, s. 105-110, č. 5; stanovisko nižší šlechty ke sporu panstva s králem Jiřím předneseným na sněmu Burianem Trčkou z Lípy vydal Jaroslav BOUBÍN: *tamtéž*, s. 121-127.

Dne 28. listopadu vznikla tzv. Zelenohorská jednota.⁴² Celý rok 1466 jednota vyčkávala a získávala spojence, v září uzavřela spolupráci s Vratislaví. Až v roce 1467 propukly boje mezi králem a Zelenohorskou jednotou, vzbouřenci byli silným královským vojskem zatlačeni do úzkých. Proti králi se však postavila velká moravská města, Horní Lužice i České Budějovice.

Zvrat nastal až v roce 1468, kdy se do války zapojil Matyáš Korvín. Dne 8. dubna se uherský král prohlašuje za ochránce katolíků v české koruně a oficiálně tím vypověděl Jiřímu válku. V létě se Jiřímu podaří zabránit vpádu Lužičanů u Turnova, ale královští utrpěli porážky v jižních Čechách, Jan z Rožmberka přešel na stranu k nepříteli, Matyáš upevnil své pozice na Moravě a na jeho stranu se přiklonily i vedlejší země.

Válka s Matyášem Korvínem, během níž se nechal dne 3. května zástupci Zelenohorské jednoty korunovat českým králem, trvala s menšími přestávkami až do smrti Jiřího z Poděbrad roku 1471. Ale i po Jiřího skonu válka pokračovala. Dne 27. května byl, podle dříve uzavřených dohod s Jiřím z Poděbrad, zvolen v Praze za nového českého krále Vladislav Jagellonský. Matyáš si nechtěl nechat vytrhnout českou korunu z rukou, a tak se pustil do boje i s Vladislavem. Válečné operace postupně ustupovaly mírovým jednáním a v roce 1479 byly uzavřeny tzv. Olomoucké smlouvy. Vladislav se stal pánem Čech a Matyáš panoval ve všech vedlejších zemích Koruny české. V případě Vladislavovy smrti by se Matyáš stal pánem Čech a v opačném případě se měly vedlejší země vrátit k českému království až po zaplacení 400.000 uherských zlatých.⁴³

Kromě těchto politických událostí došlo v zemi i k jiným změnám, které významně ovlivnily a znovu utvářely českou šlechtu.⁴⁴ Během 14. a 15. století se šlechta neustále více

⁴²Výčet zakládajících členů Zelenohorské jednoty Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 231; O vzniku zelenohorské jednoty Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 230-234; Jaroslav BOUBÍN: *Česká „národní“ monarchie*, s. 85-97; Týž: Nižší šlechta a vznik zelenohorské jednoty, in ČČH 88, 1990, s. 351-355.

⁴³ O boji Jiřího z Poděbrad se Zelenohorskou jednotou a válce s Matyášem Korvínem *SLČ z rukopisu křížovnického*, s. 277-281; *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 162-175; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 241-272; Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín (1443-1490): Uherský a český král*, České Budějovice 2009, s. 126-141; Otakar FRANKENBERGER: *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 46-121; Rudolf URBÁNEK: *Husitský král*, Praha 1926, S. 211-274; Josef MACEK: *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967, s. 186-226; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 501-613; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VIII.*, s. 155-296; Otakar ODLOŽILÍK: *The Hussite King, Bohemia in European Affairs 1441-1471*, New Brunswick – New Jersey 1965, s. 190-262; k Matyášově válce s Vladislavem II. Jagellonským *SLČ z rukopisu křížovnického*, s. 282-285; *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 178-184; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 403-437; Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín*, s. 142-166; o Olomouckém příměří nejpodrobněji Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín*, s. 179-185.

⁴⁴ Slovo „šlechta“ pochází ze staroněmeckého slova „*slahta*“ nebo středohornoněmeckého „*slehte*“, které znamenalo rod, původ, kmen. Josef MACEK: *Česká středověká šlechta*, Praha 1996, s. 9. Toto slovo se v českém prostředí poprvé objevuje počátkem 14. století. Označovalo členy urozených a mocných rodin s určitými mimořádnými vlastnostmi. Latisky byly tyto osoby označovány za barones, tedy vyšší šlechtu, páni. Panské rody vlastnily velké majetky a obsazovaly většinu nejdůležitějších zemských a dvorských úřadů v zemi. Někdy počátkem 15. století se pojmenování šlechtic rozšířilo na všechny příslušníky

vymezovala od ostatních vrstev obyvatelstva a za stále podstatnější a nezákladnější rys šlechtice byla považována urozenost, tedy původ ze šlechtických rodičů i prarodičů. Urozenost a příbuzenské svazky byly vedle moci a majetku osou šlechtické mentality.⁴⁵

Vyšší šlechta, neboli panský stav,⁴⁶ se formovala již v průběhu 14. století a husitská revoluce tento proces jen urychlila. Urozenost, stará rodová tradice, velký pozemkový majetek a zastávání důležitého úřadu byly požadované věci, které měl mít člen starého panského rodu. Vyšší šlechta v předhusitském období byla tvořena méně než patnácti panskými rodinami v Čechách, které držely dvě třetiny hradů v zemi. Nižší šlechtici, rytíři, zemané, vladykové či panoši prozatím většinu z toho postrádají, nejsou dostatečně urození, jejich rodová historie je krátká nebo ji vůbec neznají, úřady zastávají jen výjimečně.⁴⁷ Nižší šlechta sama byla skupinou vnitřně velmi pestrá a nehomogenní skupinou lidí zahrnující členy rytířského či vladyckého stavu, služebné šlechtice, zemany, panoše, erbovníky, many, nápravníky, podléhající lennímu právu.⁴⁸ Můžeme říci, že zemané, vladykové a rytíři si byli významem i urozeností sobě téměř rovni. Lišili se však ve způsobu, jak své postavení a šlechtický titul získali.

Po husitských válkách se mění postavení nižší šlechty. Rytířské rody, zejména díky svým vojenským aktivitám, získávají pevné místo v zemských orgánech po boku panských rodů. Mnohým z nich se tak otevřely dveře k dalším možnostem a k všestrannému vzestupu, ať již šlo o vzestup společenský, majetkový či obojí. Do popředí se dostávají rodiny Kostků z Postupic, Smiřických ze Smiřic, Trčků z Lípy a dalších. Tyto šlechtické rody bývají někdy označovány za tzv. válečnickou aristokracii.⁴⁹ Toto pojmenování si

panského a rytířského stavu. Jaroslav Mezník uvádí formulaci F. Grause, že šlechta je sociální vrstva se zvláštním postavením, přičemž toto postavení není vázáno na osobu, nýbrž je dědičné, nebo je vládcem přiznáno jistým rodinám. Mezník tuto definici považuje za jednu z nejpřesnějších. Jaroslav MEZNÍK: *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, in: *Tvář stárnoucího středověku*, Brno 2008, s. 27.

⁴⁵ Josef MACEK: *Jagellonský věk v Českých zemích II.*, Praha 1994, s. 119. Na vědomí urozenosti byl zakotven i pojem šlechtické cti. Josef MACEK: *tamtéž*, s. 122. Šlechticem se mohl stát i člověk, který neměl šlechtické předky. Dělo se tak díky nobilitacím, které udílel panovník. V tomto případě se stal dotyčný šlechticem druhého řádu, ale až teprve jeho děti a vnuci byli urození. Jaroslav MEZNÍK: *Tamtéž*, s. 29.

⁴⁶ Od konce 14. století můžeme mluvit o vyšší šlechtě. V té době došlo k semknutí mocnějších, urozenějších a bohatších šlechticů, kteří tak vytvořili dokonce vlastní panský stav. Josef MACEK: *Pán*, in: *Česká středověká šlechta*, Praha 1996, s. 36.

⁴⁷ Vladimír BŘEZINA: *Rytířský stav v Čechách a na Moravě v raném novověku*, České Budějovice 2008, s. 12.

⁴⁸ Josef MACEK: *Jagellonský věk v Českých zemích II.*, Praha 1994, s. 43. Ve starším období se nižší šlechta označovala jako vladykové. Vladyka je nejstarším názvem pro šlechtice. V 15. století se postupně uplatňuje název rytíři, ale oba názvy, vladykové i rytíři, se vyskytují nějaký čas spolu ještě v době jagellonském. Časem zanikají i pojmenování panoš, zeman. Týž: *Rytíř*, in: *Česká středověká šlechta*, Praha 1996, s. 50-67, Josef MACEK: *Vladyka*, *tamtéž*, s. 68-90, Mackova tabulka výskytu slova vladyka, rytíř, zeman a panoš v právních dokumentech ve druhé polovině 15. století in: Josef MACEK: *Vladyka*, *tamtéž*, s. 78.

⁴⁹ Josef Petráň definuje aristokracii jako feudální vrstvu společnosti, která rozdílnými prostředky uchopila svou moc a vládne z titulu urozenosti a majetku. Protože to není dědičná výsada rodu, nelze ji ztotožnit s

vysloužili díky svému aktivnímu angažování v husitských válkách, ve kterých zaujímali vůdčí postavení, získali politický vliv a v neposlední řadě značně zbohatli. Ale ne všichni příslušníci nižší šlechty získali během husitské revoluce majetek a politickou moc. Na jedné straně vidíme příslušníky rytířského stavu zastávající důležité funkce jako například hejtmanů krajů, královských hradů, ale i královských sekretářů a komorníků a na druhé straně jsou rytíři služebníky a úředníky panstva i jiných rytířů.⁵⁰

Členové rytířského stavu kromě zastávání některých zemských úřadů si rovněž vydobyli pevné místo na zemském sněmu v podobě samostatné kurie. Poprvé nižší šlechta projevila zájem o podíl na moci při tzv. sporu o „*sedání v lavicích*“, ke kterému došlo během obsazování nového zemského soudu v roce 1435. Zikmund spor vyřešil o dva roky později kompromisem. Svým výrokem rozdělil nejvyšší zemské úřady mezi pány a vladyky. Spor však neutichl a svého vrcholu se dočkal v letech 1454 až 1456. Vladycká aristokracie se nechtěla spokojit s poměrem přisedících soudu 12:8. Konečně pak roku 1485 docílili vladykové podílu na vynášení rozsudků, to bylo o dva roky později potvrzeno definitivně. Vladycká aristokracie mohla rozhodovat v majetkoprávních záležitostech, ve věcech feudálního vlastnictví, což patřilo k prvořadým úkolům zemského soudu.⁵¹

Panský stav se postupně vymezuje vůči nižší šlechtě. Jejich moc a pýcha během 15. století neustále rostla od uvěznění krále Václava IV. 1393 až po jejich takřka neomezenou moc a vládu během interregna až do jejich zásahu do královské moci Vladislava Jagellonského a sporu s městy na počátku 16. století. Na konci 15. století jsou páni příslušníci urozených rodů se starobylými rodokmeny, vynikají nad jinými majetkem a politickou mocí a do pozadí ustupují jejich vojenské aktivity, které k nim před sto lety neodmyslitelně patřily. Členem panského stavu mohl být na počátku 16. století jen ten šlechtic, který mohl svou urozenost prokázat do čtvrtého kolena.⁵²

Své mocenské ambice uplatňují páni v celozemském měřítku pomocí svého stavu zejména na zemském sněmu u Desek zemských a na zemském soudě. Doprovází je všudypřítomná touha po osobním prospěchu, moci a mocenském vzepětí rodiny a rodu. Zemský soud sloužil panskému stavu k upevňování a utužování své identity. Od roku 1420 se zemský soud scházel pouze v letech 1437, 1446-1448, 1464-1466 a období, kdy

panstvem a každá generace a jednotlivec musí o postavení svádět konkurenční boj, jehož výsledek je závislý na jeho schopnostech, na konkrétních časových pozicích rodu, jako je majetek, společenské postavení, prestiž atd. Aristokracie je dynamickou vrstvou a její vymezení není závislé na stavovsko-právních stratifikaci. Josef PETRÁŇ: *Skladba pohusitské aristokracie*, s. 10-11.

⁵⁰ Josef MACEK: *Jagellonský věk v Českých zemích II.*, s. 56. Petrůň ve své studii vyjmenovává jednotlivé úřady, kromě hejtmanství jednotlivých krajů, a osoby z řad rytířů, které je postupně zastávaly. Josef PETRÁŇ: *Skladba pohusitské aristokracie*, s. 49.

⁵¹ Josef PETRÁŇ: *tamtéž*, s. 14.

⁵² Josef MACEK: *Jagellonský věk v Českých zemích II.*, s. 26-29.

neprobíhalo zasedání soudu, využívaly rody, které se chtěli dostat mezi elitní skupinu království. Toho docilovaly především díky svému bohatství. Pronikání rytířů mezi své řady panské stavy nehodlaly tolerovat a snažily se chránit své postavení. Jejich snaha vyústila později v písemné zaznamenání panských rodů.⁵³

Panovnická privilegia o povýšení do panského stavu považovali páni za narušování přirozeného utváření panského stavu, opomíjení nejdůležitější podmínky - dostatečnou urozenost, ale jako nejzávažnější argument pro ně bylo, že díky královským výnosům o povýšení daných osob přišlo panstvo o kontrolu nad tím, koho mezi sebe sami přijmou.⁵⁴ Fridrich III. užíval těchto povýšení zčásti jako odměnu za vykonanou službu, ale především jí využíval jako zdroj příjmů. Během jeho vlády se z nobilitací stal výnosný obchod. Jednotlivé stupně povýšení byly předem otaxovány.⁵⁵ Naproti tomu Jiří z Poděbrad neužíval povýšení pro obohacení, ale jako odměnu pro své nejvěrnější spojence a služebníky. Zároveň tím posiloval královskou pozici mezi panským stavem, který tak udržel pod svou kontrolou. Povýšení mělo rovněž i diplomatický vliv. Diplomat patřící k vyšší šlechtě měl na svých misích mnohem větší vážnost než pouhý rytíř.⁵⁶ Za tímto účelem můžeme také sledovat důvody Jiřího z Poděbrad k povýšení svého přítele a pravé ruky Zdeňka Kostku z Postupic do panského stavu před jeho diplomatickou misí do Říma roku 1462. Ve stejné době jako Kostka byl povýšen i Jiřího diplomat Prokop z Rabštejna.⁵⁷

Princip urozenosti bylo dělítko mezi staršími a mladšími rody a právě nobilitace Kostků i Rabštejnů v tomto ohledu nevyhovovala panstvu, i když se oba rody již dlouho díky svému společenskému krédu pohybovaly na hraně mezi nižší a vyšší šlechtou, vyvolalo jejich povýšení vlnu nevole v panském stavu, tu popisuje například Pavel Žídek ve své *Spravovně*.⁵⁸ Od konce padesátých let do konce sedmdesátých se uskutečnilo deset

⁵³ Robert NOVOTNÝ: *Uzavírání panského stavu a problematika nobilitací v pozdním středověku*, in: *Evropa a Čechy na konci středověku*, Praha 2004, s. 296-297, o sporu o sedání v lavicích Josef MARKOV: *Spor pánů a rytířů o sedání v lavicích*, in: *Sborník prací z dějin práva československého 1*, Praha 1930, s. 98-103.

⁵⁴ Již během 14. století došlo k povýšení dvou šlechticů mezi panstvo, které vyvolalo velký rozruch. Robert NOVOTNÝ: *tamtéž*, s. 300-302.

⁵⁵ Robert NOVOTNÝ: *tamtéž*, s. 30

⁵⁶ Latinský ekvivalentem pro rytíře bylo slovo „*miles*.“ To však původně vyjadřovalo bojovníka, vojáka a šlechtice ve služebném postavení-vazala. Při diplomatické misí by někteří z navštívených panovníků se mohli cítit i dotčeni, že český král vyslal na jednání s nimi pouhého vazala. I z tohoto důvodu bylo v zájmu země, aby diplomaté byli z řad vyšší šlechty, protože v 15. století pro označení knížat, pánů, rytířů a panošů nalézáme pouze označení „*baronum et militum*.“ Josef MACEK: *Rytíř*, in: *Česká středověká šlechta*, s. 50-51, 61.

⁵⁷ Během této nobilitace byli zřejmě povýšeni do panského stavu i bratři obou zmíněných šlechticů, Albrecht Kostka z Postupic a Jan z Rabštejna. Nobilitační listiny se nám nedochovaly, ale okolnosti povýšení Kostky i Rabštejna popisuje Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4., Věk poděbradský (dále jen České dějiny III/4)*, Praha 1962, s. 53-54, pozn. 164, dále Robert NOVOTNÝ: *Uzavírání panského stavu a problematika nobilitací v pozdním středověku*, in: *Evropa a Čechy na konci středověku*, Praha 2004, s. 303.

⁵⁸ *Mistra Pavla Žídka Spravovna*, Ed. Zdeněk, TOBOLKA Praha 1908, s. 12.

panských nobilitací. V Čechách to byli kromě již zmíněných Kostků z Postupic a Rabštejnů Lobkovicové, Smiřičtí, Gutštejnové a na Moravě Landštejnové, z Miličina, z Ludanic, a v obou zemích Tunkové z Brníčka a páni z Weitmile.⁵⁹

Panský stav jen nečinně nepřihlížel těmto zásahům do svých práv a začal se bránit. Jedinou možností tak bylo získat proces nobilitace pod svou kontrolu a vytvořit jasná pravidla pro udělení nobilitace. Postupně si pak páni na králi vymohli královský souhlas, že oni sami budou rozhodovat o tom, kdo se stane členem jejich panského stavu. Díky tomu následně vytvořili až čtyř stupňový schvalovací proces.⁶⁰

Toto jednání vyvrcholilo zapsáním rodů příslušejících k vyšší šlechtě do Desk zemských v Čechách v letech 1500-1501. Na Moravě tomu bylo o takřka dvacet let dříve v letech 1479-1480. Roku 1500 bylo do zemských desek zaznamenáno 47 starých panských rodů, jimž byly vyhrazeny nejvyšší zemské úřady,⁶¹ a v roce 1501 vložili páni do svého řádu stavu panského zásady volby nových členů panského stavu. Při tom zdůrazňují, že páni ze starých rodů mají všude přednost před mladšími panskými rody. Král Vladislav se neodvážil vzdorovat a projevil s tím souhlas potvrzením ustanovení jako zemského zákona. Tento řád panského stavu o nadřazenosti starých rodů svými důsledky narážel na královskou pravomoc a postihoval společenskou prestiž králových oblíbenců.⁶²

Vstup mezi nižší šlechtu stejně, jako mezi pány, se během 15. století rovněž komplikuje. Rytíři si vymohli právo asistovat při ustanovení nových členů stavu rytířského. Vladykové spolu s pány roku 1497 prohlásili na sněmu, že teprve rozhodnutím zemského soudu může erbovník dosáhnout práva činit zápisy do Desek zemských a tím i realizovat nobilitaci udělenou panovníkem.⁶³

Panský i vladycký stav se koncem 15. století a začátkem 16. století stanovil pravidla o přijímání nových členů a uzavírají se. Josef Macek dokonce vyslovil myšlenku, že spolu se zvyšováním významu urozenosti pro pány se mění postupně panstvo v takřka „*kastu*“.⁶⁴

⁵⁹ Robert NOVOTNÝ: *tamtéž*, s. 303.

⁶⁰ Robert NOVOTNÝ: *tamtéž* s. 303-305.

⁶¹ Soupis českého panstva roku 1500 čítající 47 rodů, z nichž 31 patří nepochybně mezi vyšší šlechtu, nalezneme tu i pány Kostky z Postupic vydal František PALACKÝ: *Popis staropanských rodů v Čechách r. 1500*, ČCM 1831, č. 2, s. 172.

⁶² Josef MACEK: *Jagellonský věk v Českých zemích II.*, Praha 1994, s. 33-36; výčet starých moravských rodů a uspořádání zasedání moravského sněmu Josef MACEK: *tamtéž*, s. 36; Zápis z roku 1501 in: AČ IXX., s. 578.

⁶³ Josef MACEK: *Jagellonský věk v Českých zemích II.*, Praha 1994, s. 44.

⁶⁴ Srov. Josef MACEK: *tamtéž*, s. 28.

2. Vladycký rod Kostků z Postupic do roku 1449

2.1 Rod Kostků z Postupic

Kostkové z Postupic byli českým vladyckým, později panským rodem, kteří jako příklad válečnické aristokracie za svůj vzestup vděčili husitské revoluci. V druhé polovině 15. století již patřili mezi nejvýznamnější šlechtické rody v Českém království. Za prvního doloženého člena rodu a jeho zakladatele se uvádí Zdeněk I. Kostka z Postupic a Křemenice (+ asi 1401), který v letech 1379 až 1401 držel tvrz Postupice u Benešova.⁶⁵ Během husitských válek se Zdeňkův syn Vilém I. Kostka z Postupic na Komorním Hrádku a Litomyšli (+ 1436) díky svým schopnostem dostal mezi přední představitele kališnického panstva. Byl jmenován královským podkomořím (1423), zvolen jedním z dvanácti členů zemské vlády (1431) a účastnil se českého poselstva do Basileje (1434). Před bitvou u Lipan se přiklonil na stranu panské jednoty, za níž 30. května na lipanském bojišti bojoval. Císař Zikmund Lucemburský mu za zásluhy jako odměnu v září roku 1436 dědičně zapsal Litomyšl s veškerým majetkem bývalého litomyšlského biskupství, které již několik let Vilém spravoval jako hejtman.⁶⁶ Zápisem litomyšlského panství byl položen základ pro nadcházející bohatství rodu.

Husitská revoluce byla pro rod Kostků z Postupic odrazovým můstkem. V následujících letech zaznamenali velký společenský vzestup. Působili v diplomatických i ve vojenských službách českých panovníků a byli jmenováni do vysokých zemských úřadů. Zdeněk III. Kostka z Postupic na Litomyšli a Moravské Třebové (+ 1468) a jeho mladší bratr Albrecht Kostka z Postupic na Litomyšli a Moravské Třebové (+ 1477) patřili mezi nejbližší osoby v okruhu českého krále Jiřího z Poděbrad. Ruku v ruce se společenským rozmachem následoval i rozmach majetkové držby Kostků. I když většinu svého panství měli ve východních Čechách (např. Litomyšl, Brandýs nad Orlicí, Lanšperk,

⁶⁵ *OtSN, čtrnáctý díl, kartel-kraj*, Praha 1889, s. 946; Oldřich PAKOSTA: *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, Litomyšl 2004, s. 13; Oldřich PAKOSTA: *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, in: *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*, svazek 1, Litomyšl 1997, s. 44.

⁶⁶ František Michálek BARTOŠ: *Jak se dostala Litomyšl rodu Kostků z Postupic*, in: *Kostnické jiskry* 45, 1960, č. 7, s. 4; Květa REICHERTOVÁ: *Litomyšl*, Praha 1977, s. 34; August SEDLÁČEK: *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl I. - Chrudimsko, Praha 1993, s. 7; František JELÍNEK: *Historie města Litomyšle*, díl II., Litomyšl 1845, s. 27-34; Oldřich PAKOSTA.: *Problematika mentality české a moravské šlechty 15. a 16. století. (Exkurs do studia mentalit a každodennosti Kostků z Postupic)*, in: *Vlastivědný sborník Ústí nad Orlicí* 6, 1995, s. 17; Zdeněk NEJEDLÝ: *Dějiny města Litomyšle a okolí*, díl I., Litomyšl 1903, s. 252; Kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku - Východní Čechy*, Praha 1989 s. 279.

Lanškroun), vlastnili i panství na Moravě (Moravská Třebová, Hranice na Moravě, hrad Helfštýn, Bouzov) a na Benešovsku při dolním toku Sázavy (tvrz Postupice, Komorní Hrádek, Zlenice).

Příbuzenskými svazky byli Kostkové z Postupic spřízněni s Pernštejnými, Vartemberky, Valdštejnými, Martinici, pány z Kravař, z Kunštátu, z Dubé a dalšími českými i moravskými rody. V 16. století však rod postihl strmý pád. Po nezdařeném prvním protihabsburském odboji roku 1547 přišli Kostkové o své postavení, majetky a v roce 1557 umírá poslední mužský člen rodu Bohuš III. Kostka z Postupic na Litomyšli a Brandýse nad Orlicí. Po přeslici však Kostkové z Postupic nevymřeli. V roce 1927 vyšel v litomyšlském sborníku *Od trstenické stezky* článek uveřejňující dopis pana Ivana Kostky, profesora královského reálného gymnázia v Karlovaci (dnešní Chorvatsko). V tomto dopise se Ivan Kostka hlásí ke šlechtickému rodu Kostkům z Postupic, jako ke svým předkům, kteří uprchli z Českého království po Bílé Hoře. Odkazuje se při tom na svého bratrance, dr. Antonína Kostku, královského uherského ministerského radu a ředitele státní prokuratury v Budapěši, který má mít o tomto příbuzenství doklady v rodinném archivu. Archiv měl mimo jiné obsahovat i dokumenty týkající se nejenom Kostků z Postupic, ale i českých zemí obecně.⁶⁷ Dr. Antonín Kostka měl při tom pocházet ze zchudlé větve Kostků z Postupic žijící v 16. století v Čáslavi a používající jméno Kostečkové. Uherská vláda přiznala Antonínu Kostkovi právo užívat šlechtického predikátu z Postupic i rodového erbů.⁶⁸ Mgr. Oldřich Pakosta se domnívá, že by maďarský malíř Tivadar Mihály (tj. Theodor Michael) Kosztko, žijící na přelomu 19. a 20. století a užívající umělecký pseudonym Csontváry, mohl být rovněž potomek Kostků z Postupic, jak v roce 2003 uvedl slovenský badatel István Németh. Nicméně Pakosta uvádí, že: „*Tvrzení Istvána Németha o příbuzenství malíře Csontváryho s Kostky z Postupic by jednoznačně prokázaly testy DNA na základě odebraných vzorků z ostatků Tivadara Kosztky a kteréhokoli příslušníka rodu Kostků z Postupic, jenž byl spřízněn rovněž s rodem pánů z Pernštejna. Bez tohoto důkazu se tak budeme pohybovat dílem v rovině hypotetických úvah.*“⁶⁹

Vzhledem k častému užívání stejných křestních jmen dochází mnohdy k zaměňování jednotlivých členů rodu. Například v knize *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*, autoři u hesla Viléma Kostky z Postupic zaměnili jeho bratra Zdeňka II. Kostku

⁶⁷ Josef KAREL: *Rod Kostků z Postupic žije?* In: *Od Trstenické stezky* 7, 1927/28, č. 3, s. 39-40.; Quido ŠIMEK: *Rod Kostků z Postupic žije?* In: *Od Trstenické stezky* 7, 1927/28, č. 4, s. 63.

⁶⁸ OSN, čtrnáctý díl, kartel-kraj, Praha 1889, s. 947.

⁶⁹ Oldřich PAKOSTA: *Jak to bylo s rodinou malíře T. M. Kosztky*, in: http://svitavsky.denik.cz/kultura_region/jak-to-bylo-s-rodinou-malire-t-m-kosztky20100214.html.

z Postupic za Vilémova druhorozeného syna Zdeňka III. Kostku z Postupic.⁷⁰

2.2 Erb Kostků z Postupic

Erb Kostků z Postupic nebyl během 15. a 16. století ustálený. I když se ve své podstatě nemění, můžeme se setkat s několika jeho variantami, které se od sebe trochu odlišují. Jako erbovní figuru používali Kostkové z Postupic hrábě. Tyto hrábě nemají však ve všech vyobrazeních stejný počet hřebů. Můžeme je nalézt s počtem pěti, šesti, sedmi i osmi.⁷¹ Oldřich Pakosta na základě studií pečetí Kostků z Postupic a jemu známé architektury ve městě Litomyšli, kde se erb Kostků vyskytuje na několika městských památkách,⁷² se domnívá, že správný počet hřebů je sedm.⁷³ I barva erbu se měnila. Erbovní kniha Conrada Schnitta, uložená v Basileji, ukazuje zlaté hrábě v černém poli. Naproti tomu Klaudiánova mapa Čech z roku 1518 uvádí černé hrábě na zlatém poli. U českých heraldiků se převážně hovoří o zlatých hrábích na modrém poli, popřípadě černém poli.⁷⁴ Varianta zlatých hrábí na modrém poli je však nejčastěji používaná. V klenotu se většinou nachází vlčí hlava,⁷⁵ ale může se tam vyskytnout i psí hlava s obojkem⁷⁶ či černé orlí křídlo s hráběmi.⁷⁷ Nejčastěji se tedy s erbem Kostků z Postupic setkáváme v této podobě: na modrém gotickém štítě se nachází erbovní figura zlatých hrábí se sedmi hřebíky. Na štít je posazena kolčí přilbice s modro-zlatými příklivadly. Jako klenot v helmovní korunce vpravo hledící je posazena černá vlčí hlava s vyplazeným jazykem. V těchto barvách přešel erb do znaku města Brandýsa nad Orlicí.⁷⁸

Vyobrazení hrábí v erbu Kostků z Postupic vede k domněnkám, že by mohli patřit k příbuzným rodu Hraběšiců. August Sedláček uvádí řadu šlechticů se stejnou zlatou erbovní

⁷⁰ Pavel AUGUSTA - a kol.: *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*, Havlíčkův Brod 1992, s. 168.

⁷¹ Martin KOLÁŘ – August SEDLÁČEK: *Českomoravská heraldika, I. díl*, Praha 1902, s. 204 mají 5 hřebů; Jan HALADA: *Lexikon české šlechty, I. díl*, Brno 1994, s. 78-79 na vyobrazení erbu nalézáme 6 hřebů; Rudolf BAČKOVSKÝ: *Bývalá česká šlechta předbělohorská i pobělohorská na svých sídlech v Čechách a na Moravě a ve svých znacích*, Praha 1948, s. 38, na hrábích 8 hřebů; Josef JANÁČEK – Jiří LOUDA: *České erby*, Praha 1974, s. 84 hovoří o 7 hřebech.

⁷² Jako příklad uvádí svorník klenby jižní předsíně kapitulního chrámu Povýšení sv. Kříže v Litomyšli z roku 1525, kvádr z horního překladu portálu dvorce v Hrušové z roku 1544 (nyní uložen v hrušovské kapli) a vyobrazení na západním nároží tzv. Černé věže v Litomyšli z roku 1490. Oldřich PAKOSTA: *Visutá pečeť*, s. 72.

⁷³ Oldřich PAKOSTA: tamtéž, s. 50-51.

⁷⁴ Martin KOLÁŘ – August SEDLÁČEK: *Českomoravská heraldika, I. díl*, s. 204; *OtSN čtrnáctý díl, kartel-kraj*, s. 946; Rudolf BAČKOVSKÝ: *Bývalá česká šlechta*, s. 38.

⁷⁵ Jan HALADA: *Lexikon české šlechty, I. Díl*, s. 78-79.

⁷⁶ Josef JANÁČEK – Jiří LOUDA: *České erby*, s. 84.

⁷⁷ *OtSN čtrnáctý díl, kartel-kraj*, s. 946.

⁷⁸ Město Brandýs nad Orlicí má právo na znak od roku 1503. V tomto znaku se na modrém štítě kříží dvě zlaté hrábě, jako odkaz na Kostky z Postupic.

figurou na modrém štítě, kteří se vyskytovali ve 14. století ve východních Čechách. Zmiňuje se například o pánech z Krupé, z Tismic či z Trojovic. Zároveň však připouští, že by Kostkové z Postupic mohli náležet k rodu Hrabišiců.⁷⁹ Tomáš Velímský, který se rodem Hrabišiců zabývá ve své knize *Hrabišici: páni z Rýzmburka*, píše, že Kostkové z Postupic byli sňatkově spřízněni s Janem Bořkem II. z Oseka a Rýzmburka (+ 1528) někdy na počátku 16. století. Jiné potvrzené spříznění mezi oběma rody ale neuvádí.⁸⁰

2.3 První členové rodu Kostků

Zakladatelem rodu Kostků z Postupic byl pravděpodobně Zdeněk I. Kostka z Postupic a Křemenice. Ten držel v letech 1379 až 1401 tvrz Postupice u Benešova. Se svojí manželkou, kterou s největší pravděpodobností byla Anežka z Pětichvost, měl dva syny, staršího Viléma I. Kostku z Postupic a mladšího Zdeňka II. Kostku z Postupic.⁸¹

O Zdeňkovi II. Kostkovi z Postupic na Myšlíně a Zlenicích víme jen velmi málo. Vlastně jediné, co o Zdeňkovi známe, jsou pouze jeho majetkové transakce a spory. Statek Myšlín, který vyženil sňatkem se svou ženou Annou z Myšlína, držel v letech 1415 až 1446. Hrad Zlenice získává roku 1444 do zástavy spolu s Kunešem Rozkošem z Dubé od dcery Kuneše z Kozojed Běty. Mezi Kostkou a Rozkošem zanedlouho vzniká o zlenické panství vleklý spor, který končí až smrtí Zdeňka Kostky z Postupic.⁸² Ten umírá někdy během roku 1448 a celého jeho majetku se ujímá Zdeňkův jediný syn Mikuláš Kostka z Postupic.

Zřejmě z finančních důvodů, ještě téhož roku, odprodává Mikuláš dědictví po matce tvrz Chrást Pavlu ze Žďáru.⁸³ Hradu Zlenice se ujímá Mikulášův bratranec Zdeněk III. Kostka z Postupic. Ten roku 1453 získává od krále Jiřího z Poděbrad na Zlenice odúmrt' po rodu pánů z Kozojed a následujícího roku jej prodává zpět svému bratranci Mikulášovi.⁸⁴ O tři roky později roku 1456 Mikuláš prodává Zlenice bratrům Burianovi, Zdeňkovi a Mikulášovi Trčkům z Lípy. Od nich panství kupuje roku 1463 Zdeněk III. Kostka z Postupic a Zlenice se stávají součástí rodinného sídla Kostků z Postupic

⁷⁹ August SEDLÁČEK: *Českomoravská heraldika, II. díl*, Praha 1925, s. 32-33; Martin KOLÁŘ – August SEDLÁČEK: *Českomoravská heraldika, I. díl*, s. 204.

⁸⁰ Tomáš VELÍMSKÝ: *Hrabišici: páni z Rýzmburka*, Praha 2002, s. 228.

⁸¹ Oldřich PAKOSTA: *Visutá pečeť*, s. 13; *OSN čtrnáctý díl, kartel-kraj*, s. 946.

⁸² Ke sporům například listina z listopadu 1445 in: AČ III., s. 533, č. 473 a ledna 1446 in: AČ III., s. 534, č. 477.

⁸³ Kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku - Východní Čechy*, Praha 1989, s. 167.

⁸⁴ K odúmrti viz. AČ III., s. 553, č. 612.

Komorního Hrádku až do poloviny 16. století.⁸⁵ Nedlouho po prodeji Zlenic Mikuláš Kostka z Postupic umírá. Zemřel v chudobě a bez potomků. Jeho smrtí vymřela tato krátká větev Kostků z Postupic.⁸⁶

2.4 Vilém I. Kostka z Postupic – husitský vojevůdce

Starší syn Zdeňka I. Kostky z Postupic si vedl mnohem lépe než jeho mladší bratr. Vilém I. Kostka z Postupic na Komorním Hrádku a Litomyšli proslul jako obratný diplomat a dobrý válečník. Během husitských válek se přiklonil na stranu kališníků a působil v pražském vojsku. Později přešel k císaři Zikmundovi Lucemburskému a v bitvě u Lipan bojoval na straně panské jednoty. Během husitských válek se s ním poprvé setkáváme na začátku roku 1421, kdy je jmenován mezi šlechtici v pražském vojsku, které se spojilo s oddíly Jana Žižky z Trocnova a obsadilo hrad Vildštejn, který byl posléze svěřen do správy právě Viléma Kostky. Zde započala Vilémova kariéra, která jen předznamenala závratný vzestup celého rodu.⁸⁷

Vilém získal zřejmě velkou důvěru mezi husity, protože ještě téhož roku je mu nabídnuto, aby se účastnil hned dvou českých poselstev s nabídkou české koruny nejdříve polskému králi Vladislavovi II. Jagelonskému a po jeho pro kališníky negativní reakci k litevskému knížeti Alexandru Vitoldovi. Při cestě k Vitoldovi však byli poslové v Ratiboři ve Slezsku zajati a předáni císaři Zikmundovi. Vilém Kostka byl spolu s dalšími třemi posly uvězněn na hradě Trenčíně a celý jejich doprovod císař rozkázal v Brně popravit. Po bitvě u Německého Brodu byl Kostka, výměnou za Zikmundovy zajatce, 12. ledna 1422 propuštěn.⁸⁸

Po příjezdu Zikmunda Korybutoviče do Prahy a jeho uznáním kališníky za správce země, patřil Vilém Kostka z Postupic do okruhu jeho důvěrníků a rádců. Právě díky svým službám, které knížeti prokázal, byl na Korybutovo přání někdy v druhé polovině roku 1423 ustanoven královským podkomořím a jako úhradu výdajů, které měl během cesty s poselstvem k Vitoldovi, obdržel Vilém městečko Mnichovice, tvrz Komorce a několik

⁸⁵ Srov. Kol.: *Hrady, zámky a tvrze*, s. 555-556.; Roku 1465 král Jiří z Poděbrad svolil Zdeňkovi III. Kostkovi, aby Zlenice, které jsou již označena za zbořené, výměnou za hrad Myšlín byly propuštěny z manského závazku viz. *Zbytky register králů římských a českých*, s. 278, č. 1831/91.

⁸⁶ *OSN čtrnáctý díl, kartel-kraj*, s. 946; Oldřich PAKOSTA: *Visutá pečeť*, s. 13 a 24.

⁸⁷ *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 35; František PALACKÝ: *Dějiny*, díl 3., Praha 1939, s. 280; František ŠMAHEL: *Husitská revoluce III.*, Praha 1996, s. 69-70; Václav, Vladivoj TOMEK: *Jan Žižka*, Praha 1993, s. 79-80.

⁸⁸ *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 37-38; *SLČ z rukopisu křížovnického*, s. 69, 72-73; František PALACKÝ: *Dějiny*, díl 3., s. 305-309.

dalších vesnic z majetku sázavského kláštera.⁸⁹

Největšího diplomatického vrcholu dosáhl Vilém Kostka roku 1432. V květnu se v Chebu jako jeden ze zástupců kališníků sešel se zástupci basilejského koncilu a po projednání podmínek slyšení husitů před koncilem zde byl 18. května stvrzen tzv. Chebský soudce. Po srpnovém vše-husitském sněmu v Kutné Hoře byl Vilém zvolen do poselstva, které Basileji během tří měsíčních jednání žádalo, aby katolická církev uznala program čtyř pražských artikulů jako základu náboženského života v Čechách.⁹⁰

Někdy během začátku roku 1434 přechází Vilém Kostka z Postupic na stranu Zikmunda Lucemburského a připojuje se k umírněným kališníkům toužících uzavřít po vyčerpávajících letech bojů mír. Mnoho šlechticů volilo tuto cestu ať již se zmíněnou touhou po ukončení válečného konfliktu či si byli vědomi nesmiřitelných a nekompromisních tendencí v řadách radikálů, kteří nebyli v mnohdy schopni se dohodnout mezi sebou na společném postupu. Motivem ke změně strany mohla však být i touha po finanční či majetkové odměně. Jak se ukázalo, Zikmund Lucemburský byl po svém vítězství ke svým přívržencům velice štedrý.

Dne 5. července 1436 byla v Jihlavě slavnostně vyhlášena kompaktáta, tím došlo k ukončení dlouhých let bojů. Zikmund uznal výsledky husitských válek a následně byl přijat kališníky za českým králem, kteří tak potvrdili jeho korunovaci z roku 1420.

Zikmund zapsal 21. září Vilémovi Kostkovi z Postupic do zástavy hrad a město Litomyšl s veškerými přilehlými statky a dvůr v Hrušové ve výši 4000 kop grošů.⁹¹ Tento

⁸⁹ V darovacím listině se píše doslovně: „dali jsme jemu, jeho dědicóm a buducím, a mocí tohoto listu dáwáme s dobrým úmyslem, z powolenie i z prikázanie jasného kniežete a pána, pana Sigmunda kniežete Litewského, tehdy králowstwie Českého a Morawského markrabstwie správce, tato zbožie odběhlá a dole psaná: najprwe městečko Mnichowice se všemi jeho pořitky, poplatky, kteréž w něm jsú i s tiem se vším právem a příslušenstwím, což k tomu městečku od starodáwna přísluší, jakož sú to městečko jich starí páni mnišie od sw.Prokopa měli a drželi ...“ AČ I., s. 218-219, č. 29; František ŠMAHEL: *Husitská revoluce III.*, s. 122-124.; Václav, Vladivoj TOMEK: *Jan Žižka*, s. 149.

⁹⁰ Jednání v Basileji den za dnem popsal Alois Krchňák. Zde na mnoha místech popisuje i jednání a proslovy Viléma Kostky z Postupic jako jednoho z mluvčích české strany. Alois KRCHŇÁK: *Čechové na Basilejském sněmu*, Litomyšl 1997; Další popis basilejských událostí podal František PALACKÝ: *Dějiny*, díl 3., s. 489-519; Kromě Viléma Kostky z Postupic byli za představitele světské strany zvoleni Beneš Mokrovouský z Hustiřan, Řehoř ze Dvora Králové, Jan Velvar doprovozený písařem Mikulášem Humpolcem, Jíra z Řečice a Petr ze Žatce. Tábořský svaz zastupovali Prokop Holý, písecký hejtman Matěj Louda, kněží Mikuláš z Pelhřimova a Markold ze Zbraslavic. Za pražské a sirotčí duchovenstvo se do Basileje vydal Jan Rokycana, Petr Payne, řečený Engliš a chrudimský farář Martin Lupáč. Kromě Jíry z Řečice, Petra ze Žatce a Oldřicha ze Znojma se všichni vyslanci účastnili i předcházejícího jednání v Chebu. František ŠMAHEL: *Husitská revoluce III.*, s. 249 a 256.

⁹¹ *Zbytky register králů římských a českých z let 1361-1480*, Ed. August SEDLÁČEK, Praha 1914, s. 184, č. 1328; František Michálek BARTOŠ: *Jak se dostala Litomyšl rodu Kostků z Postupic*, in: Kostnické jiskry 45, 1960, č. 7, s. 4; Květa REICHERTOVÁ: *Litomyšl*, Praha 1977, s. 34; August SEDLÁČEK: *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl I. - Chrudimsko, Praha 1993, s. 7; František JELÍNEK: *Historie města Litomyšle*, díl II., Litomyšl 1845, s. 27-34; František PALACKÝ: *Dějiny*, díl 3., Praha 1939, s. 568; František ŠMAHEL: *Husitská revoluce III.*, s. 314; Zdeněk NEJEDLÝ: *Dějiny města Litomyšle a okolí*, díl I., Litomyšl 1903, s. 252; Kol.: *Hrady, zámky a tvrze*, s. 279.; Emanuel Karel ZEINER: *Města Ústí nad Orlicí dějepisné památky*, Rychnov nad Kněžnou 1880, s. 45.

Zikmundův čin byl jeden z mnoha, které v nadcházejících měsících po vyhlášení Basilejských kompaktát v Jihlavě stvrzoval formou zástav majetkové zisky české šlechty. Odškodňoval tak muže, kteří se zasloužili o jeho přijetí králem a kališnické vítěze u Lipan. Mnoho rodů si majetkově velice přilepšilo. Mezi takto oceněnými pány byli například Jan Smiřický, Diviš Bořek z Miletínka, Jan Pardus z Vratkova, Jakoubek z Vřesovic, Mikuláš Trčka z Lípy a mnoho dalších.⁹²

V Litomyšli Vilém působil již po uplynulá čtyři léta. V roce 1432 se díky Prokopu Holému stal litomyšlským hejtmanem.⁹³ Po připojení držav bývalého litomyšlského biskupství Kostkům z Postupic se stalo toto panství po 115 let rodinným majetkem tohoto rodu.

Na podzim roku 1436 byl Vilém Kostka pověřen Zikmundem Lucemburským, aby potlačil vzpuru proti králi v Hradci Králové. Zikmundovo uznání českým králem někteří jednotlivci neuznali. Jedním z míst, které se vzepřelo Zikmundovi, bylo právě centrum husitů ve východních Čechách. Koncem září roku 1436 došlo v Hradci Králové k převratu a město se postavilo na odpor císaři pod vedením kněze Ambrože. Diviš Bořek z Miletínka z rozkazu panovníka začal město obléhat a zablokoval hradeckým všechny zásobovací cesty. Dne 5. listopadu přicházejí Divišovi z Miletínka na pomoc oddíly vedené Vilémem Kostkou z Postupic a Janem Pardusem. Téhož dne v noci se obránci rozhodli k prudkému výpadu. Nečekaný útok zaskočil oblehatele na tolik, že ve vzniklém zmatku začali prchat. Při této srážce byl zabit Vilém Kostka z Postupic a Diviš Bořek stáhl své oddíly až na Kunětickou Horu.⁹⁴

Vilémovou smrtí přišlo české království o jednoho z největších diplomatů husitských válek. Jeho odkazu se ujali Vilémovi synové a svého otce v mnohém dokonce i předčili. Vilém byl jistě osobou s velkým mravním kodexem, jak tomu například nasvědčuje událost z roku 1422. Po nezdařeném pokusu táboritů obsadit Prahu byli někteří uvězněni v šatlavě na Staroměstské radnici. Vězni byli však brzy rozhořčeným davem propuštěni. Zikmund Korybutovič povolal na rozvášněný dav jízdní oddíl, který je zatýkal a rozháněl. Večer pak počal uvězněné hříšníky na staroměstském rynku stínat kat. Po pěti popravených vystoupil Vilém Kostka a s výrokem: „*Nakatujž se nimi, dokuzž chceš!*“

⁹² K majetkovým ziskům kališnické šlechty po husitské revoluci nejen díky zápisům Zikmunda ve východních Čechách viz. Martin ŠANDERA: *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí, poděbradské a jagellonské éře – 1. část*, VLH 17-18, 201, s. 90-95.

⁹³ František ŠMAHEL: *tamtéž*, s. 256; František Michálek BARTOŠ: *tamtéž*, s. 4; Květa REICHERTOVÁ: *tamtéž*, s. 34; August SEDLÁČEK: *Hrady, zámky a tvrze I.*, s. 7.

⁹⁴ *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 70; *SLČ z rukopisu křížovnického*, s. 129; z literatury František PALACKÝ: *Dějiny*, díl 3., s. 568; František ŠMAHEL: *Husitská revoluce III.*, s. 315.

opustil i se svými lidmi popraviště. Po jeho odjezdu popravu ustaly.⁹⁵

Vilém Kostka z Postupic měl se svou ženou Eliškou z Liblic čtyři syny Bohuše, Zdeňka, Albrechta, Jana a dceru Annu. Po Vilémově smrti se hlavou rodiny stává nejstarší Vilémův syn Bohuš I. Kostka z Postupic na Komorním Hrádku a Litomyšli.

2.5 Bohuš I. Kostka z Postupic

Nevíme, kdy se nejstarší syn Viléma Kostky narodil, ale v době otcovy smrti již pravděpodobně byl zletilý, protože neslyšíme o žádném poručníkovi, který by se ujal Vilémových dětí. Navíc se Bohuš zřejmě hned po Vilémově smrti vrhl do víru politiky, i když v pramenech se s ním poprvé setkáváme až dva roky po otcově smrti koncem léta roku 1438. Tehdy se aktivně zapojil do rozbrojů a války vzniklé mezi čerstvě korunovaným českým králem Albrechtem II. Habsburským a jeho odpůrci, kteří by na českou korunu raději viděli na hlavě mladšího bratra polského panovníka Vladislava III. Jagellonského Kazimíra. O Bohušově dřívějším vojenském či politickém angažování nemáme zprávy. Není však pochyb, že od prvopočátku sympatizoval s Hynce Ptáčkem z Pirkštejna a jeho tzv. polskou stranou. Ostatně celý rod Kostků z Postupic podporoval tento politický blok.⁹⁶ Můžeme se jen domnívat, že byl Bohuš Kostka z Postupic přítomen spolu s Ptáčkovými příznivci v prosinci roku 1437 v Karolinu, kde svolaný sněm jednal o volbě nového krále, jehož výsledkem byla volba a korunovace Albrechta Habsburského za českého krále. Albrecht se na českém trůnu nezamlouval především polské straně a brzy zavládl v zemi, která ještě neměla dostatek času vzpamatovat se z následků husitských válek, nový válečný konflikt.

2.5.1 První válečné i politické zkušenosti mladého Kostky

Nedlouho po slavnostní korunovaci Albrechta v katedrále sv. Víta,⁹⁷ překročily zemskou hranici oddíly polského krále, který vyslyšel výzvu Hynce Ptáčka z Pirkštejna a 6. července se spojily u Hradce Králové s vojsky Jana Hertvíka z Rušínova, Beneše z

⁹⁵ *SLČ z rukopisu křížovnického*, s. 84; František PALACKÝ: *Dějiny*, díl 3., s. 335-336.

⁹⁶ Popis dalších třech politických stran v zemi a jejich příslušníku podává Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1., Věk poděbradský*, (dále jen *České dějiny III/1*), Praha 1915, s. 261-262; František PALACKÝ: *Dějiny*, díl 3., s. 616.

⁹⁷ Ke korunovaci viz. Petr ČORNEJ: *Pohaslý lesk panovnického majestátu v porevolučních Čechách*, in: *Lesk královského majestátu. Pocta Prof. PhDr. Františku Šmahelovi k nedožitým 85. Narozeninám*, Praha – Litomyšl 2005, s. 100-103.

Mokrovous a nechyběli zde ani ozbrojenci Hynce Ptáčka z Pirkštejna a jeho přívrženců, mezi kterými vedl do boje své ozbrojence i mladý Bohuš Kostka. Toto česko-polské vojsko o síle 12 000 mužů poplenilo několik statků Albrechtových spojenců v okolí Jičina a u Tábora stanulo tváří v tvář s Albrechtovým vojskem.⁹⁸

I přes menší potyčky nedošlo k rozhodující bitvě a Albrecht se rozhodl 15. září k návratu do Prahy. Právě v tento moment přišel na řadu Bohuš Kostka, který využil příležitost a sólovou akcí se poprvé zapsal do historie.

Při zpáteční cestě k Praze se od hlavního Albrechtova voje oddělily skupiny Pražanů a některých německých žoldnérů. Na tyto opozdilce neváhal zaútočit Bohuš Kostka z Postupic. Snadno porazil zaskočené Albrechtovy vojáky, zajal mnoho mužů a získal značnou kořist v podobě koní, vozů a peněz. Právě tato akce mladého Kostky je jeho první čin, u kterého je v pramenech výslovně zmíněn. Od této chvíle se s jeho jménem setkáváme poměrně častěji.⁹⁹

V lednu 1440 se Bohuš Kostka účastnil sněmu, na kterém byl vydán tzv. *List mírný*. Bohuše Kostka figuruje mezi padesáti signatáři tohoto dokumentu na dvacátém šestém místě, hned po purkmistrech a konšelech pražských měst. Na čtyřicátém místě pak nalézáme jméno Zdeňka Kostky z Postupic. Pravděpodobně se nejedná o Bohušova mladšího bratra Zdeňka, ale o jejich stejnojmenného strýce seděním na Myšlíně a Zlenicích. Bratrovi Bohuše bylo v době ujednání Listu mírného zřejmě kolem patnácti let a je málo pravděpodobné, že by v tak mladém věku stál po boku svého bratra.¹⁰⁰ Navíc, pokud by byli bratři Kostkové uvedeni v listině, nebyla by zřejmě jejich jména uvedena tak daleko od sebe. Stejně jako „*Waněk a Jetřich bratřie z Miletínka*“ našli bychom oba Kostky zřejmě jako „*Bohuš a Zdeněk bratři z Postupic*.“¹⁰¹

⁹⁸ Kromě českých vojáků měl Habsburk k dispozici i zahraniční oddíly. Hned po korunovaci vyslal Albrecht posly do říše i k řádu Německých rytířů s žádostí o pomoc. Říšská hotovost se měla sejít 24. srpna, ale některá knížata se dostavila se svými oddíly již dříve. Fridrich Saský přitáhl k Praze s oddílem 2000 jezdců a 3000 pěšáků již 1. srpna. Tou dobou se u Prahy setkávali i vojska rakouské strany a 23. července přijeli uherští páni pod vedením palatina Vavřince Hederváryho. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny, III/1*, s. 352-356. *Aeneae Silvii Historia Bohemica - Enea Silvio Historie česká*, Edd. Dana MARTÍNKOVÁ – Alena HADRÁVOVÁ – Jiří MATL, Praha 1998, s. 181.

⁹⁹ Po přepadovém útoku pod vedením Kostky z Postupic následovala ještě podobná akce Petra ze Šternberka a dalších českých šlechticů, kteří pod vidinou snadné kořisti se vydali se svými muži pronásledovat ustupující oddíly Sasů a Braniborů. Tato jejich akce vyústila v jedinou větší bitvu této války, v bitvu u Zelenic, kde 23. září 1438 kališníci prohráli a několik desítek z nich upadlo do německého zajetí. *SLČ z rukopisu křížovnického*, s. 150-151; *Aeneae Silvii Historia Bohemica - Enea Silvio Historie česká*, Edd. Dana MARTÍNKOVÁ – Alena HADRÁVOVÁ – Jiří MATL, s. 181-185; o bitvě podrobněji Otakar FRANKENBERGER: *Husitské válečnictví po Lipanech*, Praha 1960, s. 20-23; dále Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1*, s. 366; František PALACKÝ: *Dějiny*, díl 3., s. 629.

¹⁰⁰ Martin Šandera uvádí jako pravděpodobný rok narození Zdeňka Kostky z Postupic rok 1425. Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka z Postupic – „alter ego“ husitského krále (Životní osudy předního kališnického šlechtice poděbradské éry)*, (dále jen Zdeněk Kostka) in: Acta Universitatis Reginaehradecensis. Historica I., Hradec Králové 2006, s. 99.

¹⁰¹ Text Listu mírného in: AČ I, s. 245-249, č.1; nověji byl vydán in: Martin ŠANDERA - Musil, F. - Beran,

V březnu pak byl mladý Kostka přítomen na hojně navštíveném sjezdu východočeské šlechty v Čáslavi.¹⁰² Zde se vytvořilo uskupení čtyř krajů Kouřimského, Čáslavského, Chrudimského a Hradeckého, ve správní celky – landfrýdy. Představitelé krajů se dohodli, že vnitřní správa landfrýdů se bude řídit podle společných pravidel. Konkrétní funkce a vnitřní organizace landfrýdů byly pak popsány v devětadvaceti člancích zápisu datovaném ke dni 17. března 1440.¹⁰³

Bohuš Kostka byl jmenován do čela chrudimského landfrýdu. Není pochyb o tom, že tato funkce mu byla svěřena spíše díky odkazu jeho otce. Vždyť Bohuš dosud neměl možnost projevit naplno své schopnosti. Na postech dalších hejtmanů či členů jejich rad nalézáme další muže, které můžeme označit za příslušníky válečnické aristokracie z řad nižší šlechty či jejich potomky, tak jak tomu je u Bohuše. Právě příslušníci tohoto stavu se měli na příštích několik let stát hybnou a politickou silou východních Čech.¹⁰⁴

Mnoha příslušníkům nižší šlechty se otevřela cesta k účasti na nejzávažnějších politických jednáních v zemi. Post chrudimského hejtmana tak i Bohuši Kostkovi z Postupic umožnil tento vstup do vysoké politiky. Jeho jméno nalézáme mezi čtyři sta dvaceti na osmnáctém místě, ale stejně jako na Listu mírném nechybí ani na tomto dokumentu jméno Zdeňka Kostky z Postupic. Pravděpodobně se opět jedná o Bohušova strýce. Tuto domněnku uvádí i Martin Šandera ve svém článku věnovaném Zdeňku III. Kostkovi z Postupic.¹⁰⁵

Po uzavření Listu mírného docházelo po celé k zemi k postupnému urovnávání sporů. Měsíc po čáslavském sjezdu se 14. dubna 1440 u příležitosti takového narovnání sporů sešli představitelé moravských stavů se zástupci Táborské i Ptáčkovy strany ve Velkém Meziříčí. Bohuš Kostka z Postupic se tohoto setkání účastnil jako představitel

Z.: *Dokumenty k dějinám středověku a raného novověku*, Ústí nad Orlicí 2006, s. 80-85.

¹⁰² Sešlo se zde čtyři sta dvacet šlechticů i zástupců věnných měst. Přesto tento poměrně vysoký počet nepředstavoval nadpoloviční většinu šlechticů, kteří by se z východočeských panství mohli sjet. Podle Martina Šandery přijelo do Čáslavy zřejmě jen 50-55% východočeské šlechty, která držela 80% pozemkového majetku v tomto prostoru. Ve své teorii vychází především z Augusta Sedláčka a porovnává známá i neznámá jména majitelů hradů a tvrzí ve východních Čechách se signatáři zápisu z Čáslavi. Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*. In: *Šlechta, moc a reprezentace ve středověku*. Praha 2007, s. 272-273.

¹⁰³ Zápis na mír čáslavský v AČ I, č. 3, s. 254-263 dále též *Dokumenty k dějinám českého středověku a raného novověku*, Edd. Martin ŠANDERA – František MUSIL – Zdeněk BERAN, Ústí nad Orlicí 2006, s. 85-96.

¹⁰⁴ Kromě mladého Kostky z Postupic můžeme jmenovat například Jana z Rušínova, Jana ze Smiřic, Jakoubka z Vřesovic, Jetřicha z Miletínka či Mikuláše Trčku z Lípy. Do Kostkovy rady byli jmenováni Vaněk z Milevsí, Tristam z Barchova, Jan Pardus z Vratkova a Diviš z Košumberka. Dalšími hejtmany zbývajících krajů byli v Kouřimi Hynce Ptáček z Pirkštejna, který jako jediný ze čtyř východočeských landfrýdů měl i druhého hejtmana, jímž se stal Jan Čabelický ze Soutic. Čáslavský kraj měl spravovat pan Hertvík z Rušínova a Hradecký Jetřich z Miletínka. Všichni hejtmané i se svými radami in: AČ I, s. 258-259; *Dokumenty k dějinám českého středověku a raného novověku*, Edd. Martin ŠANDERA – František MUSIL – Zdeněk BERAN, s. 90-91.

¹⁰⁵ Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka*, s. 99.

české strany a vyjednával tak po boku Hynce Ptáčka z Pyrkštejna, Jiřího z Poděbrad, Bedřicha ze Strážnice, Jana Parduse z Vratkova, Petrolda z Lipé a zástupců měst Polička a Vysokého Mýta. Z moravské strany do města přijeli a své zájmy hájili Jan Tovačovský z Cimburka, olomoucký biskup Pavel z Miličína, Jan z Lomnice a Petr z Konice.

Během jednání v Meziříčí byli stranami jmenováni zástupci, kteří měli dané pře soudit a za nejvyššího soudce všichni přítomní zvolili Haška z Valdštejna. Následovalo uzavření míru mezi českou a moravskou stranou.¹⁰⁶ Ve Velkém Meziříčí byly uzavírány i různé spory mezi jednotlivými šlechtici. Některé však byly odloženy do doby, než zasedne zemský soud, nebo je rozsoudí budoucí král.¹⁰⁷

2.5.2 Bohuš Kostka z Postupic a jeho role při bavorské kandidatuře

V roce 1440 se Bohuš Kostka aktivně zapojil do volby nového českého krále. V druhé polovině května 1440 na celozemském sněmu byl Bohuš Kostka z Postupic zvolen do volebního výboru, jež měl za úkol rozhodnout o osobě příštího panovníka. Do výboru bylo vybráno 18 pánů, 14 příslušníků nižší šlechty, 14 zástupců měst a výčet uzavíral Jan Rokycana. Přitom jasnou převahu zde měli zastánci utrakvismu, kteří převládali především v řadách nižší šlechty v podobě husitských válečníků či jejich potomků. Kromě mladého Kostky z Postupic, který splňoval tento popis, můžeme jmenovat například Jana z Rušinova, Jana ze Smiřic, Aleše Vřetovského z Riesenburka, Jakoubka z Vřesovic, Jetřicha z Miletínka, Mikuláše Trčky z Lípy. Tento výsledek jednání nám dokládá vzrůstající politickou moc nižší šlechty i měst.¹⁰⁸

Samotná volba proběhla až v druhé polovině června ve Svatováclavské kapli katedrály sv. Víta. Hlavní slovo při volbě měl Oldřich z Rožmberka, který postupně představoval přítomným jednotlivé kandidáty na český trůn.¹⁰⁹ Po čtyřdenním dohadování

¹⁰⁶ Na Moravu byla v října 1423 Zikmundem Lucemburským udělena plná panovnická práva Albrechtu Habsburskému a jeho ženě. Po vypuknutí války proti volbě Albrechta za českého krále, kterou rozpoutali přívrženci polské kandidatury, se moravské stavy postavily na stranu Albrechta. Po nečekané smrti mladého Habsburka již proto nebyl důvod být s Moravou v nepřátelském stavu.

¹⁰⁷ O konkrétních sporech více František PALACKÝ: *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, díl 4., Praha 1939, s. 15 a Rudolf URBÁNEK: *České dějiny, III/1*, s. 497. Text závěrečné smlouvy z Velkého Meziříčí datovaném ke dni 11. srpna 1440 v AČ X, s. 258-261, č. 13.

¹⁰⁸ Zápis ze sněmu in: AČ I., s. 263-265; o sněmovním hádání, kdo má právo volit *krále Starí letopisové čeští*, s. 117; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny, III/1*, s. 522-524; František PALACKÝ: *Dějiny*, díl 4., s. 19-20; Petr ČORNEJ: *Pohaslý lesk panovnického*, s. 104.

¹⁰⁹ Kandidáty při volbě krále byli Vladislav III. Jagellonský, Kazimír Jagellonský, Fridrich Braniborský, Albrecht Bavorský a dodatečně k nim byl ještě přiřazen rýnský falckrabí Ludvík. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny, III/1*, s. 529-530; Oldřich z Rožmberka se během jednání snažil prosadit legitimní nárok

se Ptáčkovi a jeho stoupencům podařilo prosadit Albrechta Bavorského, synovce někdejší české královny Žofie.¹¹⁰ Dne 29. července pak vydali čeští stavové věřící list poslům k vévodovi Albrechtu Bavorskému. Bohuš Kostka z Postupic byl v listu jmenován na dvacátém sedmém místě před podkomořím království českého Janem z Kunvaldu¹¹¹ V první polovině srpna si vyslechl Kostka spolu s dalšími účastníky sněmu příznivé zprávy od poslů. Následně se přikročilo k volbě zplnomocněnců, kteří se měli osobně sejít s bavorským vévodou. Bohušovi Kostkovi se dostalo té cti být členem tohoto poselstva, do jehož čela se postavili Oldřich z Rožmberka, Menhart z Hradce, Hynce Ptáček z Pirkštejna, mladý Jiří z Poděbrad a Jaroslav Plichta ze Žerotína. Po boku těchto pánů Bohuš Kostka zastupoval rytířský stav.¹¹²

S Albrechtem se čeští poslové setkali v bavorském Chamu, známém také jako Kouba, a předali mu výčet volebních podmínek.¹¹³ I když se z počátku zdálo, že Albrecht českou korunu přijme, došlo nečekaně ke změně jeho postoje a čeští páni ztratili o osobu bavorského vévody zájem.¹¹⁴ Poselstvo se vrátilo zpět do Čech a hledání vhodného kandidáta začaly nanovo.¹¹⁵

To jak se během tohoto roku zapojil Kostka do dění v zemi jen prokazuje, že nejen díky odkazu svého válečnického otce si již vysloužil přední postavení mezi rytíři, ale i jeho

Ladislava Pohrobka na trůn, který mu měly zaručit habsbursko-lucemburské smlouvy, leč marně. Rožmberk již od smrti krále Albrechta Habsburského pravidelně informoval královnu vdovu o dění v Čechách. Královna Alžběta ho řadou dopisů požádala, aby hájil zájmy jejího novorozeného syna Ladislava. Anna KUBÍKOVÁ: *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 89; O politických jednáních Oldřicha z Rožmberka nejen s Alžbětou Rudolf URBÁNEK: *České dějiny, III/1*, s. 519-521.

¹¹⁰ O průběhu volby Rudolf URBÁNEK: *České dějiny, III/1*, s. 531-532; František PALACKÝ: *Dějiny*, díl 4, s. 21-23. Zástupci vedlejších zemí Koruny nebyli k volbě přizváni. Vedlejší země uznávaly nástupnická práva mladého Ladislava Pohrobka. Vyšší šlechta při volbě krále v červnu 1440 souhlasila s volebním právem nižší šlechty a zástupců měst, což byl jasný důsledek husitských válek. Petr ČORNEJ: *Pohaslý lesk panovníckého majestátu*, s. 104.

¹¹¹ List byl vydán poslům Jaroslavovi Plichtovi ze Žerotína a Janovi Malovcovi z Pasova. Text in: AČ I, s. 265, č. 6.

¹¹² Dalšími členy poselstva zastupující rytířstvo byli Jan ze Smiřic, Jakoubek z Vřesovic, Jan Malovec z Pasova, Václav Zmrzlík ze Svojsína a několik měšťanů z Prahy, Klatov a Litoměřic. O složení poselstva AČ I. s. 265, č. 6, *Starší letopisové čeští*, s. 119; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny, III/1*, s. 554-555; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VI.*, s. 85.

¹¹³ Volební podmínky in: AČ I, s. 266-267 č. 7, Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VI.*, s. 85.

¹¹⁴ Zřejmě argumenty Oldřicha z Rožmberka, který se s bavorským vévodou setkal na soukromé schůzce mezi čtyřma očima, zapřičinily, k nelibosti přítomných českých pánů, tento Albrechtův postoj. Ten byl ochoten přijmout Českou královskou korunu pouze v případě, že s tím bude výslovně souhlasit král Fridrich III., matka Ladislava Pohrobka Alžběta a dokonce i basilejský koncil. Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*. In: *Šlechta, moc a reprezentace ve středověku*. Praha 2007, s. 278; Anna KUBÍKOVÁ: *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 89-90; *Aeneas Silvii Historia Bohemica - Enea Silvio Historie česká*, Edd. Dana MARTÍNKOVÁ – Alwna HADRAVOVÁ – Jiří MATL, s. 186-191.

¹¹⁵ Ale ani následující zemské sněmy v listopadu 1440 a v únoru 1441 nepřinesly schodu mezi zúčastněnými pány, kdo by byl nejvhodnější osobou, které by věnovali českou korunu. Počátkem března 1441 se stavové usnesli, aby české poselstvo, v jehož čele stál Menhart z Hradce, započalo jednat s královnou Alžbětou o předběžných podmínkách přijetí mladého Ladislava. Poselstvo vyjelo 28. dubna a kromě Menharta z Hradce se ho účastnili i pražští konšelé. *SLČ z rukopisu křížovnického*, s. 163.

osobní schopnosti mu otevřeli cestu do předních řad politického dění.

2.5.3 Kostka na politickém kolbišti

V květnu 1441 vypukla na východě Čech válka. Hejtmané východočeských krajů ve spolupráci se slezskými oddíly vojensky zasáhli proti agresivnímu počínání Jana Koldy ze Žampachu.¹¹⁶ Dne 8. května slezské vojsko oblehlo Koldův Náchod a o tři týdny později vytáhly do boje i vojska čáslavského, kouřimského a hradeckého kraje.¹¹⁷

Bohuš Kostka z Postupic v čele s hotovostí chrudimského kraje vytáhl do bojů se značným zpožděním až v červenci. Tou dobou již bylo po přímých bojích. Co vedlo Kostku k tomu, že se do války zapojil až v jejím závěru, nevíme. Každopádně jeho opoždění posléze Hynce Ptáček z Pirkštejna nijak nekomentoval, i když měl právo Kostku podle usnesení čáslavského sněmu za jeho liknavost potrestat.¹¹⁸ Kostka možná plánoval nezasahovat do bojů přímo, aby pak mohl sehrát roli zprostředkovatele smírů mezi zneprátelenými stranami, nebo to byl přímo nápad Hynce Ptáčka, aby chrudimský landfrýd přímo nezasáhl. Každopádně role usmiřovatele se skutečně Kostka ujal a spolu s Janem Rokycanou dne 15. července sjednal mír mezi Janem Koldou ze Žampachu a Benešem z Mokrovous z jedné strany a hejtmany tří aktivně zúčastněných landfrýdu Hynce Ptáčkem z Pirkštejna, Janem Hertvíkem z Rušínova a Jetřichem z Miletínka pod základem 5 000 kop grošů až do příštího sněmu. Obležení Náchoda a Rychemberka bylo zrušeno a vojska se

¹¹⁶ Od poloviny roku 1440 začal Jan Kolda ze Žampachu upevňovat své pozice ve východních Čechách převážně na úkor tzv. Častolovického dědictví po Půtovi III. z Častolovic. Zmocnil se hradu Rychemberk, předhradí Nového hradu u Solnice a porazil Kladské ozbrojence v bitvě nedaleko Števnice. Záhy proti Koldovi vystoupil hradecký landfrýd v čele s hejtmánem Jetřichem z Miletínka. Po několika týdnech ozbrojených akcí bylo ujednáno s hejtmanskou radou Hradeckého landfrýdu roční příměří s výpovědní lhůtou sedmnácti neděl napřed. Kolda však příměří porušil a východočeské landfrýdy se rozhodly společně zakročit. Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*. In: Šlechta, moc a reprezentace ve středověku. Praha 2007, s. 279, *Starí letopisové čeští*, Ed. František PALACKÝ, Praha 1941, s. 122; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VI.*, Praha 1885, s. 90; Vladimír WOLF: *Jan Kolda ze Žampachu. Život tábořského hejtmána*, Hradec Králové 2002, s. 23-24; August SEDLÁČEK: *Hrady, zámky a tvrze Království českého*. Díl II, Praha 1994, s. 208; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny, III/1*, s. 553-554.

¹¹⁷ Po dobytí tvrzí Dubence, Černíkovice a obležení druhé největší Koldovi pevnosti Rychemberku se většina vojsk spojených landfrýdů pod vedením Hynce Ptáčka přesunula k Náchodu, kde vybudovala obléhací tábor. Koldovi se však z obleženého Náchoda podařilo urchnout. O průběhu bojů informuje list Jana Čabelického ze Soutic Oldřichovi z Rožberka, datovaný 11. července 1441 AČ I, s. 371-372, č. 19; *Listář a listinář II.*, s. 112-113, č. 138; *SLČ z rukopisu křížovnického*, s. 163; Z literatury dále Vladimír WOLF: *Jan Kolda ze Žampachu. Život tábořského hejtmána*, Hradec Králové 2002, s. 23-24; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny, III/1*, s. 736-739; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VI.*, s. 90-92, Ondřej FELCMAN – František MUSIL a kol.: *Dějiny východních Čech*, s. 590.

¹¹⁸ Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*, s. 282.

vrátila domů.¹¹⁹ Spor s Koldou byl dořešen na novém sjezdu východočeských landfrýdů v Čáslavi, který se konal 17. srpna.

V následujících letech se Bohuš Kostka účastnil sněmů, které se marně pokoušely nalézt vhodného kandidáta na český trůn. V mnoha případech se obraceli na Fridricha III., ale ten sledoval vlastní záměry a poselstva chlácholil planými sliby.

Kostkovu přítomnost můžeme předpokládat na každém sněmu, kterého se účastnila ptáčkova a později Poděbradova strana, konaném v období do obsazení Prahy Jiřím z Poděbrad. Proto jsem se rozhodla popsat jen určité události tohoto období, ve kterých Bohuš Kostka sehrál důležitější roli, než jako signatář sněmovního usnesení.

Do období sněmů na přelomu let 1442-1443 patří list Bohuše Kostky z Postupic a Jan z Rušinova, představitelů chrudimského a čáslavského landfrýdu.¹²⁰ Listina je sice zařazena do rozmezí let 1441-1447, ale Martin Šandera uvádí tento dokument v souvislosti se sjezdem v Kutné Hoře dne 22. listopadu 1441, kam jak uvádí, se sjeli tři východočeští hejtmani: Bohuš Kostka z Postupic, Hynce Ptáček z Pirkštejna a Jan Hertvík z Rušinova.¹²¹ O jednání však uvádí pouze, že Ptáček se neshodl s ostatními přítomnými hejtmany, kteří

¹¹⁹ *Starí letopisové čeští*, s. 125; Spor s Koldou byl dořešen na sjezdu východočeských landfrýdů v Čáslavi 17. srpna. Sjely se sem desítky příslušníků čtyř východočeských krajů. Zástupce vyslali i táboři, které Ptáčkovým jménem obeslal Jan Čabelický. K obeslání táborů AČ VI., s. 440; Z Kolína dorazil i Bedřich ze Strážnice. Nejprve byl ujednan smír s Koldou. V jeho držení měl zůstat Náchod až do nástupu příštího panovníka. Do smíru byli přijati také táboriti a jejich protivníci Hanuš z Kolovrat a Pražané, kteří stáli mimo rámec východočeských landfrýdů. Martin ŠANDERA: *Východočeská šlechta v polipanském bezvládlí*, s. 101-102; Následovalo znovu deklarování obecné vůle kdykoliv rázně zasáhnout proti rušiteli zemského míru. Toto prohlášení mělo takovou váhu, že bývalý tábořský hejtman Ondřej Keřský z Římovic raději z Čáslavi ujel. Báł se trestu za své loupežné akce. Spravedlivé odplaty se dočkal o pět let později. Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*, Praha 2011, s. 95; *Starí letopisové čeští*, s. 118; Následně východočeští páni prohlásili Jana Rokycanu hlavním a nejvyšším správcem utrakvistického duchovenstva spojených landfrýdů. Rokycana měl být zaštitěn světskou mocí, aby trestal kněze, kteří se chovají výstředně, a obrátil ty, kteří setrvávají v bludech. Odpůrci Rokycany mohly počítat s tím, že budou čelit mocným Rokycanovým ochráncům. Rokycana se tak postavil v duchovní sféře na úroveň Ptáčkovy pozice, kterou měl Hynce v landfrýdech. Tomuto rozdělení moci se musel podřítit i Bedřich ze Strážnice. Naskytla se tak možnost, aby utrakvismus byl konečně sjednocen pod jednoho silného vůdce. Navíc Ptáček počítal i s tím, že pokud bude přijat Rokycana jednotně za hlavu církve, budou se dříve či později moci sjednotit síly i při volbě panovníka. Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna*, Praha 2011, s. 95-96; Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*, s. 284; *SLČ z rukopisu křížovnického*, s. 165. Následně bylo dojednáno svolání synody husitského kněžstva z celé země, která byla naplánovaná na 4. října, do druhého nejvýznamnějšího města království, do Kutné Hory. Zde více než 350 účastníků z řad kněží počátkem října uznalo Rokycanu za svého vůdce a slíbili mu poslušnost. Byly zde přijaty články, které stanovovaly jasná pravidla věrouky, církevních obřadů i praktického a mravního života všech utrakvistů. Táborští kněží se odmítli sněmu v Kutné Hoře účastnit s odůvodněním, že Ptáček jako světská osoba není oprávněna je svolat k církevní synodě. Ptáčkův list jménem východočeských krajů tábořským, aby se účastnili sněmu v Kutné Hoře in: *Prameny k synodám strany pražské a tábořské v letech 1441-1444*, s. 16, č. III. 24, Ed. Zdeněk NEJEDLÝ, Praha 1900. 24 článků, které byly v Kutné Hoře sjednány Tamtéž, s. 32-38. *Starí letopisové čeští*, s. 32-38, č. 5; Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*, s. 284-285.

¹²⁰ AČ III., s. 33, č. 49.

¹²¹ Kromě zmíněných představitelů krajů se sjezdu účastnil i Mikuláš Trčka z lípy, který je pod listinou rovněž podepsán, a jiní urození pánové ze zastoupených krajů.

zaslali list Oldřichovi z Rožmberka, na který pan z Pirkštejna nepřivěsil svou pečeť.¹²² Rudolf Urbánek si však myslí, že tento list, ve kterém páni sdělují Rožmberkovi, že byli „dobrymi lidmi varováni“ před úklady proti nim, spadá spíše do událostí podzimu roku 1442, tedy k 21. listopadu. Páni v listu sdělují, že jednání není jimi rušeno, ale lidmi, kteří o nich „ty úklady činie“. Sněm ve Znojmě zde zmíněný měl být tedy nezdařeným jednáním svolaným na 29. září 1442.¹²³ Co zapříčinilo toto Kostkovo chování, se můžeme pouze domnívat. Nicméně je zřejmé, že tato nejednotnost v ptáčkově straně nahrávala do karet Oldřichovi z Rožmberka a vyvolalo vlnu rozhořčení v řadách svolavatelů sněmu.¹²⁴

V lednu 1443 byl na pražském sněmu Bohuš Kostka z Postupic vybrán do poselstva k Fridrichovi III. Do čela výpravy se postavil za panský stav Hynce Ptáček z Pirkštejna a Jiří z Vízmburka, z rytířského stavu pak kromě Kostky Jakoubek z Vřesovic a měšťanstvo zastoupili představitelé Starého a Nového Města.¹²⁵ Poslové měli vyhledat krále a obrátit se na něj jako ke kandidátovi na trůn a postavit ho před jasnou volbu. Buď přijme podmínky sněmu a usedne na trůn, nebo se do nezletilosti Ladislava ujme správy království. V opačném případě na něj čeští páni přestanou brát ohledy.¹²⁶

Poslové vyjeli do Vídně poslední dubnový týden. Fridrich však královskou korunu pro vlastní osobu odmítl s tím, že nehodlá jakýmkoliv způsobem napadnout dědictví sirotka.¹²⁷ Začalo tak jednání o druhé variantě, tedy o Fridrichově správcovství Českého království.¹²⁸ Fridrich přímo nabídku nezamítl, ale vyhnul se i jasnému souhlasu.

¹²² Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*, s. 285 a Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*, s. 98-99.

¹²³ Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1*, s. 598, poznámka č. 2; V lednu 1442 se konal v Praze a vysláno poselstvo k Fridrichovi III. List pánů určených ke svolání sněmu na 10. října 1442 AČ I. s. 273-274, č. 11 o lednovém sněmu Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1*, s. 592-597. Poslové vyjeli z Prahy 25. března. Kromě toho, že dohodli sjezd ve Znojmě, nevíme o jejich jednání nic bližšího, než že varovali královnu Alžbětu, chce-li získat při politických jednáních uznání, musí si vymoci na Fridrichovi své děti. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1*, s. 601-602; O Znojemském sjezdu podrobněji Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1*, s. 604-607; *SLČ z rukopisu křížovnického*, s. 169.

¹²⁴ Srovnání list Alše Holického ze Šternberka, Zbyňka z Hasenburka, Jiřího z Poděbrad a dalších, *Listář a listinář II*, s. 203, č. 217. V této situaci se o Vánocích Ptáček účastil sjezdu hradeckého landfrýdu, aby se ujistil, že nejsilnější z východočeských krajů bude při lednových jednání v Praze stát za ním proti každému, kdo by bránil jednání o volbě panovníka. Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*, s. 105, Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*, s. 288-289.

¹²⁵ *Starí letopisové čeští*, s. 122.

¹²⁶ Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1*, s. 618-619; Zároveň se s Fridrichem měl dojednat termín sjezdu s ostatními stavy poblíž hranic a připravit podmínky pro vlastní jednání. Dále se na lednovém sněmu rozhodlo, že nový král bude potřebovat finanční pomoc, aby se mohl řádně ujmout panování. Za tím účelem došlo k usnesení, povolit velké berně, která se rovnala výši celoročních úročních platů v Čechách i ve vedlejších zemích. Menší berně se vypsalý na výlohy poselstva. Pražané měli dáti 50 kop gr. a zbytek se měl rozvrhnout na kraje. *Starí letopisové čeští*, s. 122; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1*, s. 619.

¹²⁷ *Aeneas Silvii Historia Bohemica - Enea Silvio Historie česká*, Edd. Dana MARTÍNKOVÁ – Alena HADRAVOVÁ – Jiří MATL, s. 191.

¹²⁸ Této myšlence byl nakloněn i Fridrichův kancléř Kašpar Šlik, který doufal, že by toto přijetí mělo příznivý dopad na Ladislavovu pozici v Uhrách. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1*, s. 620-621.

Ve Vídni také Ptáček spolu s Kostkou naléhali na propuštění poddaných Mikuláše Trčky z Lípy, které Rakušané nedávno zajali v Pelhřimově i jinde a uvěznil na hradě Turmberg.¹²⁹ Bylo to součástí urovnání svárů, které pomalu hrozily vypuknutím války mezi východočeskými kraji a Rakouskými zeměmi. I přes neuspokojivě vyřešený spor Mikuláše Trčky, odjíždělo poselstvo z Vídně spokojeno. Poslání poselstva bylo splněno, protože neměli s Fridrichem ujednat definitivní smlouvu, pouze některé její předpoklady, které měly být projednány a podrobněji doplněny na novém sjezdu, který byl předběžně dojednan na 29. září toho roku. Toto jednání dávalo naději, že česká královská koruna bude mít brzy svého nového nositele. Ale jak se v té době ukazovalo být pomalu pravidlem, i tato naděje brzy padla.

V červnu roku 1446 byl Bohuš Kostka z Postupic na sněmu v Pelhřimově zvolen do výboru, který pro nadcházející sněm vytvořili návrhy a postup jednání.¹³⁰ Přítomní se shodli na přijetí Ladislava za českého krále po dodržení příslušných záruk. K Fridrichovi mělo být na příštím sněmu sestaveno poselstvo, které mělo zajistit, aby do roka byl Ladislav Čechům vydán. Páni vyhrožovali, že pokud jim nebude Ladislav vydán, budou nuceni si opatřit jiného panovníka. Do Ladislavovy plnoletosti si zatím sněm zvolí podle Fridrichovy rady z roku 1444 správce. Dále má být zvolen výbor, který by se jménem země opatřil a jemuž nikdo, bude-li o to požádán, nesmí odepřít přiložit svoji pečeť.¹³¹

V srpnu se Bohuš účastnil i se svým bratrem Zdeňkem sněmu v Praze, kde signoval 5. srpna listinu Oldřichovi z Rožmberka, aby vyčkal rozhodnutí budoucího sněmu, který rozhodne, jestli se České království přihlásí k poslušnosti k papeži Eugenovi IV. nebo jeho vzdoropapeže Felixe V. V této listině je kromě Bohuše Kostky z Postupic jmenován i jeho mladší bratr Zdeněk, pro kterého tak tato událost byla prvním vstupem na

¹²⁹ O tomto sporu podrobně popisuje Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1*, s. 624 poznámka č. 1; o sporu o zajatých poddaných Trčky např. list Oldřicha z Rožmberka daný 30. března 1443 na Lipnici. *LL II.*, s. 227, č. 246; o dřívějším pokusu urovnání tohoto sporu Martin ŠANDERA: *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí*, s. 104.

¹³⁰ Ve výboru bylo zvoleno 10 pánů, 8 rytířů a 8 měšťanů. Za pány to byl Oldřich z Rožmberka, Menhart z Hradce, Aleš ze Šternberka, Jiří z Poděbrad, Zdeněk ze Šternberka, Jindřich z Michalovic, Jindřich ze Stráže a Jan Zajímač z Kunštátu. Zemanstvo zastupovali Jan Hertvík z Rušínova, Jan ze Smřic, Mikuláš Trčka z Lípy, Přibík z Klenové, Jan Čabelický ze Soutic, Bohuš Kostka z Postupic, Jan mladší z Rabštejna a Arnošt Leskovec. Z měšťanů byli jmenováni pouze Pražané. Z nich na prvním místě je Pavel z Dětrichovic. Bohuš Kostka z Postupic tu je jmenovaný jako Bohuš mladý z Postupic. Zápis z 12. června 1446 in: *AČ I.*, s. 294-296, č. 20; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 80.

¹³¹ Budoucímu králi sněm povolí, ze svobodných statků jeden úrok a také s městy se vyjedná, aby přispěla k výplatě zástav a k zajištění královského dvora. Příští sněm se neměl rozejít dřív, dokud se nezvolí poselstvo k papeži či koncilu do Basileje za účelem potvrzení Rokycany. Poslům mají být pak hrazeny všechny výlohy s cestou spojeny. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 82-83, pelhřimovské úmluvy hrozily zmařit uznání Eugena IV. v Čechách. Dne 30. července přijel Rabštejn na sněm do Prahy s listy krále Fridricha i papeže, že chtějí českému království vyjít vstříc a učinit jemu všechny věci potřebné a vyhoví i v otázce arcibiskupa i v jiných věcech. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 86-87, 90-91.

politické kolbiště.¹³²

Dne 16. října 1447 koupil Bohuš Kostka z Postupic spolu s Janem Domašinským od Jiřího z Poděbrad 40 kop platu v Běštovicích za 600 uherských zlatých. S výhradou zpětné koupě do tří let. Tato transakce byla jednou z příprav Jiřího z Poděbrad, který se tak chystal na rozhodující střetnutí s Oldřichem z Rožmberka. Tím se měla vyřešit situace v zemi. Jiří z Poděbrad proto rozhazoval své politické sítě a zajišťoval si finanční prostředky. Z toho důvodu i Bohuš Kostka poskytl Jiřímu koupí platu v Běštovicích potřebné peníze.¹³³

2.5.4 Kostkové pomáhají obsadit Prahu

Dne 28. června 1448 se Bohuš Kostka spolu se svým bratrem Zdeňkem Kostkou v Kutné Hoře účastnil sjezdu východočeských landfrýdů a jejich přívrženců, Jiří z Poděbrad tak reagoval na květnové události v Praze.¹³⁴ Zde byla ustanovena tzv. Poděbradská jednota a její program, jehož hlavním cílem bylo dodržování Listu mírného a zasahovat proti porušovatelům těchto smluv.¹³⁵ Jak se zdá, již zde zamýšlel Poděbrad vojensky obsadit Prahu, ale o tomto jeho plánu dosud věděli jen Jiřího nejbližší důvěrníci, mezi které patřili i oba bratři Kostkové. Na sněmu se hovořilo pouze o podlých „*Sasících*“ a touze pomstít se saským vévodům Vilémovi a Fridrichovi, kteří se podle zachovali vůči českým žoldnérům.¹³⁶

Jiří z Poděbrad vyhlásil solidaritu s ošizenými žoldněři a ujal se úkolu pomstít křivdu na českých žoldnérích. Přesvědčoval přátele i nepřátele, že je třeba sebrat vojsko a potrestat saské vévody. Dokonce i Oldřich z Rožmberka uvěřil Poděbradovým slovům,

¹³² Oba Kostkové jsou jmenováni v listině až na posledním místě jako Bohuš a Zdeněk bratři z Postupic. Dalšími odesilatelé byli Aleš ze Šternberka, Jiří z Poděbrad, Hanuš z Kolovrat, Petr ze Šternberka, Jindřich z Dubé, Aleš z Žeberka, Velém z Ilburka a Přibík z Klenového. *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka III.*, Ed. Blažena RYBEŠOVÁ, (dále jen *Listář a listinář III.*) Praha 1937, s. 129-130, č. 178, Oldřichovo se však i přes tento protest přiklonění a uznání Eugena z 10. srpna, sjezd protestoval viz. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 93-96.

¹³³ AČ XV., s. 200-202; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 148.

¹³⁴ Týkalo se to Carvajalova pobytu v Praze a jeho pokusu zcizit originál Basilejských kompaktát. *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 104-105; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 231-258; František PALACKÝ: *Dobytí Prahy skrze p. Jiřího z Poděbrad léta 1448 a příčiny jeho*, ČSVMČ 1, 1827, č. 3, s. 48-52; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 95-96.

¹³⁵ O sněmu Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 262-267

¹³⁶ V červnu uplynulého roku totiž verbovali saští vévodové žoldněře pro tažení proti městům Soestu ve Vestfálsku. V Čechách získali přes 5000 žoldnérů. Tažení ztroskotalo a vévodové odmítli vyplatit českým vojákům žold. Hejtmani požadovali vyplacení žoldu pod výhrůzkou plenění a obrátili se na pomoc ke svým přátelům v Čechách. V Čechách to vyvolalo značné pohoršení. Mezi hejtmany, kteří veleli žoldněřskému vojsku, uvádí Urbánek například Jindřicha z Kolovrat, Ditricha z Janova, Viléma z Ilburka, Albrechta z Kolovrat, Mikuláše z Gutenštejna, Závise z Klinštejna, Jana Caltu z Kamenné Hory, Jana z Kostelce, Petra ze Šternberka a další. O tažení žoldnérů v Sasku Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 191-230.

kteřá volala na Kutnohorském sněmu k pomstě. V létě opustil zemi, aniž by tušil, že by Poděbradova slova a sliby mohly být lži.¹³⁷

Bohuš Kostka z Postupic i se svým bratrem Zdeňkem se v srpnu účastnili shromažďování početných vojsk východočeských landfrýdů na Kačině a Kolmarku u Kutné Hory, kam přivedli své oddíly.¹³⁸ Koncem srpna pak vytáhlo početné vojsko Jiřího z Poděbrad od Kutné Hory. Sám Jiří jel v jeho čele. Svá ležení rozložily vojenské oddíly u Pláňan, kde strávily dva dny. Jiřího obklopovali všichni přední představitelé šlechty i měst.¹³⁹ Od Pláňan vyslal Jiří z Poděbrad do Prahy poselstvo, které vedl Zdeněk Kostka z Postupic.¹⁴⁰ Poslové tlumočili konšelům Jiřího žádost, aby dovolili projít jeho vojskům skrz Prahu a aby podpořili jejich tažení do Saska. Dále Kostka požadoval, aby byly v Praze zaručeny svobody kališníkům a následně měli být potrestáni katoličtí kněží, kteří pod vedením Jana Papouška ze Soběslavi uráželi „*pana Jiřího pomlívají, že by on chtěl do Prahy vpadnutí a že by stál o zkažení Prahy.*“ Když konšelé nejevili sebemenší ochotu ke splnění požadavků, poslové opustili radnici. Následně měli podle Rabštejna poslové rozhazovat po ulicích Prahy letáky s pečeti Jiřího z Poděbrad, ve kterých byly vyzívání všichni zástupci cechů k podpoře Jiřího, jenž jak uvádí Rabštejn „*chtěl zbůřiti obec proti konšelóm.*“¹⁴¹

¹³⁷ Josef MACEK: *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967, s. 62-63. záměru táhnout do Saska odpovídalo i sbírání vojsk u Loun, kam své bojovníky přivedli Burian I. Z Gutštejna, Vilém z Ilburka, Aleš Holický ze Šternberka, Jan Calta z Kamenné Hory, Slánští a přívrženci poděbradské jednoty ze severozápadu. Ještě 26. srpna uzavřel Jiří z Poděbrad a Aleš Holický za celou svou jednotu s hejtmany plzeňského landfrýdu dohodu o pokojném řešení vzájemných sporů. Příprava na obsazení Prahy tak dokonala a nikdo z katolických pánů neměl nejmenší tušení o nadcházející akci. Regest úmluvy mezi Poděbradskou jednotou a hejtmanem plzeňského landfrýdu Hynkem Krušinou ze Švamberka in: AČ III., s. 538-539, č. 514; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 97 Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 284; Aleš Holický navíc v listu z 9. srpna 1448 ukliďňuje Oldřicha z Rožmberka, že shromažďovaná vojska potáhnou do Saska. List in: *Království dvojího lidu. České dějiny let 1436-1526 v soudobé korespondenci*, Ed. Petr ČORNEJ, Praha 1989, s. 96-98, č. 32; *LL III*, s. 342-343, č. 485.

¹³⁸ Tato akce nápadně připomínala koncentraci vojsk zemského správce Alše Vřešťovského z Risenburka, který 6. května 1434 obsadil Nové Město pražské. Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 97.

¹³⁹ Kromě hejtmanů čtyř východočeských krajů tu byli například již zmíněný Bohušův bratr Zdeněk Kostka z Postupic, Jan Zajímač z Kunštátu, Jindřich z Michalovic, Jiří z Visemburka, tři Valečovští a nechyběli i šlechtici ze severu Jan Děčínský z Vartenberka a Jindřich z Dubé a z Lipé. Seznam účastníků vydal František PALACKÝ: *Jména Pánů a panošů ve vojsku p. Jiřího z Poděbrad, při dobytí Prahy*, ČSVMČ 1, 18027, č. 3, s. 78-83, Palacký uvádí přes 430 šlechticů, z větší části pocházející z řad nižší šlechty. Svě ozbrojence poslalo i sedm východočeských měst. Petráň se domnívá, že samotná armáda byla zřejmě početnější, v seznamu se patrně nalézají pouze velitelé a jádro jízdy. Uvádí názor, že zhruba 52 % mužů v armádě byli z nejbližšího sousedství statků Trčků, Kostků, Hervíka z Rušinova, Čabelického, z okolí zboží poděbradského a dalších Jiříkových spojenců z různých koutů Čech. Josef PETRÁŇ: *Skladba pohusitské aristokracie*, s. 60; o účastnících ve vojsku také Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 285-286.

¹⁴⁰ Dalšími členy byli Jan Malovec z Pacova a dva měšťané Anděl z Českého Brodu a Duršmid z Čáslavy O poselstvu a Poděbradových důvodech k sebrání vojska a vytáhnutí do boje informuje Jan z Rabštejna Oldřicha z Rožmberka v listu ze dne 1. září 1448 in: *LL III.*, s. 346-348, č. 491.

¹⁴¹ Cituji list Jana z Rabštejna Oldřichovi z Rožmberka z 1. září 1448 in: *Listář a listinář III.*, s. 347-348, č. 491; AČ III., s. 47-49, č. 721

V časných ranních hodinách 3. září 1448 padla Praha lstí do rukou Jiřího z Poděbrad. Při dokonalém provedení obsazování Prahy, které trvalo několik hodin, padl údajně za Jiřího stranou pouze jediný muž, měšťan z Hradce Králové Bělík.¹⁴²

I když se Bohuš této podařené akce účastnil a je jmenován mezi Jiřího veliteli, důležitější role připadla jako mladšímu bratrovi a o Bohušovi kromě informace, že byl v Poděbradově vojsku, nemáme bližší zprávy. Můžeme si položit otázku, proč Jiří z Poděbrad vyslal mladého Zdeňka Kostku z Postupic jednat s pražskými konšely? Snad prozíravý Poděbrad odhalil skrytý Zdeňkův talent, možná doufal, že skoro neznámá tvář bude pro jeho plán nejpříjemnější, nebo se již tehdy projevila Zdeňkova oddanost a horlivost, kterou prokazoval v následujících letech při hájení kompaktát a královského majestátu Jiřího z Poděbrad. I přes tyto teorie je jedno jisté. Zdeněk překročil stín svého bratra a získal si postavení, které nadále upevňoval.

Na hromnice roku 1449 nečekaně na svém sídle na Litomyšli zemřel Bohuš Kostka.¹⁴³ Kolik přesně bylo Bohušovi, když zemřel, a důvody jeho úmrtí neznáme. Mohl se nachladit v chladných zimních měsících, či zemřít na nějaké zranění i z menšího úrazu. Otrava krve a zanícení ran byly v té době běžnými jevy. Bohuš po sobě zanechal vdovu Ofku z Dubé, kterou si vzal za ženu patrně někdy koncem roku 1446, a malého syna Zdeňka.¹⁴⁴ Hlavou rodiny a dědicem celého majetku se v rámci vladařství, které Kostkové

¹⁴² List Menharta z Hradce Hynkovi Krušínovi s žádostí o rychlou pomoc proti Jiřímu z 1. září 1448 in: AČ IV., s. 12, č. 20. Hynek Krušina ze Švamberka následně informuje Oldřicha z Rožmberka o situaci před Prahou a žádá ho, aby promluvil s králem Fridrichem a požádal ho o pomo. List ze dne 3. září 1448 in: *Listář a listinář III.*, s. 348-349, č. 492; František PALACKÝ: *Dobytí Prahy skrze p. Jiřího z Poděbrad léta 1448 a příčiny jeho*, ČSVMČ 1, 1827, č. 3, s. 37-58 dále Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 276-301; barvitě popisuje událost Josef MACEK: *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967, s. 55-56 Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 98-99; O dva dny poději se do Prahy z dlouholetého exilu vrátil Jan Rokycana a opět se ujal fary a staroměstského chrámu Panny Marie před Týnem. S ním se vrátili i jiní kněží. Václav z Dráchova se ujal Betlémské kaple a Jan ze Štakor, řečený Ocásek, se stal farářem u sv. Štěpána na Novém Městě. Oproti tomu katolický administrátor Prokop z Kladrub spolu s kapitulou opustil Prahu a odjel do Plzně. Město opustil rovněž Hanuš z Kolovrat, Jan Papoušek ze Soběslavi a Pešík z Kunvaldu. Zdeněk Kostka z Postupic byl spolu s Janem Čabelickým ze Soutic, Zdeňkem ze Šternberka a Janem Sádlem z Kostelce na staroměstské radnici svědkem při slibu Pešíka z Kunvaldu, že se pod ztrátou cti a veškerého všeho majetku na písemnou výzvu purkmistra a konšelů dostaví do Prahy a neodjede, dokud nesloží účty ze svého úřadování a nevyrovná se se všemi, kdo proti němu vnesou obvinění. Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VI.*, s. 171; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 99; Menhart z Hradce byl zbaven svého úřadu a intervenován na hrad do Poděbrad. Jiří jmenoval nového nejvyššího pražského purkrabího, Zdeňka Konopišťského ze Šternberka, i nové konšely. Na Starém Městě se purkmistrem stal Vaněk Valečovský a na novoměstské radnici byl do čela rady zvolen Jan Velvar. Jmenování konšelů pražských Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy IX*, Praha 1893, s. 266, 281, 300. K poměrům v Praze po dobytí Poděbradskou jednotou Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VI*, s. 169-171.

¹⁴³ O smrti Bohuše informují *Starí letopisové*, s. 142; *Ze starých letopisů českých* s. 171.

¹⁴⁴ Za Bohušovu ženu uvádí Prochaska Alenu z Chlumu in: Roman von PROCHASKA: *Genealogisches Handbuch erloscher böhmischer Herrenstandsfamilien*, Neustadt a. d. Aisch 1973, s. 151. na tuto skutečnost poukazuje Oldřich PAKOSTA: *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, Litomyšl 2004, s. 14. O věně Ofky z Dubé zápis datovaný ke dni 3. prosince 1446 in: AČ III., s. 535, č. 489.

zavedli po vzoru Rožmberků již kolem roku 1436,¹⁴⁵ stal Bohušův mladší bratr Zdeněk III. Kostka z Postupic, který své schopnosti prokázal již v předchozích letech. Můžeme předpokládat, že Bohuš byl pohřben ve svém sídelním městě v Litomyšli, ale místo jeho hrobu je již dávno zapomenuté.¹⁴⁶

¹⁴⁵ Josef PETRÁŇ: *Skladba pohusitské aristokracie*, s. 23.

¹⁴⁶ V Litomyšli se v 15. století pohřbívalo na několika místech. Bohuš Kostka mohl být pochován na hřbitově u kostela sv. Anny, který byl v roce 1448 rozšířen, a užíval se až do 19. století. Na jeho místě dnes stojí klášterní zahrady, v současnosti přístupné veřejnosti. Památkou na bývalé pohřebiště je již pouze náhrobní kámen správce litomyšlského panství Karla Viléma Světelského z Lichtenflusu. V úvahu by připadl i špitální kostelík Rozeslání sv. Apoštolů, o kterém je první zmínka již v roce 1407. Ostatky zesnulých byly v Litomyšli ukládány také do krypt starého piaristického kostela, zbořeného roku 1716. Oldřich PAKOSTA: *Litomyšlský hřbitov u kostela svaté Anny-hroby významných osobností a náhrobky umělecké hodnoty*, Litomyšl 2010, s. 8.

3. Kostkové z Postupic za vlády Ladislava Pohrobka a Jiřího z Poděbrad

3.1 Zdeněk III. Kostka z Postupic do nástupu Jiřího z Poděbrad a český trůn

Zdeněk III. Kostka z Postupic byl druhorozeným synem Viléma Kostky z Postupic a jeho ženy Elišky z Liblic. Datum a místo jeho narození můžeme pouze hádat. Martin Šandera se přesto domnívá, že by se Zdeněk mohl narodit pravděpodobně roku 1425 a dodává i místo jeho narození, které by mohlo být na Komorním Hrádku.¹⁴⁷ Se Zdeňkem se poprvé setkáváme již v dříve zmíněném listu Oldřichovi z Rožmberka z roku 1446. Následovala jeho účast v poselstvu ke králi Fridrichovi v roce 1447¹⁴⁸ a jeho aktivní zapojení do obsazení Prahy roku 1448 Jiřím z Poděbrad. Po Bohušově smrti se Zdeněk znenadání stal nejen hlavou rodiny, ale ujal se i postu hejtmana chrudimského landfrýdu za svého bratra, kterým byl zvolen ještě v únoru. Nevíme, jak přesně došlo k převzetí hejtmanských pravomocí. Šandera uvádí, porovnáme-li situaci s volbou nového hejtmana po smrti Hynce Ptáčka z Pirkštejna, měl by se konat sjezd chrudimského landfrýdu. Ale zprávy, že by se chrudimský kraj sešel a proběhla volba hejtmana, nemáme. Můžeme usuzovat, že autorita Zdeňka a jeho pozice v landfrýdu byla tak silná, že postu po bratru se ujal automaticky.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Martin Šandera uvádí teorii o místě narození Zdeňka Kostky z Postupic ve svém článku. Opírá se při tom o fakt, že Zdeňkův otec Vilém získal Komorní hrádek v roce 1423 a po prodeji dosavadního rodového sídla panství Postupice se s celou rodinou přestěhoval právě na Komorní hrádek. Martin ŠANDERA: *Zdeněk*, s. 99.

¹⁴⁸ V září 1447 se sešel sněm v Jindřichově Hradci. Zde byli 21. září přítomnými pány zvoleni poslové k jednání s králem Fridrichovi. Zároveň se měli setkat ve Vídni s papežským legátem Juanem Carvajalem, který v té době pobýval na Fridrichově dvoře. Carvajalu měli poslové vyzvat, aby svůj plánovaný příjezd do Čech urychlil. Kromě Zdeňka Kostky se poselstva účastnili Zdeněk ze Šternberka, Jindřich ze Stráže a Mikuláš Ceisperk, Rudolf UBÁNEK.: *České dějiny III/2*, s. 143; List poslů určeném králi Fridrichovi in: AČ II., 221-223, č. 8; Žádost předaná legátovi Carvajalovi in: AČ II., s. 223, č. 9; Fridrichova odpověď poselstvu in: AČ II., s. 223-225, č. 10; Fridrich vyhověl některým soukromým požadavkům poselstva a vydal příkaz k propuštění vězněného kouřimského měšťana, kterého v zajetí drželi Rakušané. Šandera uvádí, že tento Fridrichův projev vstřícnosti byl výsledkem Kostkova naléhání. Martin ŠANDERA.: *Zdeněk Kostka*, s. 101; Soukromě Fridrich psal Oldřichovi z Rožmberka o průběhu návštěvy poselstva ve Vídni, a aby přesvědčil své stoupence o své dobré vůli. *LL II.*, s. 279, č. 397.

¹⁴⁹ Ve stejné době změnil hlavu i hradecký kraj. Nemocného Jetřicha z Miletínka nahradil jeho synovec. Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka*, s. 102, Rudolf URBÁNEK: *III/2*, s. 361.

3.1.1 Zdeněk Kostka v bojích o udržení jednoty království

Počátkem března se pod velením Zdeňka Kostky z Postupic a Jana Parduse z Rychemburku zformovala vojenská hotovost chrudimského kraje a vytáhla do boje proti Janu Koldovi ze Žampachu, který se přiklonil na stranu Strakonické jednoty v odboji proti Jiřímu z Poděbrad a jeho stoupencům. Pro Kostku to byla úvodní epizoda z nastávajícího konfliktu. Tři dny obléhal Zdeněk spolu s vojsky hradeckého kraje pod vedením Jetřicha Mrzáka z Miletínka Koldovu tvrz Černíkovice.¹⁵⁰ Zde však zůstala jen menší část vojska. Hlavní síly táhly k Náchodu, který oblehly. Tísňený Kolda několikrát žádal v dopisech členy Strakonické jednoty o pomoc,¹⁵¹ ale nedočkal se jí a byl nucen uzavřít s Kostkou z Postupic i s Mrzákem z Miletínka nabídnutý mír.¹⁵² Po uzavření příměří Jan Pardus s částí vojska táhl na pomoc Zdeňkovi ze Šternberka ke Kostelci nad Sázavou proti Kunšovi Rozkošovi z Dubé.¹⁵³

Nedlouho poté mohl Kostka své oddíly rozpustit, jelikož 10. dubna byla válka mezi Poděbradskou a Strakonickou jednotou přerušena smírem¹⁵⁴ a 10. června byl již Zdeněk Kostka spolu s dalšími krajskými hejtmany v Praze, odkud zaslali list Fridrichovi III., kde

¹⁵⁰ *Starí letopisové čeští* s. 142; letopisy zde zmiňují o Černilovu, ale Vladimír Wolf se domnívá, že zde došlo k zaměnění Černilova s Černíkovici. Pokud by šlo o Černilov, jednalo by se zřejmě pouze o místo soustředění krajské hotovosti. Vladimír WOLF: *Jan Kolda ze Žampachu*, s. 59, především pozn. 139; Naproti tomu Urbánek uvádí, že východočeská vojska nejprve vtrhla do Černilova, kde ležela tři dny, a pak dobývali Černíkovice. Rudolf URBÁNEK: III/2, s. 364.

¹⁵¹ Dne 10. března píše Kolda Oldřichovi z Hradce o příměří, které mu nabídl Zdeněk Kostka i o pohybech vojsk Jetřicha Mrzáka z Miletínka, který se k němu blíží s hotovostí hradeckého kraje a žádá Oldřicha o pomoc. AČ IV., s. 21-22, č. 37; Oldřich z Hradce se pak v listu z 11. března obrací spolu s Bedřichem ze Strážnice na Oldřicha z Rožmberka s žádostí o pomoc Koldovi in: *LL III*, s. 23-24, č. 22; Podobný list zaslali Rožmberkovi i o deset dnů později 21. března in: *LL III*, s. 31, č. 31; AČ IV., s. 22-23, č. 39; Vladimír WOLF: *Jan Kolda ze Žampachu*, s. 55-59; Ondřej FELCMAN – František MUSIL a kol.: *Dějiny východních Čech*, s. 598; o boji s Koldou dále Martin ŠANDERA: *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí*, s. 108-110.

¹⁵² Dne 22. března informuje Oldřich z Hradce Oldřicha z Rožmberka o zprávě od Jana Koldy, který byl nucen uzavřít s veliteli hotovostí východočeských krajů mír a že Kostka a Pardus nyní táhnou na pana Kunše. AČ IV., s. 23, č. 40; *LL III*, s. 32, č. 32; *Království dvojího lidu*, s. 112-113, č. 42.

¹⁵³ Šandera uvádí, že se Zdeněk Kostka vrátil zpět na svou Litomyšl, zatímco Urbánek píše, že Kostka táhl s vojskem spolu s Pardusem. V listu Bedřicha ze Strážnice Oldřicha z Hradce z 22. března se dovídáme, že Kostka i Pardus táhli ke Kostelci spolu. AČ IV., s. 23, č. 40; Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka*, s. 102, Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 366; Po nezdařeném dobývání se Kostka a Pardus se svými oddíly vyrazili od Kostelce, když proti nim vyrazila kolínská hotovost, porazila je, ukořistila patnáct vozů a zajala asi sto padesát mužů. *Ze starých letopisů českých*, s. 171; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 367.

¹⁵⁴ Zástupci obou stran se v Jindřichově Hradci usnesli, že klid zbraní potrvá až do dne sv. Jiří následujícího roku a zemský pořádek byl vložen do rukou čtyřem správcům. Jim byla svěřena moc rozhodnout spor mezi Oldřichem z Hradce a Jiřím z Poděbrad. Obě strany si pak měli navzájem do 4. května poslat soupis svých členů a stoupenců. V červenci se zástupci obou stran, stavů z vedlejších zemí a vyslanců krále Fridrich měli pokusit urovnat spory mezi sebou na společném sněmu. Smlouva z Jindřichova Hradce a Pelhřimova ke dni 10. dubna 1449 in: AČ II., s. 250-254, č. 26; list, kterým se Oldřich z Hradce přiznává držet výše zmíněné smlouvy in: AČ II., s. 254-255, č. 27; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 367-368; o různých sporech mezi jednotlivými členy jednot Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 369-373.

ho zvou k vyslání poslů na zemský sněm do Jihlavy.¹⁵⁵

O měsíc později 10. července obdrželi členové Poděbradské jednoty glejt od Strakonické jednoty na společný sněm do Jihlavy. Ten se měl konat až týden po sv. Jakubu. Zdeněk Kostka z Postupic tu figuruje mezi jmény 41 pánů a zástupců měst Pražských, Kutné Hory, Hradce, Žatce, Loun, Slaného, Písku Klatov, Vodňa, Kouřimi, Čáslavi, Nymburka, Berouna, Českého Brodu, Vysokého Mýta a Chrudimi, které Rožmberk konkrétně jmenuje.¹⁵⁶

Dne 7. srpna přijeli zástupci Poděbradské jednoty do Jihlavy a sněm mohl začít. Na něj se nedostavily moravské stavy, ale poslaly sněmu stížné listy. Moravští páni si stěžovali Oldřichovi z Rožmberka na Ješka z Bodskovic a Svojanova a Zdeňka Kostku z Postupic. Ješek z Boskovic měl násilím obsadit klášter Rajhradský patřící Petroldovi z Lipé a odmítl jej vydat zpět. Moravané se obrátili na Kostku z Postupic, aby ujednal pořádek, ale ten se přiklonil na stranu Ješka. Petrold z Lipé tedy Rajhradský klášter dobyl násilím zpět a žádal, aby se na sněmu Oldřich zasadil o urovnání této záležitosti v jeho prospěch a nedbal Ješkových žádostí.¹⁵⁷

Zdeněk Kostka zřejmě na sněm do Jihlavy nedorazil, nebo z něj odjel ještě před jeho skončením, protože začátkem září již pobýval v Praze. Zatímco Jiří z Poděbrad se účastnil jednání v Jihlavě, pověřil Zdeňka Kostku z Postupic, aby místo něj dosadil nové konšely ve všech městech Pražských. Stalo se tak 3. září 1449.¹⁵⁸

V březnu 1450 se Zdeněk Kostka účastnil jednání ve Wunsiedlu, kde 27. března uzavřel jako jeden z členů Poděbradské jednoty spolek s Vilémem Saským, což byla reakce na uzavřené smlouvy Strakonické jednoty s Vilémovým bratrem proti Poděbradovi.¹⁵⁹

K vojenským střetnutím mezi oběma jednotami došlo až v květnu 1450.¹⁶⁰ Zdeněk

¹⁵⁵ Kromě Jiřího z Poděbrad, Kostka z Postupic a ostatních krajských hejtmanů podepsali list i Aleš a Zdeněk ze Šternberka, Jindřich z Dubé a konšelé obou měst pražských. AČ II., s. 257, č. 29; Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 380.

¹⁵⁶ List datovaný ke dni 10. července in: AČ III., s. 541, č. 522; LL III., s. 77-78, č. 94

¹⁵⁷ Žádost Petrolda z Lipé, Jindřicha z Lipé, Jana z Cimburka a olomouckého biskupa Pavla určené pánům Strakonické jednoty s žádostí o pomoc v řešení sporu datované v rozmezí od 4. do 11. srpna 1450 in: LL III., s. 85-86, č. 106, s. 87, č. 108, s. 88, č. 109 a s. 88-89, č. 110. K prvním potyčkám mezi Petroldem z Lipé a Ješkem z Boskovic mělo dojít již v květnu. Oldřich podstoupil žádosti výše jmenovaných pánů Alešovi ze Šternberka a Jiřímu z Postupic, ale o konkrétním vyřešení sporu nic nevíme. AČ III., s. 541-542, č. 534; o sporu také Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 391; Do Jihlavy dorazily také zástupci Fridricha III. a na pořad jednání se dostala i otázka Dolní Lužice. O Dolní Lužici a vztahu obou Jednot k ní Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 382-389; o jednání v Jihlavě Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 393-397.

¹⁵⁸ Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VI*, s. 190.

¹⁵⁹ Smlouva s Vilémem ve Wunsiedlu, ke které přivěsili svou pečeť Jiří z Poděbrad, Kostka z Postupic, Aleš, Petr a Zdeněk ze Šternberka, Jan Zajímač, Fridrich z Donína, Burian z Gutštejna, Jan Hertvík z Rušínova a Jan Calta in: FRA XX., s. 3-6, č. 2. Průvodní list Jiřího z Poděbrad pro Jana Caltu na sjezdu Strakonické jednoty v Plzni ze dne 13. března 1450, kterým varuje Rožmberka před uzavřením smluv se Sasem in: AČ II., s. 267, č. 37, Caltův projev na sjezdu 15. března in: AČ II., s. 267-269, č. 3; Rudolf URBÁNEK.: *České dějiny III/2*, s. 414-416.

¹⁶⁰ Podnětem ke svolání hotovosti bylo pro Poděbrada zadržení rožmberského posla, který při cestě do

Kostka se postavil do čela hotovosti chrudimského kraje. Strakonická jednota byla na válku mnohem méně připravena než Poděbradova strana¹⁶¹ a po několikátých denních manévrech, kdy se obě armády nestřetly v žádné větší bitvě, bylo uzavřeno na hradě Vildštejn 11. června příměří, ze kterého však byli vyloučeni Fridrich Saský a Jan Kolda ze Žampachu.¹⁶²

Zdeněk Kostka byl jako jediný kališník jmenován jedním ze čtyř ubrmanů, kteří byli vždy po dvou vybráni z obou stran a měli se sejít v polovině července 1450 v Pelhřimově a pokusit se tam urovnat konkrétní spory obou stran. Dalšími rozhodčími byli Zdeněk ze Šternberka, Jindřich z Rožmberka a Vilém z Ryzmberka.¹⁶³

Pelhřimovský sjezd se sešel 13. července a již 25. července ubrmani poslali poselství Jetřichovi a Soběslavovi z Miletínka a Janu Koldovi s rozhodnutím, že Kolda má přistoupit k vildštejnské smlouvě, propustit vězně, do příštího roku uzavřít příměří se Slezany a Jetřichem z Miletínka. Až do dalšího rozhodnutí se měl vzdát držby tvrzí Skalice a Bolehošť. Tyto tvrže byly dočasně svěřeny do správy Zdeňkovi Kostkovi z Postupic.¹⁶⁴ Hlavní spor, který byl v Pelhřimově řešen se týkal Jiřího z Poděbrad a Oldřicha z Hradce. Dne 3. srpna vydali ubrmani výrok, že obě uvedené strany si mezi sebou nejsou ničím vinni a neměli se všemi pomluvami, které obě strany na tu druhou uváděli, haněti.¹⁶⁵

Po míru na Vildštejně a sjezdu v Pelhřimově se Zdeněk Kostka opět chystal do boje. Pod vedením Jiřího z Poděbrad vyjel s vojskem do Saska.¹⁶⁶ České vojsko vtrhlo na

Švamberka zabloudil v lesích a padl do rukou Burianovi z Gutštejna, ten list Oldřicha z Rožmberka poslal Poděbradovi. Z něho vyplývalo, že Oldřich má v úmyslu požádat saského kurfiřta Fridricha k vojenskému vpádu do Čech proti Poděbradské jednotě. list Buriana Gutenštejna Poděbradovi ze dne 12. května 1450 in: *AČ V*, s. 267-268 č. 8.; mnoho pánů si zaslalo navzájem opovědní listy. Jan z Lažan zaslal 19. května odpovědní list Kostkovi z Postupic a dalším pánům včetně Jiřího z Poděbrad a měšťanům podporující Poděbradskou jednotu in: *LL IV*, s. 211, č. 292; formální vypovězení války list Poděbrada Oldřichovi ze dne 23. května 1450 in: *LL IV*, s. 219-220.

¹⁶¹ Zatímco 18. května padl do rukou Jiřího z Poděbrad hrad Kostelec nad Sázavou a začal obléhat hrad Buštěhrad, Jindřich Rožmberský vytáhl do boje až 25. května. Otakar FRANKENBERGER: *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 28.

¹⁶² O jediném větším střetnutí ve dnech 1.- 4. června 1450 Otakar FRANKENBERGER: Tamtéž, s. 29-30; Proti Koldovi se obrátila vojska hradeckého kraje, která po krátkém obléhání dobyla Koldovu Českou Skalici a Bolehošť. Až tímto činem byl Kolda donucen uzavřít příměří.

¹⁶³ Zbyňka Zajíce z Hazmburka jmenovali hlavním ubrmanem, který měl v případě neshody předešlých čtyř rozhodný hlas. Smlouva kromě stanovení podmínek míru také zdůrazňovala dodržování kompaktní a litu mírného. Zbyněk Zajíc se otevřeně nepřipojil ani k jedné ze stran, a tak se již v dubnu 1449 objevil jako prostředník mezi Poděbradem a Rožmberkem. Srov. *LL IV*, s. 39- č. 45; *AČ II*, 250-251, č. 26; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 367; Text Vildštejnské smlouvy z 11. června 1450 in: *AČ II*, s. 274-275, č. 41; *LL II*, s. 238-243, č. 345; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/3*, s. 446-447.

¹⁶⁴ *AČ III*, s. 546, č. 561; Vladimír WOLF: *Jan Kolda ze Žampachu*, s. 61-62. Obě tvrže byly po novém roce vráceny Koldovu příbuznému Mikešovi Hložkovi ze Žampachu.

¹⁶⁵ V této smluvní listině figuruje šest ubrmanů. Kromě pěti zvolených ve Vildštejně se k nim připojil Jan Bitovský z Lichtenburka. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 456; listina in: *AČ II*, s. 286-287, č. 47.

¹⁶⁶ Nejen, že tak reagoval na uzavření spojení Oldřicha z Rožmberka s Fridrichem Saských, ale nezapomněl se zmínit ani o nevyplaceném žoldu českých vojáků, které se chystal pomstít, jak mnozí věřili, již v roce 1448.

saská území o síle 15.000 mužů a dne 8. září obsadilo lokality Duchcova a Osecký klášter. Následně zaútočili čeští vojáci na Míšeňsko, kde spolu s vojáky Albrechta Braniborského nelítostně drancovali. České oddíly pomohly ve válce Vilému Saskému proti jeho bratru Fridrichu II. Mírnému. 22. října bylo ujednáno příměří do 25. května 1451 a české vojsko se vrátilo domů, odváželo si ze Saska bohatou kořist.¹⁶⁷

3.1.2 Kostka během správcovství Jiřího z Poděbrad

Od 25. listopadu 1450 až do počátku ledna 1451 zasedal v Praze tzv. svatokateřinský sněm. Kromě řešení dalších sporů mezi Strakonickou a Poděbradskou jednotou se účastníci věnovali i královské otázce. Bylo zvoleno poselstvo ke králi Fridrichovi. Mezi osmi muži, kteří se měli vydat k Fridrichovi, zastupoval Poděbradovu stranu i Zdeněk Kostka z Postupic. Strakonickou jednotu zde reprezentovalo devět mužů.¹⁶⁸ Poselstvo mělo králi tlumočit skoro stejná slova jako v roce 1446. Nevydá-li Fridrich Ladislava, české stavy budou hledat jiného kandidáta na trůn a na Fridricha si budou stěžovat knížatům v Říši i u církevních představitelů. Pokud však Fridrich bude chtít Ladislava vydat, poslové mu mají předložit články kapitulace, mezi kterými na prvním místě bylo potvrzení Rokycany v úřadu arcibiskupa, dále se měl nový král vzdát například odúmrti, jenž mu připadla od smrti císaře Zikmunda.¹⁶⁹

Kostka s ostatními posly dorazil do Vídně již 11. března, ale audience u krále se jim dostalo až 23. a 26. března. Fridrichovi přednesli sněmovní žádosti a král jim po několika dnech, až 2. dubna, dal svou odpověď. Český sněm při svém příštím zasedání má králi dát dva měsíce předem oznámení a on na něj pošle své posly s konečnou odpovědí.¹⁷⁰

Šandera se domnívá, že zřejmě o Vánocích roku 1450 uzavřel Zdeněk Kostka z Postupic sňatek s Eliškou z Martinic, nic konkrétnějšího nám však o něm není známo.¹⁷¹

V únoru 1451 se konal sjezd Poděbradské strany v Praze. Zde Kostka signoval protest, který byl poslán do Laufu, kde se konal sjezd braniborských a bavorských knížat. Listina reagovala naproti-utrakvistickou kampaň Jana Kapistrana, ale zároveň byla i ohrazením proti Mikuláši V. a obranu kompaktát.¹⁷²

¹⁶⁷ K průběhu a vtažení do Míšeň Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 466-482 s. 428-456, 459-482.

¹⁶⁸ Instrukce poslů ke králi Fridrichovi in: AČ II., s. 295-301, č. 50; zde na s. 301 výčet všech poslů.

¹⁶⁹ O jednání svatokateřinského sněmu Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 484-492; usnesení o svolání sněmu in: AČ II., s. 287-295; zápis sněmu je in: AČ II. s. 309-310.

¹⁷⁰ Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 500; zpráva o přednesení českých žádostí králi in: AČ II, s. 301-303.

¹⁷¹ Srov. Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka*, s. 104.

¹⁷² Kapistran se v létě 1451 vydal do Čech, aby zde kázal a přesvědčoval utrakvisty k zřeknutí se kalicha.

V červenci 1451 se Zdeněk účastnil dalšího sjezdu, tentokrát v Benešově.¹⁷³ Do Benešova Fridrich III. poslal své zástupce Enea Silvia Piccolominiho a Jana z Rabštejna. S nimi se setkal i Zdeněk Kostka z Postupic, který na sněmu byl opět zvolen do poselstva, které se v říjnu mělo vypravit do Vídně za Fridrichem ještě před tím, než se vydá na svou plánovanou císařskou jízdu do Říma.¹⁷⁴

Následujícího roku v dubnu se chystal tzv. Svatojiřský sněm. Zdeněk Kostka, stejně jako mnozí jiní páni, si od něj sliboval konečné završení letitých snah o odstranění bezvládní. Jak uvádí Urbánek, mezi přední stoupence Jiřího z Poděbrad, kteří se každý den horlivě účastnili jednání sněmu, byl hned po Poděbradovi Zdeněk Kostka, Jan Malovec, Jan Pardus, Hertvík z Rušínova, Beneš z Mokrovou a zástupci některých měst.¹⁷⁵ Sněmu byl přednesen výsledek poselstva do Vídně a souhlas Fridricha s vydáním Ladislava a možnosti volby správce země. 27. duben 1452 byl stejně jako pro Jiřího z Poděbrad Kostkovým vrcholným dnem dosavadní kariéry. Zatímco Jiří z Poděbrad byl na dva roky zvolen „za správci mocného a pravého v témž Království českém“, Zdeněk byl jmenován do jedenáctičlenné rady, která měla být správci nápomocna v jeho rozhodování. Tato rada se skládala ze čtyř pánů, pěti rytířů a dvou měšťanů.¹⁷⁶ Kdo by k sněmovnímu zápisu, požadující dodržování kompaktát, nepřivěsil svou pečeť do 15. srpna 1452, hrozilo mu, že ostatní proti němu zasáhnou jako proti rušiteli obecného míru.

Jiří i rada se rozhodli vojenskou silou si podmanit ty, kteří převážně na jihu a západě Čech, odmítli uznat jejich zvolení. V srpnu 1452 byl Zdeněk Kostka ve vojsku,

Svou misi započal v Brně, kam dorazil v červenci. V říjnu působil v Krumlově u Oldřicha z Rožmberka, odkud se v listopadu vydal na sjezd do Chebu, který se však nekonal. O Kapistranově misi Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 548-575; O dopisu odeslaném na knížecí sjezd na hradě Laufru informuje František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 153; Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 576-579.

¹⁷³ Původně byl sněm určen již na 8. července do Prahy, ale v té době propukl ve městě mor a sněm musel být přeložen. 11. července na svém sídle v Mělníce podlehl moru i císařovna Barbora. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2.*, s. 502-503.

¹⁷⁴ Všem bylo zřejmé, že Fridrich opět na žádosti i hrozby o vydání Ladislava Pohrobka nebude reagovat, ale král s jistými podmínkami souhlasil, aby byl Jiří z Poděbrad zvolen prozatím za zemského správce a slíbil přimluvit se v Římě za Čechy ohledně obsazení pražského arcibiskupství, zvláště když stavy naznačovali, že by mohly za jistých okolností slevit i z toho, aby tento úřad zastával Jan Rokycana. To bylo vzhledem k přešlým Fridrichovým slibům pro České království a zvláště pro Poděbrada značným krokem vpřed. O benešovském sněmu roku 1450 Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 505-511; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 139; Poselství do Vídně a uznání Jiřího zemským správcem Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 534-523.

¹⁷⁵ Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 619.

¹⁷⁶ Dvanácté místo v radě sněm určil Rožmberkovi, i když zatím nebyl jmenován. Z pánů byli do rady jmenováni Aleš Holický ze Šternberka, Zdeněk konopišťský ze Šternberka, Zbyněk Zajíc z Hazmburka a Jindřich Kruhla z Michalovic. Pětice nižších šlechticů se skládala z Jana ze Smiřic, Mikuláše Trčky z Lípy, Jana Čábelický ze Soutic, Zdeňka Kostky z Postupic a Jakoubka z Vřesovic. Dva měšťané v radě byli Vaněk Valečovský z Kněžmosta ze Starého Města a Bartoš Ptáček ze Slaného. Jednoznačnou převahu v radě měli Poděbradovi stoupenci. Funkční období začalo Jiřímu i radě 22. května. Zápis a usnesení svatojiřského sněmu in: AČ II, s. 309-313; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 432-433; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 632-640.

kteře pod Poděbradovým vedením vytáhlo z Prahy o síle 17.000 mužů. Nejdřívě zaměřili k Táboru, který jim 1. září otevřel své brány a uznal Jiřího z Poděbrad a jeho radu ve funkcích.¹⁷⁷ Poté se vojska obrátila na Oldřicha z Rožmberka. Ten také nevzdoroval a brzy přijal zápis dubnového sněmu. Kostka je výslovně jmenován při jednání o podmínkách Oldřichovy kapitulace.¹⁷⁸ Tímto uznáním byl dovršen proces politického a náboženského sjednocení, který v Čechách započal již Hynce Ptáček z Pirkštejna.

Po dlouhých měsících vyjednávání složil 1. května 1453 ve Vídni Jiří z Poděbrad věrnost Ladislavovi a dostalo se mu potvrzení kapitulacních požadavků, slib přimluvy za Rokycanu, potvrzení kompaktát a politických a majetkových poměrů v Čechách. Otevřena zůstala jen otázka Ladislavova sídla a připojení rakouských zemí.¹⁷⁹ Mladý Pohrobek byl 28. října 1453 ve Svatovítské katedrále korunován.¹⁸⁰

Ladislav se v Čechách zdržel rok a během jeho pobytu došlo k stabilizaci poměrů. Časem zanikly i krajské organizace landfrýdy, které měly původně trvat ještě čtvrt roku po korunovaci a svůj smysl ztratila i správčí rada. Příjezdem Ladislava Pohrobka do Čech tak končí činnost Zdeňka Kostky z Postupic ve vládní radě i v postu chrudimského hejtmana. Král jmenoval nové zemské úředníky. Zdeněk Kostka byl spolu s Jakoubkem z Vřesovic a Bartošem Ptáčkem ze Slaného jediní, kteří z mužů, jež zatím drželi otěže vlády v zemi, nebyli jmenováni ani do zemského soudu, jenž koncem roku zahájil opět svou činnost, a tím skončila, pro Kostku aspoň dočasně, jejich politická kariéra.¹⁸¹

Dne 13. listopadu 1453 daroval Zdeňkovi král Ladislav Pohrobek část manských statků zabavených Kuneši Rozkošovi z Dubé, který jednal v rozporu s landfrýdním

¹⁷⁷ Táborští kněží Mikuláš z Pelhřimova, Václav Koranda a Vavřinec z Reichenbachu byli uvězněni. Tímto definitivně zanikla tábořská církevní organizace. V prosinci již v Táboře sloužil mši podle Rokycanova rytu Jan ze Stakor, řečený Ocásek. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2.*, s. 664-667. O situaci na konci léta informuje listem Oldřich synovi Jindřichovi 1. září. 1452 in: *LL IV.*, s. 346-348, *tamtéž* s. 354 Oldřichovo přiznání k zápisu k svatojiřskému sněmu.

¹⁷⁸ 7. září 1452 Jiří z Poděbrad a všichni hejtmané východočeských krajů zaslali Oldřichovi glejt, aby se dostavil za osm dní na jednání s nimi a následně Rožmberkovo uznání Poděbrada za zemského správce in: *AČ III.*, s. 551, č. 598 a č. 599; Oldřichovo přiznání k zápisu k svatojiřskému sněmu, též *FRA XLII.*, s. 102-103, Po Rožmberkově kapitulaci se Jiřího vojsku vydalo k Písku a postupně byl Poděbrad uznán za správce v plzeňském landfrýdu, Písku, Domažlicích, Sušicích, Českých Budějovicích, Lounech a dalších katolických obcích. 30. září se pak vrátil do Prahy. Rudolf URBÁNEK: *III/2.*, s. 671-674.

¹⁷⁹ Vídeňskému setkání Poděbrada s Ladislavem předcházel Vídeňský sněm v listopadu 1452 a sjezd Jiřího s Oldřichem Celským ve Znojmě v březnu o nich informuje Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2.*, s. 692-696, 706-70; obsah předložení kapitulace Ladislavovi Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 683-68; potvrzení kapitulace a Jiříka ve funkci in *AČ IV.*, s. 413-419.

¹⁸⁰ Ladislav byl korunován olomouckým biskupem Janem XIII. Házem. Korunovační ceremonie se účastnili úřední čeští páni, ale o podrobnostech prameny mlčí. Příjezd Ladislava na Moravu a do Čech Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2.*, s. 726, 741; o korunovaci Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 744-748.

¹⁸¹ Kancléřem se stal Prokop z Rabštejna, nejvyšším sudím dvorským Jan Zajíc z Hazmburka na kosti, nejvyšším písařem jmenoval Arnošta z Leskovce, nejvyšší purkrabí Zdeněk Konopišťský ze Šternberka a mincmistr Jan Čabelický byli potvrzeni ve svých funkcích, Jiří z Poděbrad se stal nejvyšším hofmistrem a podkomořím Vaněk Valečovský z Kněžmosta. Obsazení úřadu Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VI.*, s. 253-263; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2.*, s. 785-786.

zápisem „*hubiv proti tomu ohněm, braním a jinými záhubami.*“ Kostka obdržel dvůr a ves pod hradem Kostelcem, ves Bukovany, dvůr „v Koutě“ v Poříčí, Hůrky a plat v Přetavicích. Později získal Zdeněk ještě z Kunšova majetku tvrz Vesec.¹⁸² O pár měsíců dříve získal 26. srpnu 1453 Zdeněk Kostka od paní Markéty, vdovy po lanšperském hejtmanovi Václavu Pregnerovi, práva na městečko Jabloné nad Orlicí i s přílehlými vesnicemi. Zdeněk následně Markétě vyplatil 400 kop gr., které na statech byly od roku 1409 vázány.¹⁸³

Na popud Jiřího z Poděbrad sněm v listopadu 1453 rozhodl o revizitaci pozemkové držby. Účelem mělo být navrácení některých královských držav zpět králi.¹⁸⁴ Byly sestaveny dvě komise, které měly od 23. listopadu 1453 do 23. dubna příštího roku přezkoumat platnost předkládaných zástavních listin.¹⁸⁵ Kdo by se nedostavil, přestaly by pro něj jeho zástavní listiny platit a měl statek odevzdat králi. Navrátit králi se měli i statky, u kterých komise shledala zástavu neplatnou. V seznamech je celkem zaznamenáno 981 lokalit (měst, městeček, vesnic, dvorů, hradů, tvrzí, dílů vesnic).

Během zasedání revizitační komise úspěšně předložil Zdeněk Kostka z Postupic šest listin se zápisy, které dostal Vilém Kostka od císaře Zikmunda na Litomyšl a statky bývalého litomyšlského biskupství. Alžběta, vdova po Litmírovi ze Lhoty, postoupila Zdeňkovi zápis krále Václava na vsi Nupaky a Nedvěz se vším příslušenstvím, na které byly Kostkovi potvrzeny komisí jeho nároky.¹⁸⁶ Zároveň mu byl uznán i zápis na vsi kláštera sv. Karla s dobrou vůlí Jetřicha z Miletínka.¹⁸⁷ V roli poručníka před komisí hájil spolu s Habartem z Hertinberka zájmy syna zemana Jana ze Suché. Kostka s Habartem obhájili nárok na vsi Nedvězí a Núz, pět dvorců v Karlovicích a tvrz Chřielovice.¹⁸⁸

¹⁸² Kromě Zdeňka Kostky byli králem obdarováni Kunešovým majetkem ještě Jan Zajímač z Kunštátu, Zdeněk ze Šternberka a Jan ze Smilkova. *Zbytky register*, s. 228, č. 1658/19.

¹⁸³ K postoupení dlužního úpisu litomyšlského biskupa Jana Železného na městečko Jabloné nad Orlicí Kostkovi vdovou Markétou dne 16. 8. 1453 František JELÍNEK: *Historie města Litomyšle II.*, Litomyšl 1845, s. 42-43; Emanuel Karel ZEINER: *Města Ústí nad Orlicí dějepisné památky*, Rychnov nad Kněžnou 1880, s. 45.

¹⁸⁴ Po Ladislavově korunovaci se Jiří začal zabývat otázkou, jak hmotně zajistit potřeby mladého krále. Většina královských příjmů z majetků a cel byly dosud v zástavě. Nevyplaceny zůstávaly města Kadaň, Most, Domažlice, Tachov, Kolín, Lokte a Ostrova. V podobném stavu se nalézaly i královské hrady. Srov. František ŠMAHEL: *Husitská revoluce IV.*, s. 66-67.

¹⁸⁵ První komise, ve které zasedl Jaroslav Plichta ze Žerotína, Jan Bezdražický z Kolovrat, Jan Čabelický ze Soutic, Jan z Rabštejna a Václav Valečovský z Kněžmostu měla ohledat a registrovat všechny císařské a královské zápisy. Druhá komise skládající se z Jana Zajíce z Kosti, Fridricha z Donína, Mikuláše z Lobkovic a Matěje Dubovce měla revidovat a zapisovat všechny soukromé smlouvy sepsané po smrti Václava IV. Bohuslava ROTTEROVÁ: *Revize feudálního majetku za Jiřího z Poděbrad*, Diplomová práce obhájená na FF UK, Praha 1976, s. 18; Sněmovní zápis z podzimu 1453 o sestavení komise in: AČ IV., s. 419-423, č. 4.

¹⁸⁶ AČ I., s. 516, č. 115.

¹⁸⁷ AČ I., s. 524, č. 160.

¹⁸⁸ K Litomyšli AČ I., s. 516, č. 116; k Nupakům a Nedvězímu AČ I., s. 516, č. 115; vsi kláštera sv. Karla AČ I., s. 524, č. 160; k Zeměkudům AČ I., s. 516, č. 117.

Zdeněk dále ukázal komisi například i nově nabytý zápis na državy lanškrounsko-lanšperského panství. To získal prostřednictvím pražského právníka Bohuše z Košíně obdržel od Pavla z Jenštejna. Pavel z Jenštejna zřejmě nebyl nakloněn myšlence prodeji svého majetku přednímu kališníkovi v zemi, a proto přišel na řadu Bohuše z Košíně, který sehrál roli sprostředkovatel v celé této transakci.¹⁸⁹

Se všemi svými předloženými zápisy pak Kostkové figurují ve výčtu šlechticů s největšími zisky z husitské revoluce na jedenáctém místě s odhadovanou výší zástavy 4.000 kop grošů.¹⁹⁰ Revizitace z hlediska majetkové držby uzavřela husitskou revoluci a potvrdila její výsledky.

V roce 1454 byl Zdeněk Kostka z Postupic spolu s Janem z Pernštejna vyslán králem Ladislavem do Polska. Zde se měli u krále Kazimíra IV. informovat o jeho skutečných záměrech ve sporu s Řádem německých rytířů o pruské území. V případě příznivé situace Kostka s Pernštejnem hodlali přimět Kazimíra, aby se zachoval podle pražských dohod, ve kterých Albrecht Braniborský nabízel jménem Řádu králi značnou finanční náhradu. Polského panovníka zastihli vyslanci v Toruni, kde 28. května přijal nový hold pruských stavů. Diplomatické posláni českých šlechticů se tak stalo již zcela bezpředmětné. Tato květnová mise byla jediná politická činnost, kterou během panování Ladislava Kostka vyvinul.¹⁹¹

Zřejmě jako protislužbu za Kostkovu diplomatickou misi potvrdil král Ladislav v roce 1454 Litomyšli, sídelnímu městu Zdeňka Kostky z Postupic, všechna její dosavadní privilegia.¹⁹² Oproti tomuto vstřícnému gestu Zdeňka zřejmě nepotěšil králův výnos ze dne

¹⁸⁹ Listy dobré vůle svědčící Bohuslavovi z Košíně od Pavla z Jenštejna byly předloženy roku 1454 revidikační komisi. Následně komise shlédla i dobrou vůli od Bohuslava z Košíně svědčící Zdeňkovi Kostkovi in: AČ II., s. 470, č. 622; o této transakci v literatuře Radim DUŠEK: *Lanšperk, Ústí nad Orlicí 1994*, s. 12; *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI. - Východní Čechy*, Praha 1989, s. 253.

¹⁹⁰ Zápis na Litomyšl in: AČ I., s. 516, č. 116, další zápisy předložené Kostkou komisi in: AČ I., s. 515-524, č. 115, 114, 117, 119, 160. Tabulka největších zisků in: Bohuslava ROTTEROVÁ: *Revize feudálního majetku v Čechách v polovině 15. století*, in: Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1, Praha 1976, s. 264; Seznamy jsou však pouhým torzem a není zde zapsán všechen zcizený majetek. Chybí tu například majetky klášterů, které pod svá „ochranná křídla“ vzali někteří katoličtí páni (Zlatá koruna, Vyšší Brod atd.). Královské komoře se navrátilo 119 vesnic, jedna tvrz a jedno městečko; Bohuslava ROTTEROVÁ: *Revize feudálního majetku za Jiřího z Poděbrad*, s. 22-23; Tři revidikační seznamy byly vydány in: AČ I, 493-546, AČ II, 175-208, 444-481 a AČ XI, 368; O průběhu komise Bohuslava ROTTEROVÁ: *Revize feudálního majetku za Jiřího z Poděbrad*, s. 17-18, zde v příloze číslo 3 v tabulce majitelů k letům 1453-1454 soupis statků Zdeňka Kostky z Postupic s dřívějšími majiteli rokem získání; dále Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 801-805; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 117-119.

¹⁹¹ Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 895; když se z Polska vrátili, vyslal ke Kazimírovi Pohrobek Jana z Rabštejna. Rudolf URBÁNEK: tamtéž, s. 897; o tzv. Třináctileté válce mezi Kazimírem IV. a Řádem německých rytířů Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 125-126; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2*, s. 886-899 zde také nabízená finanční náhrada Albrechta Braniborského Kazimírovi.

¹⁹² František HOFFMAN: *Litomyšl v husitském revolučním hnutí*, in: Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle

28. srpna 1455, kde postoupil 400 kop, které „Zdeněk Kostka z Postupic neb držitelé zboží Litomyšlského do královské komory platívají“, nejvyššímu purkrabí Zdeňkovi ze Šternberka.¹⁹³

3.2. Zdeněk III. Kostka z Postupic na vrcholu kariéry

3.2.1 „Jen Čech může být naším králem“

Ve středu 23. listopadu v dopoledních hodinách nečekaně zemřel Ladislav Pohrobek. Sněm svolaný k volbě nového panovníka se sešel 27. února 1458 na Staroměstské radnici.¹⁹⁴ Od počátku bylo navíc zřejmé, že samotná volba, stejně jako při předešlých volbách Ladislava, bude v režii českých stavů.

Již první den přednesli čtyři zástupci kališníků, v čele se Zdeňkem Kostkou z Postupic, katolíkům na jejich schůzi v rožmberském domě, že budou volit za krále pouze Čecha. Tím dali jasně najevo, že chtějí, aby svatováclavská koruna spočinula na hlavě Jiřího z Poděbrad. Katolíkům dali lhůtu k vyjádření se k tomuto jejich stanovisku do 1. března.¹⁹⁵

Rozhodující den přišel 2. března, kdy se sněm sešel již v brzkých ranních hodinách. Mezi účastníky převažovali Poděbradovi stoupenci, ale volilo ho celé spektrum zemské obce. I v řadách vyšší šlechty měl své spojence a příbuzné.¹⁹⁶ Krátce po poledni Zdeněk ze Šternberka poklekl před Jiřího z Poděbrad a označil ho za panovníka země, ostatní přítomní nadšeně souhlasili. Jiří sněmu složil slib věrnosti a zavázal se být spravedlivým

a okolí, K 700. výročí povýšení Litomyšle na město v roce 1959, Pardubice 1959, s. 70; Milan SKŘIVAN: *Litomyšl 1459-2009 - město kultury a vzdělání*, Litomyšl 2009, s. 78.

¹⁹³ *Zbytky register králův římských a českých z let 1361-1480*, Praha 1915, s. 237, č. 26.

¹⁹⁴ Mezi kandidáty na trůn se objevil vévoda Vilém Saský, odkazující se na dědičná práva své manželky Anny sestry Ladislava, a francouzský král Karel VII. Na krátko se uvažovalo i o kandidatuře císař Fridrich III., polského krále Kazimíra a Albrechta Braniborského.

¹⁹⁵ Mělo zaznít i prohlášení, že pokud jim ve stanovené lhůtě katolickou stranou nebude dána odpověď, sami bez jejich účasti dosadí na trůn Čecha. Kromě Zdeňka Kostky přednesli toto stanovisko kališníků katolickým pánům Burian Trčka z Lípy, Vaněk Valečovský a Samuel Velvar. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/3.*, s. 272-273; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VI.*, s. 294; Zdeněk, Václav TOBOLKA: *O volbě a korunování Jiřího z Poděbrad*, Praha 1896, s. 19; 1. března zaslalo saské poselstvo list Vilému Saskému o náladách v Praze, zastoupení vedlejších zemí Koruny na sněmu, a přání prostého lidu mít za krále Jiřího z Poděbrad in: *Království dvojího lidu*, Ed. Petr ČORNEJ, Praha 1989, s. 136-138, č. 56.

¹⁹⁶ Zdeňka Konopištského ze Šternberka, Jindřich Kruhlatu z Michalovic a svého švagra Lva z Rožmitálu.

panovníkem. Potě přešel s menším průvodem do chrámu Panny Marie před Týnem, kde bylo zpíváno *Te Deum* a Jan Rokycana vzdal díky Bohu.¹⁹⁷

Ještě v den volby však někteří přítomní studovali dokumenty dovezené z Karlštejna a diskutovali nad otázkou, kdy je český trůn skutečně volný pro volbu nového krále.¹⁹⁸

Po volbě Poděbrada nastala otázka, kdo provede korunovaci nového krále tak, aby nebyla napadnutelná možnými agresory a zároveň ji schvalovala i církev. Jan Rokycana jako Římem neuznaný kališnický arcibiskup ji provést nemohl a olomoucký biskup Tas z Boskovic neměl dosud k takovému aktu posvěcení. V úvahu by ještě připadl vratislavský biskup Jošt z Rožmberka, ale napjaté vztahy Slezska s Jiřím z Poděbrad tomu zabránily. Tuto svízelnou situaci pomohl Jiřímu překonat Zdeněk Kostka z Postupic. Zdá se že, již při samotné volbě navrhl, aby se za účelem chystané korunovace kontaktoval uherský král Matyáš Korvín s žádostí o propůjčení uherských biskupů.¹⁹⁹

Díky této pomoci z Uher, kdy se do Čech vydali Rábský biskup Augustin a Vácovský biskup Vincenc, pak už nic nestálo v cestě a korunovační ceremonie mohla proběhnout. Stalo se tak 7. května 1458 ve Svatovítské katedrále. Zprávy o korunovaci se nám zachovaly torzovitě. Víme jen, kteří páni drželi korunu, žezlo, jablko a meč, ale o účasti dalších nevíme nic. O den později byla korunována i Jiřího manželka Johana.²⁰⁰ Jisté je, že Zdeněk a pravděpodobně i jeho bratr Albrecht byli v Praze při korunovaci přítomni. Vždyť díky Zdeňkovi mohla ceremonie proběhnout.

Zdeněk Kostka pak spolu s Janem Slavatou z Chlumu doprovodil oba uherské biskupy na zpáteční cestě z Čech přes Poděbrady, Košumberk a dokonce i přes Kostkovu Litomyšl do Kroměříže.²⁰¹

Po své korunovaci se vydal Jiří na cestu po Moravě, kde mu šlechta i města vzdávali hold jako českému králi. Vojensky se mu podrobili i poslední odpůrci jeho volby,

¹⁹⁷ Částečný seznam účastníků volby FRA XX, s. 129-132, č. 137; zde na s. 132 jsou uvedena jména Albrechta a Zdeňka Kostky z Postupic. Zdeněk je zde omylem jmenován jako Jindřich. Dokumenty týkající se Poděbradovy volby uspořádal Rudolf URBÁNEK: *O volbě Jiřího z Poděbrad*, Praha 1958, s. 57-89; zde soubor listů různých poselstevch přítomných v Praze. Pražskou volbu dále popisuje Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/3.*, s. 272-280; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis VI.*, s. 294-297; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 294-296; Otakar ODLOŽILÍK: *The Hussite King*, s. 89-93; Zdeněk, Václav TOBOLKA: *O volbě a korunování Jiřího z Poděbrad*, Praha 1896, s. 17-24; Josef MACEK: *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967, s. 119-127; Jaroslav BOUBÍN: *Česká „národní“ monarchie*, s. 69-81; Zdeněk VYBÍRAL.: *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005, s. 72-74.

¹⁹⁸ Petr ČORNEJ: *Pohaslý lesk královského majestátu*, s. 107.

¹⁹⁹ Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/3.*, s. 286 a 345-347.

²⁰⁰ Zdeněk Konopišťský ze Šternberka držel při ceremonii korunu, Jan z Rožmberka žezlo, Jindřich Kruhlata z Michalovic jablko a Jindřich z Lipé meč. Až na posledně zmíněného byli všichni katolíky. O přísaze a korunovaci Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/3.*, s. 357-365; Petr ČORNEJ: *Pohaslý lesk královského majestátu*, s. 108-109.

²⁰¹ Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/3.*, s. 367, pozn. č. 1.

jen Jihlava nadále vzdorovala. Ta měla původně složit hold Jiřímu do 9. července, ale neučinila tak. Král proto poslal před Jihlavu ozbrojené oddíly Buriana Trčky z Lípy a Zdeňka Kostky z Postupic, kteří 12. července město oblehli. Odtud jsou však 22. Července Zdeněk kostka i Burian Trčka odveleni do Rakous, kde se rozhořel spor mezi císařem Fridrichem a jeho bratrem Albrechtem IV. Habsburským o moc a dědictví v Rakouských zemích po Ladislavovi Pohrobkovi.²⁰² Zdeněk přišel do Rakous v doprovodu větší části vojska, jež obléhalo Jihlavu a nedlouho poté jej následoval i král se svolanou zemskou hotovostí. Po zdoluhavých válečných operacích, kdy nedošlo k žádnému většímu střetnutí, byl 2. října uzavřen mezi Jiřím a Albrechtem mír a Albrecht uznal Jiřího z Poděbrad za krále českého. Po míru s Habsburským vévodou obrátil král svou pozornost opět k Jihlavě, která vzdorovala až do listopadu, poté i ona uznala Poděbrada za českého panovníka.²⁰³

3.2.2 Mincmistr na Horách Kutných

Někdy během roku 1458 byl Zdeněk Kostka z Postupic jmenován kutnohorským mincmistrem. O Janu Čabelickém, který tento úřad zastával již od 30. let, je poslední zmínka 23. ledna 1455 a od roku 1456 se objevuje v této funkci jméno mincmistra Jana Caltý z Kamenné Hory, který v úřadě zůstal po dvě léta. Právě někdy během tohoto roku 1458 vystřídal v mincmistrovském úřadě Jana Caltu z Kamenné Hory Zdeněk Kostka z Postupic. V témže roce je sice jakýsi Jan Peček označován jako „*magister Moncium Cuthnis*“ nebo „*moncium Cuthnesium*“, ale nelze dokázat, že byl zároveň mincmistrem.²⁰⁴

Během šedesátých let se několikrát mění Kostkovy úřední tituly. V lednu 1462 vystupuje poprvé jako „*magister monete regni Bohemiae*“ čili „*najvyšší mincmist království Českého*“, dokladem toho je listina ze dne 8. března 1463.²⁰⁵ Spolu se svým novým titulem získal i rozšíření své dosavadní kompetence. Kromě Kutné Hory dohlížel

²⁰² Albrecht si navíc činil nároky i na Moravu a povzbuzoval ve vzpouře vůči Jiřímu i Slezsko, které rovněž zatím Poděbradovi nesložili hold a slib věrnosti. Král Jiří nejprve do Rakous vyslal Jana z Pernštejna a Bohuslava ze Švamberka s vojenskou hotovostí, kteří měli pomoci bratrům Eicingerům proti Albrechtovým žoldněfům. Brzy však se Albrechtovy podařilo české oddíly dotlačit k ústupu.

²⁰³ Po drobné válce vzdali svůj boj i Vratislavští. O bojích na Moravě a v Rakousích viz. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/3.*, s. 372-395, 424-443; Otakar FRANKENBERGER: *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 40-46; Josef VÁLKA: *Dějiny Moravy I.*, s. 156.

²⁰⁴ Jan BOUBLÍK: *Měnové poměry doby poděbradské*, Diplomová práce obhájená na FF UK, Praha 2006, s. 50, 71-72; Karel CASTELIN: *Drobná mince doby předhusitské a husitské 1300-1471*, Praha 1953, s. 211, tabulka č. 9., dále s. 216 a 222.

²⁰⁵ AČ III., s. 344, č. 245; *Pozůstatky desk zemských království Českého roku 1541 pohořelých, sv. II.*, Ed. Josef EMLER, Praha 1872, s. 321; Castelin sice uvádí, že titul nejvyššího mincmistra království Českého užívá Kostka až později a jako příklad uvádí listinu ze 14. února 1465, ale Kostka vystupuje v roli královského mincmistra již dříve při jeho působení u dvorského soudu. Karel CASTELIN: *Drobná mince doby předhusitské a husitské*, s. 222.

od té doby na všechna horní města a těžbu cenných kovů v království.

Dosavadní titul „*mincmistr na Horách Kutných*“ byl Poděbradem změněn patrně ze stejného důvodu, ze kterého byl Kostka povýšen do vyššího stavu mezi panstvo, tedy aby Zdeněk Kostka dostatečně reprezentoval české království v cizině. Navíc Jiří z Poděbrad zřejmě přemýšlel jen o dočasném udělení tohoto titulu, ale nejen Zdeněk, ale i jeho nástupce v úřadu, Jiří Vratovský, užíval titulu „*mincmistr království Českého*“ a „*najvyšší mincmistr království Českého*“ až do konce doby svého působení ve Vlašském dvoře, kdy byl v roce 1471 kvůli podezření z nezákonného vývozu a prodeje stříbra ze země sesazen. Poté se vrací označení úřadu k „*mincmistr na Horách Kutných*“.²⁰⁶

Podle *Pamětí Mikuláše Dačického z Heslova* „*Byl nejvyšším mincmistrem království Českého pan Zdeněk Kostka z Postupic od léta 1462 až do léta 1469, potom pan N. Vranovský týmž mincmistrem učiněn jest.*“²⁰⁷ Zde se jedná o Dačického omyl. Zdeněk Kostka zemřel již na podzim roku 1468.

Zdeněk Kostka získal spolu s úřadem v Kutné Hoře i řadu nedořešených problémů. Od husitské revoluce se nerazil pražský groš, jako náhradu za něj se v roce 1450 začala razit poměrně kvalitní drobná mince, která úspěšně čelila několik let špatným drobným mincím ze zahraničí, ale nepodařilo se s její pomocí plně nahradit pražský groš, jehož místo ve středoevropském prostoru nahradil uherský dukát.

Zemí se brzy začala šířila tzv. Černá mince, neboli *habránky* či *šinderlinky*, kterou nechal v Bavorsku v ohromném množství razit od roku 1457 Fridrich III. Tyto mince v sobě obsahovaly velmi malé procento cenného kovu. V roce 1458 Jiří z Poděbrad zakázal užívání těchto mincí v království a kupci, kteří by je i přes to používali, měli být vyhoštěni ze země a hrozilo jim i vězení a zabavení jejich zboží. Ale i přes tento zákaz musel Jiří přijmout na podzim toho roku od Fridricha III. sumu 16 000 zlatých, které od císaře dostal jako odměnu za Jiřího vojenskou pomoc proti Albrechtovi Habsburskému, právě v *šinderlincích*. Kutnohorská mincovna, zřejmě již pod vedením Zdeňka Kostky, se ujala úkolu tuto černou minci roztavit a razit z ní novou českou ražbu.²⁰⁸

Přijetí šinderlinků králem povzbudilo mincovny v okolních zemích, brzy došlo k zaplavení Čech bezcennou mincí a kutnohorské peníze vymizely zcela z oběhu. Po Českém království zaplavila černá mince i Bavorsko, Rakousy a Salcbursko, kde došlo k úplnému zhroucení měny. Tuto finanční krizi se pokusil řešit chebský sjezd v dubnu 1459,

²⁰⁶ Václav LUKÁŠ: *Počátky úřadu nejvyššího mincmistra Království českého*, NumSb 6, Praha 1960, s. 173 a 182.

²⁰⁷ *Mikuláš Dačický z Heslova: Paměti*, Edd. Jiří MIKULEC – Josef JANÁČEK, Praha 1996, s. 94.

²⁰⁸ Karel CASTELIN: *Česká drobná mince*, s. 225; o šíření černé mince viz. *Ze starých letopisů českých*, s. 185-186.

kde se představitelé těchto zemí marně snažili situaci s měnou urovnat a spíše se soustředili na jiná politická jednání. Následně Jiří zakázal nejen užívání a dovoz cizího oběživa do země, ale pod pohrůzkou ztráty hrdla a majetku byl zakázán i vývoz drahých kovů. Zdeněk Kostka byl dokonce dočasně v rámci obnovy ražby kvalitní mince nucen snížit mzdy pracovníků hutí a mincovny tak „*aby do opravení těch hor lepšího od hřivny peněz neb haléřův po dvě groších toliko měli a brali...*“²⁰⁹ Lidé si postupně čím dál víc začali doma uschovávat dobrou minci a kutnohorská mincovna nestačila uspokojovat potřebu. Na radu Antonia Mariniho z Grenoblu dal král ve větších městech zřídit směnárny, ve kterých se měnila černá mince za povolenou kutnohorskou ražbu. Postupně se pak podařilo vytlačit šinderlinky a habránky z oběhu. Mezi lety 1467-1468 pak dochází v Kutné Hoře k tzv. druhému rozkvětu. Započala ji ražba Jiřího groše, který tak navazuje na tradici pražského groše, a prodejem drahého kovu českým zájemcům.²¹⁰

Pod vedením Zdeňka Kostky a pomocí rad Jiřího diplomata a politika Mariniho tak došlo k znovuobnovení věhlasu mincovny v Kutné Hoře a obnově kvality české mince.

3.2.3 Zdeňkovy uherské mise

Prvního jednání s uherskými diplomaty se Zdeněk účastnil již v roce 1458, kdy spolu s Jiřím z Poděbrad, ještě před chystaným sněmem, který měl zvolit nového českého krále. Ve dnech 7. a 8. února 1458 došlo k uzavření tzv. strážnických dohod se zástupci uherské strany.²¹¹ Ve Strážnici došlo k formálnímu předání Matyáše Korvína do rukou uherských stavů a ujednání sňatku Matyáše s Poděbradovou dcerou Kateřinou.²¹²

²⁰⁹ V usnesení sněmu o minci z ledna 1460, kde se zakazuje dovoz a ražba černé i bílé mince pod ztrátou hrdla a majetku, bylo rovněž nařízeno, aby každé město prostřednictvím voleného úředníka provádělo kontroly kupců mířící z města i do města a hledalo pašované zboží a špatnou minci. in: AČ IV, s. 434-435, č. 6; Jiřího listy Oldřichovi z Rožmberka o krocích k obnově dobré mince v zemi, kde ho mimo jiné vybízí i k tomu, aby v nejbližších týdnech zakázal pořádání trhů, z prosince 1459 a ledna 1460 in: AČ V., s. 281, č. 17 a s. 281-282, č. 18; O snížení mzdy ve Vlašském dvoře Emanuel LEMINGER: *Královská horní mincovna v Kutné Hoře*, Kutná Hora 2003, s. 75.

²¹⁰ K otevření směnárny a průběhu výměny špatné mince za dobrou Jarmila HÁSKOVÁ: *Příspěvek k otázce produkce a oběhu stříbra v době Jiřího z Poděbrad*, ČČH 21, Praha 1973, s. 249; O druhém rozkvětu Kutné Hory Jarmila HÁSKOVÁ: *tamtéž*, s. 244-245.

²¹¹ Uherský sněm 24. ledna 1458 v Pešti jednomyslně zvolil za svého nového panovníka Matyáše Korvína, ale Matyáš byl v té době v Čechách, kde ho na rozkaz Ladislava Pohrobka držel Poděbrad ve vězení. K okolnostem uvěznění Matyáše Korvína viz. Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín (1443-1490): Uherský a český král*, České Budějovice 2009, s. 42-44; *Aeneae Silvii Historia Bohemica*, Edd. Dana MARTÍNKOVÁ – Alena HADRAVOVÁ – Jiří MATL., s. 234-243.

²¹² Za Matyášovo propuštění obdržel Jiří „dar“ ve výši 50-60 000 zlatých, 14 centů stříbra, několik set volů a velké množství vína. Výsledkem jednání byly také dvě listiny, ve kterých Matyáš slíbil vstoupit s Jiřím v přátelství a přibuzenství prostřednictvím manželství s Jiřího dcerou Kateřinou. Zároveň má být Matyáš nápomocen radou i podporou proti všem nepřátelům Jiřímu. Kateřinu si má vít během jednoho roku a až dosáhne dvanácti let, konzumovat toto manželství, pokud by tak neučinil, zaplatil by pokutu 100 000 zlatých uherských. I Jiří slíbil věčné přátelství, a pokud by do roka neprovdal svou dceru Matyášovi, byla

V listopadu roku 1460 pak pověřil král Jiří Zdeňka Kostku z Postupic, aby v Uhrách urovnal konflikt mezi Janem Jiskrou z Brandýsa a uherským panovníkem Matyášem Korvínem.²¹³ Kromě tohoto spíše podřadnějšího úkolu měl Zdeněk probrat s králem Matyášem pro České království ještě důležitější záležitost. Poděbrad chtěl opět oprášíit dva roky starou dohodu ze Strážnice o sňatku Matyáše s Kateřinou z Poděbrad. Poděbrad zřejmě využil toho, že Kostka byl přítomen při podepisování smluv ve Strážnici a doufal, že i Matyáš si vzpomene na tohoto českého diplomata.

Zdeněk Kostka uherského krále zastihl až v Košicích, kde obléhal Jiskrovy hrady Šariš a Rychnov. Pomocí Kostkově diplomacie došlo mezi Matyášem a posádkami hradu k dohodě, kdy oba hrady byly svěřeny dočasně pod správu Zdeňka Kostky a uherský král je přestal obléhat. Přesto byla v baštách pod hrady ponechána Matyášova posádka do doby, než bude ještě celá věc jednou projednána. Dne 25. listopadu byla tato dohoda na Matyášův rozkaz veřejně vyhlášena v Košicích.²¹⁴

Během dalších jednání s Matyášem padlo předběžné rozhodnutí, že 21. prosince přijede král do Trenčína a přes rychlé posly bude dojednávat konkrétní podmínky svého sňatku s Kateřinou s Jiřím z Poděbrad, který se za tímto účelem dostaví do Olomouce. Toto jednání skutečně proběhlo a v lednu 1461 byl potvrzena dohoda o chystaném sňatku, který se měl uskutečnit v květnu 1461. Zdeněk Kostka z Postupic byl jedním z členů družiny, která s mladou teprve dvanáctiletou princeznou 25. května vyjela z Prahy a doprovodila ji přes Jihlavu, Třebíč, Brno a Uherský Brod do Trenčína, kde Kateřinu přivítali uherští magnáti a preláti a doprovodili ji do Budína. Zde proběhl samotný svatební obřad.²¹⁵ Tato

pro něj vystavena pokuta stejné výše jako pro Matyáše. Listiny byly na obou stranách signovány přítomnými svědky. Za Čechy Jiří z Kravař a Strážnice, majitel hradu kde se jednání konalo, Janem z cimburka, Janem z Lichtemburka, Zdeňkem z Postupic a Ješkem z Boskovic. Na uherské straně to byli Alžběta a Michal Szilágyioví, matka a strýc Matyáše, Jan Vítěz, Jan Rozgonyi a Mikuláš Ország z Gutu. Ke strážnickým dohodám viz. Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín*, s. 52-53; Josef MACEK: *Král Jiří a král Matyáš. Od přátelství k nepřátelství (1458-1469)*, in: ČČM 110, 1991, č. 2, s. 299-300; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ.: *VDZKČ VI.*, s. 153-154; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 293.

²¹³ Jan Jiskra byl český kališnický vojevůdce působící od roku 1440 v Uhrách jako přívrženec a zastánce nástupnických práv Ladislava Pohrobka proti Vladislavu Jagellonskému. Za Ladislavova panování se stal několikrát hejtmánem Horních Uher a pod jeho kontrolou se nacházela po čtrnáct let většina středního a východního Slovenska. Po Ladislavově smrti se postavil proti kandidatuře Matyáše Korvína, se kterým pak byl několik let v otevřeném konfliktu. Prostředníkem v urovnávání vztahů mezi oběma muži byl Jiří z Poděbrad. Matyáš si českému králi několikrát stěžoval na Jiskrovo nedodržování dohod a poslal Jiřímu list s žádostí o posláni pomoci proti Jiskrovi ve formě 500 jezdců. Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín*, s. 57-59.

²¹⁴ Košická smlouva z 25. listopadu 1460in: FRA XX, s. 234-236, č. 230; o Kostkově misi v Uhrách a následném jednání obou panovníků o sňatku Matyáše Korvína s Kateřinou Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII*, Praha 1886, s. 14, 16; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4*, s. 353-356, 359; Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín*, s. 62; Otakar ODLOŽILÍK: *The Hussite King*, s. 115;

²¹⁵ Kromě Kostky doprovázeli princeznu i Zdeněk ze Šternberka a Vilém z Rábí. Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII*, s. 25-26; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4*, s. 467-468; Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín*, s. 63-64; Josef MACEK: *Král Jiří a král Matyáš. Od přátelství k nepřátelství*, s. 304.

Kostkova mise znamenala odklon Jiřího politiky od římského císaře a navázání bližších styků s Matyášem.

3.2.4 Povýšení do panského stavu

Patrně někdy v rozmezí let 1461-1463 povýšil král Jiří z Poděbrad Zdeňka Kostku z Postupic do panského stavu. Přesné datum povýšení neznáme, nezachovaly se nám ani nobilitační listiny. Dokonce i Rudolf Urbánek nedospěl k jasnému závěru, kdy k tomuto aktu došlo. Je však zcela jisté, že Kostkovo povýšení mezi panstvo proběhlo ještě před jeho diplomatickou misí do Říma, která začala v březnu roku 1462. Jako člen vyšší šlechty tak mohl Zdeněk Jiřího zastupovat v diplomatických službách s mnohem větší vážností, než když by byl pouhým rytířem. Za stejným účelem, jak už bylo řečeno, byl Kostka ve stejnou dobu jmenován „nejvyšším mincmistrem království Českého.“

Spolu se Zdeňkem Kostkou byl zřejmě ve stejné době povýšen i další významný Poděbradův diplomat Prokop z Rabštejna. Pravděpodobně spolu s těmito muži byli mezi vyšší šlechtu pozvednuti i jejich bratři Albrecht Kostka z Postupic a Jan z Rabštejna.²¹⁶

Není pochyb o tom, že si tuto poctu Kostka vysloužil věrnou službou Jiřímu i království. Nicméně tento Poděbradův čin vyvolal mezi starými panskými rody vlnu nevole. Pavel Židek ve svém díle popisuje Kostkovo povýšení slovy: „*Ale viac znamenati jest, že vysocí a múdří lidé se utlačují, posmievajú se jim chasy a rúhajú, a nízcí lezú zhůru. Neb sem sám na oko viděl pana Rozmberského v radě pod pana Zdeňka Kostkú sediecieho daleko, a pan Kostka, an řidie, a páni vyší amen riekaají, potíce se na své tváři. Vaše Jasnost nynie podkoní nad jich pány vyzdvihuje se, neb berúc žold veliký, již fukají na pány, a chlap ješto ještě pluhem smrdí, udělaje sobě kroj.*“²¹⁷ Mnozí katolíci navíc spatřovali v osobě Zdeňka Kostky muže, který udržoval Jiřího z Poděbrad neustále v přesvědčení, že vzdání se kalicha znamená pro krále ztrátu jeho hlavní opory.²¹⁸ To se potvrdilo v letech 1462 a 1463 na sjezdech v Praze a Brně, kdy Kostka hájil kompaktáta a krále proti výrokům papeže a požadoval i vojenskou mocí si podrobit odbojnou Vratislav, přítomné katolíky Kostkovy projevy určitě nenadchnuly.²¹⁹ Není proto divu, že mnozí v

²¹⁶ Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4*, Praha 1962, s. 53-54, pozn. 164; dále Robert NOVOTNÝ: *Uzavírání panského stavu*, s. 303; jako doklad povýšení Albrechta Kostky do panského stavu uvádí Pakosta, že již v roce 1461 pečetil rudým voskem srov. Oldřich PAKOSTA: *Výsutá pečeť Kostků z Postupic*, s. 18.

²¹⁷ *Mistra Pavla Žídka Spravovna*, Ed. Zdeněk Václav TOBOLKA, Praha 1908, s. 12.

²¹⁸ Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka z Postupic*, s. 110.

²¹⁹ O srpnovém sjezdu v Praze roku 1462 Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 560-569; červencový sjezd v Brně 1463 Rudolf URBÁNEK: *tamtéž*, s. 664-668.

pozdějších letech s radostí uvítali zvěst, že do Zdeňka Kostky nešťastnou náhodou uhořel ve Vlašském dvoře blesk, těžce ho popálil a po šesti dnech Kostka podlehl zraněním. O smrti zarytého kališníka nás informují v roce 1463 staré letopisy. Avšak ještě koncem února 1464 oznámili vratislavští měšťané římskému legátovi Jeronýmovi, že Kostka zahynul, příčinu smrti přitom nijak nespécifikovali. Nedlouho poté se objevila zpráva, že Kostka byl zasažen bleskem, když zdvihl prsty k nebi a přísahal, že nikdy svou sektu neopustí. Tato fáma se po zemi šířila celý rok 1464 a katolická církev ji vykládala jako boží trest za Kostkovo kacířství i obohacování se na úkor litomyšlského biskupství. Zřejmě i v té době oprášili zlý jazykové starší nařčení, že po velkém požáru, který zastihl Litomyšl v roce 1460, začal Zdeněk Kostka své litomyšlské sídlo přebudovávat na úkor církevních staveb. V části sakrálních objektů měl prý vybudovat stáje a chlévy.²²⁰

Pro lepší reprezentaci či jako demonstraci svého majetku zakoupil Zdeněk Kostka někdy během roku 1462 dům v Celetné ulici, který se pak nazýval „*dům pánů Kostků*“ až do první poloviny 16. století. Tato nová nemovitost byla naproti tzv. domu „*U Koz*“, který Zdeněk získal již někdy kolem roku 1460 od vdovy po panu Alešovi Holického ze Šternberka.²²¹

3.2.5 Zdeněk Kostka jedná v Římě o kompaktátech

Dne 14. ledna 1462 vyjelo z Prahy čtyřčlenné poselstvo do Říma, kde mělo složit papeži slib poslušnosti a jednat o potvrzení basilejských kompaktátech. V čele jel za kališníky Zdeněk Kostka z Postupic, po jeho boku za katolíky Prokop z Rabštejna a dva mistři učení pražského Václav Vrbenský, děkan u sv. Apolináře, a Václav Koranda mladší pak měli hájit nejen učení Pražské univerzity, ale i kališnické církve. Ve Vídni se k nim pak připojil Wolfgang Forchtenauer, aby u papežské stolice jménem Fridricha III. podpořil jejich žádost. Do věčného města nad Tiberou dorazilo poselstvo 10. března. Zde se k nim připojil další z Jiřího diplomatů Antonio Marini z Grenoblu.

V sobotu 13. března poslal Prokop z Rabštejna ke Kostkovi z Postupic biskupa Fantina se vzkazem, že je chce vidět papež. Oba se pak dostavili před Pia II. První před papežem promluvil Prokop z Rabštejna a jménem Jiřího z Poděbrad mu složil slib

²²⁰ *Ze starých letopisů českých*, s. 189; *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 130; O Kostkově smrti v roce 1464 píše Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 741; Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka z Postupic*, s. 112-113; Ondřej FELCMAN – František MUSIL a kol.: *Dějiny východních Čech*, s. 609.

²²¹ Dům „*U Koz*“ se nalézal v místě dnešního Menhartovského paláce v Celetné ulici. „*Dům pánů Kostků*“ v současné době náleží do majetku Karlovy univerzity č. p. 20; srov. Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějiny města Prahy VIII.*, s. 86-88.

poslušnosti. Pius se však proti slibu ohradil a odmítl ho, protože Jiřího království není ve shodě s církví a vytýkal jim, že král dosud nesplnil obsah tajné korunovační přísahy, nadále i s manželkou navštěvuje kališnické bohoslužby a nesjednotil doposud své poddané. Poté vyzval české poselstvo, aby jménem svého panovníka přísahala, že se král zřekne kalicha a vrátí českému království jednotnost v církvi. Kostka i Rabštejn však jednomyslně odmítli. Ve snaze změnit jejich postoj, jmenoval papež čtyřčlennou kardinálskou komisi, která je během společných jednání měla přimět změnit jejich názor.²²²

Již následující den, v neděli 14. března, došlo k prvnímu setkání českých poslů s kardinálskou komisí. Zde Prokop z Rabštejna pronesl, že o poslušnosti a kompaktátech „*pan Zdeněk Kostka s mistry sú svědomějšie nežli já; toť oni, když tomu čas bude položen, vypravie.*“ Tím jakoby naznačil, kdo bude během jednání mít za českou stranu hlavní slovo. Během následujících dní došlo ještě k několika setkáním kardinálů a českých šlechticů. Kardinálové apelovali na Čechy, aby šli ve šlépějích francouzského krále Ludvíka XI., který zrušil ve své zemi tzv. Pragmatickou sankci z roku 1438. Ale ani po několika dnech k žádné shodě a porozumění mezi oběma stranami nedošlo.

V pátek 19. března si papež povolal Kostku z Postupic k soukromému rozhovoru, během kterého se snažil českého utrakvistu přimět, aby se vzdal kompaktát a využil svého vlivu na krále a rovněž i jeho pak přesvědčit k odklonu od kališnictví. Na papežovu výzvu, aby se Kostka zřekl kalicha, Zdeněk odpověděl slovy: „*Chci zóstatí, jakož mám obyčej a v čem sem zrost. Však mój otec také přijímal podbojí způsobú.*“ Následně na něj Pius II. naléhal: „*Ale bud' tak, jako tvój děda praděd.*“ Kostka však byl neoblomný a odpověděl: „*Zóstanu tak, jakž sem počal.*“²²³ Zdeněk tak projevil jasné odhodlání setrvat při kompaktátech.

Celé poselstvo oficiálně předstoupilo před papeže a velkou konsistoř následující den, 20. března. Jako první předstoupil Prokop z Rabštejna a složil jménem Jiřího z Poděbrad slib poslušnosti. Pius II. však naléhal, aby byl složen slib veškeré obyvatelstvo království. Prokop tak po poradě s Kostkou dodatečně učinil. Po složení slibu předstoupil před přítomné shromáždění Václav Koranda a ve svém dvouhodinovém projevu rekapituloval smysl husitské revoluce a požádal papeže, aby potvrdil Čechům kompaktáta a smířil je tak s ostatním křesťanským světem. Nezapomněl se zmínit ani o ochotě Jiřího, budou-li jeho prosby o kompaktátech vyslyšeny, bojovat s podporou církve proti pohanským Turkům.

²²² Za členy této komise byli jmenováni Mikuláš Kusánský, Juan Carvajal, patriarcha Isidor a kardinál Bessarion. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 525.

²²³ AČ VIII., s. 327.

Po Korandovi si vzal slovo Pius II. Ve své odpovědi na projev českého posla se zaskvěl svými znalostmi českých dějin, husitské revoluce i obsahem jednotlivých pražských artikulí, ke kterým se neobával vyjádřit své vlastní názory a okomentovat je i citáty svatých. Kostku ani Rabštejna nepotěšila jeho závěrečná tvrzení o basilejském koncilu, že: „*ačkoli koncilium jim dopustilo, dopustilo jest těm toliko, kteřížto obyčej mají, z nichžto málo zůstává živých, a k jiným neznějí kompaktáta. A tak koncilium ne na často, ale na čas pójčilo jest toho přijímanie, aby totiž, když by přestaly a pominuly války v Čechách, Čechové aby se poznali, bludův nechali, a v jednotě cierkve, od niež sú vypadli, aby se navrátili.*“ Dával tak jasně najevo, že kompaktáta pro nyní žijící generaci již neplatí a prohlásil je za zrušená. Čechové pak nemají nadále tvrdit, že: „*Máme kompaktáta vod koncilium, a ty sme hádáním obdržali.*“²²⁴ Pius následně odmítl i poslušnost krále Jiřího, protože není v jednotě s církví. Ke konečné odpovědi se však bude muset ještě se vši rozvahou poradit se svou konsistoří.

Ve dnech 22. a 26. března se Zdeněk Kostka i s pražskými mistry sešel s několika kardinály. Během společných jednání o kompaktátech pronesl ke konci Kostka: „*Budú-li dále potvrzena kompaktáta, bude odjata nenávisť mezi stranami, a jedna strane druhé nebude haněti ani popúzeti, a to bude ku pokoji tohoto královstvie velmi užitečno.*“ Následně, spolu s apelem na přítomné církevní hodnostáře, vyřkl přímo prorocká slova: „*Otcové nýpostivější, vedlé té řeči a cesty k našim prosbám, kterúž vy mluvíte a vedete, nezdá se mi, by přišlo k takovému poslušenství, jakož chce otec nýpocivější; ale spieše uvedeny budú búrky a nesnážky, pro něž mohl by se král popuditi proti takovému poslušenství, i strany proti sobě. A když se lid zbúří, kto mu má rozkazovati, aby stál pod poslušenstvím, jedině leč mečem, jenž jest velmi nebezpečné?*“²²⁵

Ke konečnému rozhodnutí ohledně kompaktát došlo ve středu 31. března. Pius II. se ujal slova a ve své obsáhlé řeči nejdříve odůvodnil svou papežskou svrchovanost nad světskými vládci. Následovaly jeho argumenty o škodlivosti kompaktát, které rozdělují utrakvisty od ostatních křesťanů. Navzdory snahám české strany v uplynulých týdnech přesvědčit papeže, aby potvrdil basilejská kompaktáta, vyhlásil Pius prostřednictvím svého úředníka „*jedno, že poslušenstvie krále se nepřijímá, jedině leč v skutku vyplení bludy; druhé, že přijímanie pod obojí způsobú lidu obecniemu jest staveno, a že kompaktáta moci nemají a již sú odvolána.*“

Druhý den, 1. dubna, se ještě naposledy sešel Pius II. spolu s několika kardinály s českými posly, aby jim požehnal na zpáteční cestu a ještě naposledy vyzval Zdeňka

²²⁴ AČ VIII., s. 341.

²²⁵ AČ VIII., s. 347-348.

Kostku, aby krále „*namomeň jej, at' učiní naše prikázanie a lid přivede k jednotě viery a cirkve.*“ Král se má vzdát kalicha, začít přijímat pod jedno a podle jeho vzoru pak i celá země se navrátit v jednotu s celou katolickou církví. Do Prahy pak vyslal nuncia Fantina de Valle, který u kurie působil jako Poděbradův placený zástupce. 3. dubna se poselstvo vydalo na zpáteční cestu a 12. května již vjelo do Prahy. Jiří z Poděbrad byl však na společném sjezdu s polským králem Kazimrem IV. Jagellonským v Hlohově. Proto se sněm, na kterém poslové oficiálně přednesli výsledek svých jednání s papežem, konal až v srpnu.²²⁶

Dne 12. srpna, dva dny po zahájení sněmu v Královském dvoře na Starém Městě, byla přednesena zpráva o Kostkově a Rabštejnově misi v Římě. Po několikahodinovém projevu poslů se sám Jiří ujal slova.²²⁷ Ostře kritizoval rozhodnutí papeže Pia II., které rušilo rozhodnutí jeho předchůdce Eugena IV., a osočoval jej ze snahy rozvrátit české království. Následně přečetl znění tajné korunovační přísahy, aby tak dal všem přítomným důkaz, že o kompaktátech a zřeknutí se kalicha v ní není ani slůvko. Poté se okázale přihlásil ke kalichu, jako k neodlučitelné součásti jeho rodinné tradice. Po přečtení samotných kompaktát a svobod zemských potvrzených od králů Zikmunda Lucemburského, Albrechta Habsburského a Ladislava pohrobka se ujal slova Zdeněk Kostka z Postupic. Poděkoval králi jménem všech utrakvistů za Jiřího rozhodný projev a pevný postoj a slíbil mu podporu ve všech jeho skutcích. Následně katoličtí představitelé, Zdeněk Konopoštský, Tas z Boskovic a Jošt z Rožmberka, vyjádřili poslušnost papežství i Koruně české. Král sice čekal od katolíků větší podporu, ale doufal, že se jí dočká v následujících dnech. Druhého dne papežský nuncius ohlásil zrušení kompaktát a vytýkal králi jeho výklad korunovační přísahy, která prý nenáleží jemu, podřízenému, nýbrž vyššímu, kdo ji přijímá. Již tak rozčilené utrakvisty ještě více urazilo Fantinovo prohlášení, že ač Jiřího prokurátor, nechce po králově řeči, kdy se přiznal ke kalichu, Jiřímu nadále sloužit. Varoval všechny, kdo by kompaktáta chtěli i nadále uznávat a z kalicha přijímat, před papežovou mocí, kterou se Pius nebude obávat proti těmto kacírům použít. Druhý den nechal Jiří z Poděbrad Fantina zatknout a svůj čin odůvodňoval slovy, že Fantini byl usvědčen jako nevěrný služebník z jednání proti králi. Spolu s ním byl zatčen i Prokop z

²²⁶ Zpráva, kterou o poselstvu sepsal Václav Koranda mladší, byla vydána in: AČ VIII, s. 321-354; *Výbor z literatury české díl II. - od počátku XV. Až do konce XVI. Století*, (Edd.) Erben, K. J., Praha 1868, s. 662-714; FRA XX, s. 268-269, č. 276. O poselstvu dále informují *SLČ z rukopisu křížovnického*, s. 232-271; *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 129-130; *Ze starých letopisů českých*, s. 188; *Starí letopisové čeští*, s. 158-159. Jednání s Piem II. v Římě podrobně popisuje Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 520-538; Václav Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 35-45; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 389-401; Josef MACEK: *Jiří z Poděbrad*, s. 144-145, 149-151; Otakar ODLOŽILÍK: *The Hussite King*, s. 130-142; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ.: *VDZKČ VI.*, s. 200-203.

²²⁷ Poslové projevy pronesli samostatně in: FRA XX., s. 272-274, č. 281-A, s. 275-277, č. 281-B.

3.2.6 Válečník a soudce

V listopadu 1462 se Zdeněk Kostka spolu se svým bratrem Albrechtem účastnil tažení českého vojska pod vedením Jiřího z Poděbrad k Vídni. Král vyslyšel prosby Fridricha III., které mu koncem října přednesl Ondřej Baumkirchner. Císař se opět dostal do sporu se svým bratrem a od 5. října byl i s manželkou a synem obležen vídeňskými měšťany na svém hradě ve Vídni. Jiří z Poděbrad narychlo svolal hotovost, 8. listopadu vytáhl do Rakous a již 19. listopadu útočil proti Vídni. Díky rychlému zásahu českých vojsk se brzy mohlo začít jednat o příměří.

V Korneuburce se již 21. listopadu začalo za účasti vévody Albrechta Habsburského, Jiřího z Poděbrad a předních vůdců české i císařské strany jednání o míru.²²⁹ Po několika dnech došli přítomní k dohodě a 4. prosince časně ráno vjeli do vídeňského hradu kníže Viktorin, Zdeněk ze Šternberka, Lev z Rožmitálu, Jan z Rožmberka, Jindřich Michalec a Albrecht i Zdeněk Kostkové z Postupic s družinou 1000 koní, aby vyvedli císaře s jeho rodinou i dvorem z obklíčení do Korneuburku, kde byl podepsán mír.²³⁰

Za zásluhy při tomto jednání císař Fridrich III. učinil Jiřího z Poděbrad poručíkem svého syna s ročním platem 10 000 dukátů, do životně mu zapsal polovinu dávky z rakouského vína a soli, Viktorina, Jindřicha a Hynka z Poděbrad povýšil na říšská knížata, obdaroval Jiřího drahocenným zlatým řetězem, pro královnu Johanu přichystal zlatou korunu a následně i slíbil znovu se u papeže přimluvit v prospěch českého krále. Jiří z

²²⁸ Prokop z Rabštejna musel složit slib, že bez králova souhlasu neopustí svůj dům. Fantini byl uvězněn na Staroměstské radnici a po měsíci převezen do Poděbrad, kam byl intervenován i Rabštejn. Rabštejn byl brzy propuštěn a 26. října král Fantina na nátlak papeže rovněž osvobodil. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4*, s. 567-569, 573; O srpnovém sněmu Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4*, s. 560-570; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 47-52; Jako reakci na srpnový sněm se 16. září na Pražském hradě sešlo 714 katolických i kališnických duchovních, které král vyzval k zachování kompaktát a k vzájemné toleranci a snášenlivosti. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4*, s. 571-572; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 55-57.

²²⁹ Předními šlechtici, kteří jednali jménem českého krále, byli Jan z Rožmberka, Zdeněk a Jan ze Šternberka, Jindřich z Michalovic, Lev z Rožmitálu, Zdeněk Kostka z Postupic i jeho bratr Albrecht Kostka z Postupic, Jan z Valdštejna, Hanuš Velf z Varnsdorfu, Jindřich Michalec a Racek Kocovský.

²³⁰ Výjezd Fridricha III. Z obležení neproběhl bez menších komplikací. Král nechtěl vyjet středem města a pět hodin trvaly práce na uvolnění barikád u městských bran. O tom podrobně Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4*, s. 627; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 415-416; Císaři měli být podle uzavřeného míru vráceny všechny zabrané pozemky v Dolních Rakousích, Albrecht se stal vládcem Dolních Rakous na osm let, během kterých měl císaři ročně platit 4 000 dukátů. Oběma stranám byla vyhrazená náhrada všech válečných škod a ztrát a na svobodu byli propuštěni všichni zajatci. Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4*, s. 626; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 416; Tomek uvádí, že vládu v dolních Rakousích měl Fridrich III. Přenechat synovi Maxmiliánovi, jehož jménem měl zemi po osm let spravovat jeho strýc Albrecht Habsburský. Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 61.

Poděbrad nebyl jediný, koho vděčný císař odměnil. Kromě Zdeňka ze Šternberka, Zbyňka Zajíce z Hasenburka, Beneše a Ludvíka z Veitmile a Prokopa z Rabštejna byl obdarován i Zdeněk Kostka z Postupic. Zdeňkovi císař přislíbil značně vysokou částku ve zlatě, ale její vyplacení se protahovalo a Zdenkovi byla až o dva roky později připsána suma ve výši 4000 uherských zlatých.²³¹

V březnu roku 1463 se Zdeněk Kostka z Postupic účastnil jako přisedící dvorského soudu. Během svého působení zde užíval Kostka nový přídomek. V listinách figuruje jako Zdeněk Kostka z Postupic a Moravské Třebové. Šandera poukazuje na to, že predikát z Moravské Třebové je v tomto roce poněkud zvláštní, jelikož bývá uváděno, že Moravskou Třebovou získal spolu s hradem Bouzovem od krále Jiřího až v následujícím roce.²³² Po zisku Moravské Třebové přesunul své sídlo právě sem a započal Třebovou stavebně upravovat stejně jako po zisku Bouzova, který Jiří z Poděbrad Zdeňkovi svěřil: „*Hrad Búzov a městečko pod hradem i s dvorem, městečko Loštice s dvorem a vesnice do obhradí búzovského příslušné,*“ roku 1464. Touto transakcí si chtěl král zřejmě zajistit kontrolu nad částí moravských území proti případným útokům Matyáše Korvína.²³³ Kostkův bratr Albrecht sídlil na Litomyšli a nejmladšímu bratru Janovi postoupil Zdeněk hrad v Brandýse nad Orlicí, který si Jan zvolil za své hlavní sídlo.²³⁴ Kromě rozhodování kauz předneseným na dvorském soudu, které se týkaly soukromých majetkových sporů,²³⁵ řešil Kostka i nepříliš populární problém s uplatňováním královských odúmrťí.²³⁶

²³¹ Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 630 pozn. 81; dne 2. května 1464 kvitoval Zdeněk přijetí sumy 4000 uherských zlatých. Šandera uvádí, že Kostkovi Fridrich původně přislíbil 5000 zlatých. Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka*, s. 111; K tažení v Dolních Rakousích Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 620-630; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 411-417; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 59-61; Josef MACEK: *Jiří z Poděbrad*, s. 159.

²³² Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka*, s. 111.; AČ III., s. 245-248; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 140; *Hrady, zámky a tvrze VI.*, s. 53.

²³³ Zdeněk začal hrad stavebně upravovat a nechal postavit novou válcovou dělostřeleckou baštu a opravit hlavní věž. Ta byla zřejmě opatřena novým ochozem a střechou. Dokladem toho je znak Zdeňka Kostky z Postupic, který byl spolu s letopočtem 1464 zasazen do zdi věže. Rostislav VOJKOVSKÝ: *Bouzov: hrad jižně od Mohelnice*, Dobrá 2009, s. 4-5.

²³⁴ Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka*, s. 114; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 119; *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI. - Východní Čechy*, Praha 1989, s. 53 a 132.

²³⁵ U soudu působil například 8., 9., 14. a 18. března 1463. Kostkovými spolurozhodčími byli Jan z Kunštátu a z Jevišovic, Jan z Vartemberka a z Děčína, Vilém mladší z Ryzmberka a z Rabie a Bohuslav z Žamberka a z Plané. Poslední dva jmenovaní rozhodovali s Kostkou dvě různé kauzy, které proběhly ve stejný den, 14. března. Je zajímavé, že 14. března, kdy sám rozhodoval u soudu, účastnil se Zdeněk Kostka také pře, spolu se svou sestrou, o plat z dědiny Třeboratice proti Václavovi Holcovi. Kostkové toto slyšení vyhráli. Případy, které Kostka rozhodoval in: AČ III., s. 344-350, č. 245, 246, 249, 251, 255; *Pozůstatky desk zemských království českého roku 1541 pohořelých, díl II.*, s. 321-324, L. 5, L. 8, L. 15 a L. 16; spor s Václavem Holcem in: AČ III., s. 348, č. 252; *Pozůstatky desk zemských království českého roku 1541 pohořelých, díl II.*, s. 324, L. 16

²³⁶ Panský nálezný vnesený na soudu 17. března 1463 byl přidán ke Zřízení zemskému za krále Vladislava Jagellonského roku 1500 in: AČ V., s. 156-157, č. 313. Někteří držitelé statků, které byly provolány za královskou odúmrť, protestovali, že o provolání nic nevěděli, a proto neměli možnost vystoupit se svými nároky a hájit svá práva. Byla proto stanovena nová lhůta, v níž měli své záležitosti předat komorníkovi, který jim následně předá provolací list. Byly určeny dvě neděle na to, aby případný uchazeč či držitel se

3.2.7 „Ty jsi náš pán, a co poručíš, k tomu chceme Ti pomoci!“

Dne 24. září vydal papež Pius II. bulu, kterou převzal Vratislav pod svou přímou ochranu.²³⁷ Jiří z Poděbrad si uvědomoval riziko, jaké představoval pro české království Vratislav. Pro své plány eliminovat nebezpečí v podobě roztříštění království svolal v červenci roku 1463 sněm do Brna. Jednání začalo 18. července královou úvodní řečí, kde si stěžoval na bulu vydanou papežem a poté přešel k otázce platnosti kompaktát. Po své řeči vyzval přítomné pány, aby se vyjádřili k jeho slovům. Za kališníky se ujal slova Zdeněk Kostka z Postupic a stejně jako při loňském sněmu, vyslovil králi loajalitu, odsoudil papežovo chování proti Jiřímu, království a všem stavům věrných králi, kteří jsou povinni nenechat Vratislav bez trestu. Králi pak vyslovil svou důvěru slovy: „*Ty jsi náš pán, a co poručíš, k tomu chceme Ti pomoci!*“ Ke kompaktátům uvedl, že: „*žádný papež, císař ani kníže nám jich neodejmou, pokud máme své životy a statky.*“²³⁸

Následujícího dne vystoupil se svou řečí za katolíky Jošt z Rožmberka. Jošt sice vyslovil králi podporu, ale odmítl mu pomoci v boji proti papeži a v chystané válce proti Vratislavu. Dokonce nabádal krále ke smíření se s papežským stolcem, poté by se i Vratislav vrátila v poslušnost českému králi. Na tento projev král reagoval odmítavým postojem. Papež má podle Jiřího dodržovat výrok koncilu, který je jemu nadřazen, o kompaktátech a jejich platnosti by mělo být rozhodnuto až na budoucím koncilu a konečně se vyjádřil i k chystanému procesu vedeného Římem proti jeho osobě, že by neměl být vyhlášován, dokud není s konečnou platností rozhodnuto o kompaktátech. Po Jiřím se opět ujal slova Zdeněk Kostka a vytkl katolíkům, že raději poslouchají papeže, než jejich zvoleného krále a za hanbu považuje jejich neochotu válčit proti Vratislavským, jenž označil za „*zločince a bezectvé chlapy*“ a přítomní stavové jsou proto „*povinni je trestati a připravití ku poslušnosti.*“²³⁹ Pokud tedy sami nechtějí jít do boje, ať alespoň umožní volný průchod utrakvistickým vojskům přes svá území. Ti se s Vratislavu vypořádají a mi ji donutí k poslušnosti.²³⁹

Po několika dalších dnech spíše hádání než jednání došlo 24. července ke konečnému usnesení. Přítomní katolíci poslali listy papeži s žádostí o odložení procesu proti králi, který prostřednictvím Fridricha III. bude jednat s kurií. Současně bylo

mohl k provolacímu listu odvolat. Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka*, s. 111.

²³⁷ Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 204.

²³⁸ Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 666.

²³⁹ Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 667; Kostkův výrok cituje Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 75.

olomouckým biskupem Tasem z Boskovic zakázáno na Moravě kázat proti kompakťátům. To mělo vést ke klidnému soužití katolíků a kališníků.²⁴⁰

Po brněnském sněmu nemáme až do konce roku o Zdeňkovi Kostkovi zprávy, kromě již zmiňovaných fám o jeho smrti ve Vlašském dvoře.²⁴¹ Nevíme ani, zda se účastnil v létě jednání s říšskými vyslanci v Praze.²⁴² Zřejmě byl Kostka zaneprázdněn povinnostmi ve Vlašském dvoře či se věnoval správě svého majetku. Na politickou scénu se Zdeněk vrací v březnu roku 1464, kdy byl spolu s Prokopem z Rabštejna vyslán králem Jiřím do Nového Města za Vídní. Zde se měli oba čeští šlechtici setkat nejen s císařem, ale i s papežskými legáty Dominikem Torcellským a Rudolfem z Rūdenheimu. Poslové žádali, aby papež vyslal zvláštního posla do Čech, se kterým by mohl král Jiří osobně jednat a očistit se ze všech nařčení od svých odpůrců. Přitom Jiřího vyslanci neustále legáty ujišťovali, že český král má upřímný zájem na urovnání sporů s kurií. Legátové v tom však viděli snahu českého krále celou záležitost s papežem jen nadále protahovat. Slíbili sice, že žádost přednesou v Římě, ale jedním dechem brali všechnu naději ve vstřícný postoj Pia II. a nabádali, aby se král podrobil vůli římské stolice.

Kostka s Rabštejnem se vrátili do Prahy ke králi někdy koncem dubna. S nimi dorazil i Jan z Rohrbacheru, který na valném sněmu 23. dubna vyslovil císařovu vděčnost za pomoc českých stavů v boji s Albrechtem a za jeho vysvobození z obležení ve Vídní a v rámci uzavřených dohod se přimluví u papeže za vyřešení sporu s českým králem a bude-li třeba, je ochoten i sám jet do Říma s Piem a kurií o tom jednat.²⁴³

Po této diplomatické misi se Zdeněk Kostka opět stahuje do pozadí. Zde však již tušíme, že se v době nepřítomnosti svého bratra Albrechta v Čechách,²⁴⁴ staral nejen o své, ale i o jeho záležitosti.

V únoru 1465 byl Zdeněk Kostka spolu se svým bratrem a dalšími předními představiteli kališníků a katolíků přítomen na sněmu v Praze, který se sešel na hromnice za hojné účasti šlechticů, katolických a kališnických kněží i stavů z Horní a Dolní Lužice,

²⁴⁰ O brněnském sněmu Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 664-669; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 424-426; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 73-76.

²⁴¹ *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 130; *Starší letopisové čeští*, s. 161.

²⁴² Dne 24. srpna po několika týdenních jednáních byl díky Jiřímu z Poděbrad uzavřen říšský mír. Podle Macka zde český král prosadil v praxi mírové ideje, které poté vložil do svého plánu na Všeobecnou mírovou organizaci. Josef MACEK: *Jiří z Poděbrad*, s. 162; o jednání v Praze Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 677-679; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 426-428.

²⁴³ Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 85; Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 742-744.

²⁴⁴ Albrecht Kostka byl v květnu vyslán spolu s Antoniem Marinim do Francie za králem Ludvíkem XI., aby s ním jménem Jiřího z Poděbrad uzavřel přátelské smlouvy a přednesl mu návrh mírové organizace evropských panovníků. Popis cesty a jednání Deník českého poselstva ku králi francouzskému in: *AČ VII.*, s. 427-445; *Deník Panoše Jaroslava*, in: *Ve službách Jiřího krále*, Ed. Rudolf URBÁNEK, Praha 1940, s. 3-30.

knížectví Javorského a Svidnického. Sněm byl svolán králem Jiřím a mělo se na něm učinit přítrž neustálým žalobám ze strany Rokycanových kněží i pražské kapituly, které vždy směřovali proti druhé skupině. Nejprve byl sestaven výbor po 45 osobách z každé strany a po dvou zástupcích z každého přítomného města, kteří měli být soudci nadcházejícího jednání. To pak započalo 7. února řečí Jiřího z Poděbrad, ve které oznámil stavům, proč je svolal a popsal žaloby kališníků a katolíků, které se mu od obou stran na ty druhé dostávají. Následně vystoupil Rokycana s děkovnou řečí králi za jeho péči o klid a mír v zemi a ochotu dodržovat kompaktáta. Proti Rokycanově řeči se vyslovil mluvčí katolíků děkan pražské kapituly Hilarius označující kompaktáta již za neplatná a pouze propůjčená koncilem. V nadcházejících hádkách obou duchovních o kalich se jako jeden z nejhrořivějších kališníků prosazoval Zdeněk Kostka spolu se svým bratrem Albrechtem, Janem Malovcem z Pacova a dalšími. Katolické zájmy hájil Zdeněk ze Šternberka, Jan z Rožmberka, Oldřich z Hasenburka a jiní. Po nekonečných dnech plných osočování z té i oné strany učinil král 11. února jednáním přítrž.²⁴⁵

3.2.8 Kostka v boji proti Zelenohorské jednotě

Zdeněk Kostka se aktivně zapojil do dalších pokusů sjednat se Zelenohorskou jednotou mír. Spolu s dalšími třemi šlechtici byl u zrodu příměří, které mělo trvat do 23. dubna. K zápisu na tento smír mezi králem a Zelenohorskou jednotou došlo v Praze 3. října 1466. Text smlouvy sestavený Kostkou, Janem Zajícem z Hasenburku, Jindřichem z Michalovic a olešnickým knížetem Konrádem Černým, v níž se mimo jiné obě strany dohodly na společný sjezd na hromnice 1467 v Jindřichově Hradci, potvrdil král Jiří, Zdeněk ze Šternberka, Jan a Oldřich z Hasenburka, Vilém z Ilburka, Bohuš ze Švamberka a Buran z Gutnštejna.²⁴⁶

Na Hromnice se skutečně sešel domluvený sjezd v Jindřichově Hradci. Král do Hradce vyslal Zdeňka Kostku z Postupic, Konráda Černého, Tase z Boskovic, Jindřicha z Michalovic a další, aby jeho jménem jednali s členy Zelenohorské jednoty.²⁴⁷ Královi

²⁴⁵ Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 92-95; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 451-452.

²⁴⁶ Kromě Zelenohorské jednoty se k příměří zavázali i Vratislavští a Plzeň. Text in: AČ IV., s. 131-132, č. 22.

²⁴⁷ Jiří se sněmu neúčastnil. Začátkem února se zdržoval v Chebu, kde probíhala svatba jeho syna Jindřicha s dcerou markraběte Albrechta III. Achilla, Uršulou Braniborskou. S Uršulou byl Jindřich zasnouben již od roku 1460. Zasnoubení bylo součástí Jiřího vojensko-politického paktu a pokusu o sblížení se s Hohenzollerny, prostřednictvím tohoto sňatku se Jiřímu podařilo zajistit uznání knížecích titulů svých synů a upevnit jejich místo mezi evropskými panovníky. Radek FUKALA: *Synové husitského krále*, in:

zástupci předložili výpisy z privilegií, práv, desek a listin úložných na Karlštejně týkající se zemského práva. Zdeněk ze Šternberka se však proti nim ohradil a s tvrzením, že tyto privilegia nestojí ani za groš, požadoval, aby je potvrdil římský císař, jehož je prý český král manem. Proti tomuto tvrzení se vznesl odpor a protesty, že český král není a nikdy nebyl císařovým manem, pouze při císařově korunovaci má vyslat tři sta jezdců či zaplatit tři sta hřiven stříbra. Šternberk však nadále trval na svém, navíc stále požadoval vydání korunovačních klenotů i originálů privilegií z Karlštejna a odmítl i jakékoliv návrhy na kompromis. Sněm se proto brzy rozjel.²⁴⁸

Dne 25. února 1467 se v Praze sešel nový sněm Jiřího stoupenců. Ještě jednou se zde jednalo o událostech jindřichohradeckého sněmu a postoji Zdeňka ze Šternberka vůči králi a jeho požadavcích na vydání Karlštejna, klenotů a privilegií. Během jednání se přečetla všechna privilegia, která byla panstvu přednesena v Jindřichově Hradci a proti kterým tam ostře vystupoval Zdeněk ze Šternberka. Přítomní rokovali o jejich nápravě, především pak o špatné minci v zemi. Třetího dne zasedání, 27. února, byly všechny výroky sněmu ohledně starých privilegií týkajících se berní, špatné mince, odúmrtí, zápisu do desek zemských a svolávání šlechticů do války zaneseny do desek zemských. Sněmovní usnesení tak reagovalo i na požadavky Zelenohorské jednoty vůči králi a v mnohém napravovalo králem uznané prohřešky. Mezi osmi jmény šlechticů, kteří toto ustanovení se svolením krále zapsali do desek, nechyběl ani Zdeněk Kostka.²⁴⁹

Zelenohorské jednotě bylo kromě žádosti o vydání Karlštejna vyhověno téměř ve všem. Král tak mohl svou opozici pokládat za rušitele míru a pořádku v zemi. 20. dubna, zaslal Zdeňku ze Šternberka list, ve kterém jemu i dalším členům Zelenohorské jednoty sdělil, že proti nim bude vystupovat jako proti zemským škůdcům, což se rovnalo formálnímu vyhlášení války.²⁵⁰

Pět dní po ukončení příměří královo vojsko, rozdělené do třech hlavních skupin, oblehlo dvanáct hradů patřící členům Zelenohorské jednoty. Hlavní síly Jiřího vojska se soustředily na okolí Prahy, kde oblehly Roudnici, Helfenburk, Kostelec nad Sázavou,

Ondřej FELCMAN – Radek FUKALA – Vladimír HRUBÝ: *Poděbradové. Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008, s. 108-109.

²⁴⁸ *Staré letopisy české*, s. 193; SLČ z rukopisu v Bratislavě, s. 131-132; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 479-498; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 140-141.

²⁴⁹ Text zapsaný do desek zemských in: AČ IV., s. 135-136, č. 25. Popis sněmu, na kterém se jednalo i o kompaktátech a možnosti vyslat poselstvo do Říma s žádostí zastavení řízení proti Jiřímu z Poděbrad. Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 143-146.

²⁵⁰ Opovědní list Jiřího z Poděbrad Zdeňkovi ze Šternberka a Burianovi z Guttenštejna ze dne 20. dubna 1467 in: AČ IV., s. 139-140, č. 28 a č. 29; Opovědní list Pražanů Zdeňkovi ze Šternberka ze dne 23. dubna tamtéž, s. 140, č. 30; odpověď služebníků Zdeňka ze Šternberka s opovědí Jiřímu z Poděbrad ze dne 23. dubna tamtéž, s. 140-141, č. 31; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ.: *VDZKČ VI.*, s. 241; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 152-155.

Lešno, Šternberk a Konopiště.²⁵¹ Přední představitelé opozice byli zbaveni svých úřadů, které král udělil svým věrným. Zdeněk Kostka z Postupic byl tak jmenován na místo Zdeňka Konopišťského ze Šternberka v postu nejvyššího pražského purkrabího. Udělení nejvyššího zemského úřadu Kostkovi vyvolalo mezi odbojnými pány vlnu nevole a jeho jméno zaznělo i na říšském sněmu v Norimberku, kde 22. července poselstvo Zelenohorské jednoty žádalo pomoc proti českým kacířům. V šestém bodě svého prohlášení o provinění krále Jiřího uvádějí poslové doslova: „*když viděl Jiří, že pan Zdeněk stále a statečně i neústupně víry křesťanské hájí, vstrčil na hrad Pražský za purkrabě Pražského Zdeňka Kostku, úhlavního nepřítele svatě církve a Římského kostela;...nikdy jest nebyl ten hrad spravován nižádným Táborem ani kacířem, až teprv.*“²⁵²

Zelenohorské jednotě se v květnu pokusili pomoci Vratislavští, když obsadili Poděbradovy Zembice a Farankenštajn. Proti Vratislavi se vypravil se 4000 muži kníže Viktorin, který 28. května město oblehl. Začátkem června, kdy k Viktorinovi dorazily posily a jeho vojsko tak narostlo do síly 10 000 mužů, po tuhém boji získali Češi i Zembici. Jedním z velitelů vojska ve Slezsku byl i Zdeněk Kostka z Postupic, který spolu se Ctiborem Tovačovský z Cimburka vedl z tábora před Frankenštajnem výpad proti městu Pačkovu.²⁵³ Frankenštajn podlehl oblehatelům 16. června a Viktorin se se svou armádou vydal na Moravu pomoci obleženému Špilberku. Na Moravě došlo k menším šarvátkám mezi poděbradskými vojsky a posádkami katolických měst, ale k většímu střetnutí nedošlo.

254

Na jaře 1468 se Zdeněk Kostka z Postupic ujal velení vojska, které obléhalo hrad Konopiště. V listině datované ke dni 20. března 1468 konopišťský purkrabí Markvart z Královic informoval Zdeňka ze Šternberka o situaci před hradem a stěžoval si na Zdeňka Kostku, který s ním jednal a zmařil pokus o propašování větších zásob na hrad v době příměří.²⁵⁵

Kromě probíhajících bojů se Zelenohorskou jednotou vypukla naplno na jaře toho roku i válka s Matyášem Korvínem.²⁵⁶ Matyášovo hlavní vojsko čítající nejméně 15 000 bojovníků se 13. dubna vydalo na pochod od Bratislavy na Moravu a v den, kdy Jiří dokončil u Znojma mobilizaci, se utábořil u Lavy na Dyji. Zdeněk Kostka z Postupic

²⁵¹ Otakar FRANKENBERGER: *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 48-51.

²⁵² Celá řeč přednesená v Norimberku in: AČ XX., s. 5 42- 553, č. 1; uvedená citace na s. 547.

²⁵³ Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 161-162.

²⁵⁴ O boji ve Slezsku a následně na Moravě Otakar FRANKENBERGER: *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 52-55; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 161-163; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ.: *VDZKČ VI.*, s. 246-247.

²⁵⁵ AČ VII., s. 316-317, č. 207.

²⁵⁶ O Korvínově vstupu do války a bojů proti Viktorinovi v Dolních Rakousích Otakar FRANKENBERGER: *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 70-72.

opustil své oddíly obléhající hrad Konopiště a přidal se k Jiřímu z Poděbrad. Král jej jmenoval jedním z velitelů českého vojska, které se mělo postavit uherské armádě. Jiří sám se ujal vrchního velení a spolu s ostatními veliteli zamířil s armádou k rakouskému městu Lavě, kde se postavil nepřátelským oddílům a brzy rozložil své vojsko proti Korvínovi na levém břehu Dyje.²⁵⁷ Český král byl donucen k ústupu ke Znojmu, kde poté co vypršela doba na svolání zemské hotovosti, český král rozpustil své vojsko, vrátil se do Čech a na Moravě zanechal svého syna Viktorina s menšími oddíly u Třebíče.

Zdeněk Kostka se od Znojma vrátil do ležení před Konopiště. Zde pak, snad ze strachu o svůj život v nadcházejících bojích, vydal přímo na baště před hradem 27. července svou poslední vůli. Za své dědice ustanovil své bratry, kterým: „*Všecek statek svojo, kterýž od pána boha mám, dědičný, zápisný aneb manský, ..., nechtě, aby vždy po smrti mé který handrunk byl, toto ještě řiedím a rozkazuji: Všecky klénoty mé od zlata neb od stříbra, kteréž koli kde mám, to vše dávám panu Albrechtovi a panu Janovi bratřím svým. Item listy všecky, na kteréž dobré vuole zdělány nejsau, tímto listem jim bratřím svým svrchupsaným dobrú vuoli na ně dávám, ..., item duom muoj v Praze ten poroučím všem spolu, tak aby vždy najstarší v něm vládl a stával.*“ Svě pečeti pak na stvrzení závěti přiložili Markvart z Nechanic, Marka z Pětichvost, Benedy z Nečtin.²⁵⁸

Aby podpořil své moravské spojence v boji s Matyáše, svolal Jiří z Poděbrad v září u Kutné Hory hotovost, kterou pak rozdělil na dvě vojska. Zdeněk Kostka, kterého již před časem při obléhání Konopiště vystřídal Burian Trčka z Lípy, se ujal velení asi 5 000 mužů, kteří měli za úkol podpořit klášter Hradiště u Olomouce, jenž se již déle nemohl sám bránit uherským útokům. Nedaleko Litomyšle překročilo Kostkovo vojsko moravskou hranici. U Zábřeha se k nim 24. září připojil Jiří Tunkl se svým bratrem a vojáky. Oba vojenské oddíly se připravily k dobytí nedalekého hrádku Zvole. Tento hrádek se nacházel mezi Zábřehem a Mohelnicí, které patřili bratrům Tunklům. V blízkosti Zvole však české vojsko bylo překvapeno uherskou jízdou vedenou Františkem z Háje, který přitáhl od Mohelnice. Zdeněk Kostka zavelel k utvoření vozové hradby a chystal se s nepřítelem svést bitvu. Uhři za této situace však s přímým útokem váhali, a proto se Kostka rozhodl k využití jejich liknavosti a přesunout se z poněkud bahnitého místa, kde vytvořili svou hradbu, na pevnější terén. Zdeněk Kostka z vojska vyčlenil jízdní oddíl, který měl zezadu chránit vozy

²⁵⁷ Kromě Kostky se do čela vojsk postavili Jan mladší Pardus z Vratkova, Jeník z Mečkova, Michálek z Vorly, Václav Zmrzlík a Šárovec. *Ze starých letopisů českých*, s. 195; *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 135; O vojenských operacích v okolí Lavy Otakar FRANKENBERGER: *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 75-79.

²⁵⁸ Kostkova poslední vůle byla na příkaz krále Jiřího z Poděbrad vložena 3. dubna 1470 do desk zemských. *Pozůstatky desk zemských království Českého roku 1541 pohořelých*, sv. II., Ed. Josef EMLER, Praha 1872, s. 359

během přesunu. V tomto momentu zavelel František z Háje k útoku na vyčleněný oddíl jízdy určený ke krytí zadního voje. Díky nečekanému úderu se Hájkovi podařilo český oddíl částečně pobít a zbytek jezdců zajmout.

Po tomto nečekaném střetnutí se Kostkovi podařilo zaujmout výhodnější postavení na pevnějším terénu a opět postavil vozovou hradbu. František z Háje s dalším útokem proti Kostkovi vyčkával.

Během noci dorazily oddíly z Olomouce, které o pomoc požádala posádka hradu Zvole, a podpořili uherské oddíly. František z Háje se proto rozhodl podniknout nečekaný útok na české ležení. Útok započal úderem půlnoci 1. října 1468. I když překvapení Češi kladli tuhý odpor, mnoho jich padlo a část byla zahrnuta do nedaleké řeky Sázavy, kde utonuli. Počet mrtvých Kostkových mužů byl odhadován na 600 a české vojsko přišlo o veškerý svůj proviant a vozy. Zdeněk Kostka z Postupic byl navíc v boji těžce raněn. Jiřímu Tunklovi se podařilo Kostku z krvavé bitvy vyvést do bezpečí a dopravit ho na své sídlo v Zábřehu. Zde však již druhého dne, 2. října, Zdeněk Kostka podlehl svým zraněním.²⁵⁹

Smrtí Zdeňka Kostky přišel Jiří z Poděbrad nejen o předního českého politika a diplomata, ale také o spolehlivého a věrného přítele a rádce. František Palacký v souvislosti s úmrtím Kostky uvádí, že i strana podobojí ztratila svého největšího zastávce z panského stavu a užil dokonce výrazu, že král přišel o „*Alter ego ve věcech týkajících se vnitřní vlády zemské*“ Kostku pak v jeho postavení v obraně kalicha měl brzy nahradit Jan Tovačovský z Cimburka.²⁶⁰ Nejen o Kostkově skonu, ale také o úmrtí jiných Poděbradových věrných, se zmiňuje v poutavém veršovaném popisu události roku 1468 neznámý autor. Boj u Zvole popisuje:

*„Vše téhož léta 1468,
coť se stalo potom v skuoře,
že král Jiří došel zármutku i hoře;
neb jemu páni zemřéchu,
ježto jeho najpilnější radda bíchu.
Najpv pan Fridrich, muž udatný,
po něm pan Michalec z Boleslavě Mladého, muž velmi platný,*

²⁵⁹ Toto líčení podávají Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 231-232; *Ze starých letopisů českých*, s. 202-203; Staří letopiscové popisují střetnutí u Zvole pomalu jen jako potyčku s uherskou jízdou, kdy Kostka přišel o zadní voj s vozy a nabádají, jak správně rozmístit síly, aby chránily celý vozový konvoj. O počtu padlých a ani o smrtelném zranění Kostky zde není ani zmínka. *Staří letopiscové čeští 170-171; SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 138; Naproti tomu Frankenberg Tomkovo líčení události u Zvole považuje za nesprávné a domnívá se, že dvě střetnutí mezi českými a uherskými oddíly, jak je líčí Tomek, byly ve skutečnosti jediným bojem svedeným pozdě večer 1. října. Otakar FRANKENBERGER: *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 95, pozn. 128.

²⁶⁰ František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 558

*Burian Trčka z Lipnice,
Zdeněk Kostka z Litomyšle,
ten zabit v Moravě u Zvole,
byl jest poslán od krále na to pole,
a jemu pilně vzkázal,
aby Hradiště klášter u Holomúce retoval;
a když to Ukří zvěděchu,
ihned na pole vyjechu,
tu u Zvole pana Zdeňka Kostku zabíchu,
a lidí s obů drahně zbíchu.*²⁶¹

Zdeněk zemřel bez dětný, a i když se v jeho poslední vůli nezmiňuje o své manželce, jeho druhá žena Anna z Kaufunku jej přežila o 12 let. Jednota bratská, proti které toho roku vystoupil, vykládala Zdeňkovu smrt jako boží trest.²⁶² Nad jeho rakví měl Zdeňkův bratr Jan Kostka slíbit Bratru Řehořovi, že bude Jednotu bratrskou chránit.²⁶³

3.3 Albrecht Kostka z Postupic

František Palacký se o Albrechtu Kostkovi z Postupic vyjádřil, že proslul „*pro své umění válečné, tak i pro učenost a lásku k literatuře, pro jemné šlechtické způsoby a mravy, cizincům pak stal se tím příjemnějším, že nehorlil o kalich, jako starší jeho bratr Zdeněk, ale časem velmi patrně chýlil se ke straně pod jednou, zachováváje však vždy věrnou oddanost králi svému.*“²⁶⁴ Zdá se, že Kostka stavěl blaho země nad vše ostatní. Již ke konci života a panování Jiřího z Poděbrad přestoupil do služeb Matyáše Korvína. K tomuto činu ho vedl zřejmě jeho názor, že rozdělené království, ve kterém dvě skupiny šlechty bojují proti sobě, může stmelit jen silná ruka panovníka, který by jednal mír. K tomuto se vyjádřil Zdeněk Nejedlý slovy: „*byl dříve přítel mrtvého krále (myšleno Jiřího z Poděbrad); avšak jeho diplomatické umění postavilo ho nad strany. Přešel nejprve ke straně Matiášově, potom postavil se mezi strany. Jeho program dá se vyjádřiti asi takto: má-li v zemi nastati pokoj, musí býti zvolen za krále Matiáš; bude-li zvolen jiný, Matiáš neustoupí a nastanou nové boje.*“²⁶⁵

Jedním z prvních momentů, kdy se Albrecht Kostka z Postupic poprvé samostatně objevil v dějinách, bylo jeho působení v žoldněrském vojsku v roce 1454, kdy se zapojil do

²⁶¹ *Starí letopisové čeští*, s. 403; tento úryvek je z básně „*O válce s Uhry I. 1468-1474*“, která byla vydána v příloze v díle *Starí letopisové čeští*, s. 402-414.

²⁶² Zdeněk Kostka z postupic dopadl ve Skutči skupinku bratří, které nechal uvěznit. Ti pak zemřeli v hladomorně. Ondřej FELCMAN – František MUSIL a kol.: *Dějiny východních Čech*, s. 612.

²⁶³ Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka*, s. 117.

²⁶⁴ František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 436.

²⁶⁵ Zdeněk NEJEDLÝ: *Volba krále Vladislava II. roku 1471*, in: ČČH 11, Praha 1905, s. 40.

počáteční fáze tzv. třináctileté války mezi polským králem Kazimírem IV. Jagellonským a Řádem německých rytířů.²⁶⁶ Konflikt mezi oběma stranami propukl již v únoru 1454. V té době Albrecht Kostka pobýval v Polsku a není divu, že se mladý šlechtic dychtící se vyrovnat svému úspěšnému bratru zapojil do prvních bojů.

Již 17. února mladý Kostka velel skupině 70 jízdních, která přepadla Jindřicha Reuss z Plavna, komendátora Elbingu a jednoho z předních představitelů Řádu, jenž byl na cestě k velmistrovi na Marienburk. Kostka se měl Jindřicha zmocnit a vydat jej Elbinkým. Ti mu za něj slíbili 1000 zlatých. Akce se však nezdařila, Jindřich unikl a samotný Kostka byl v boji raněn.²⁶⁷

K prvnímu velkému střetnutí mezi polskou stranou a Řádem došlo 18. září u Chojnice. Zde měl Albrecht Kostka z Postupic spolu s Bernartem Šumberským z Cimburka prokázat své kvality. Oba čeští šlechtici stáli na bitevním poli proti sobě. Albrecht si vedl dokonce tak dobře, že „na straně polské mimo krále nikoho nevidě než Kostku.“ I přes polskou početní převahu Řádová vojska tuto bitvu vyhrála. Albrecht Kostka se dostal do zajetí a byl uvězněn na hradě Marienburku.²⁶⁸

Kdy a za jakých podmínek byl mladý Kostka propuštěn, se nedovídáme. V zajetí mohl strávit pár měsíců, ale i let. Další zprávy o něm máme až na podzim 1458. Albrecht Kostka byl členem poselstva, které vyslal český král za Kazimírem IV. Dne 30. listopadu se Albrecht spolu s Bočkem Puklickým účastnil za nepřítomnosti polského krále sněmu, kde jménem Jiřího z Poděbrad prosil, aby: „Kazimír v přátelství žil s Jiřím, a aby mu v těžkém jeho úkolu napomáhal.“²⁶⁹

V dubnu 1459 byl Albrecht Kostka členem průvodu, který doprovázel Jiřího z Poděbrad na sněm se saským vévodou Vilémem v Chebu. Zde se i aktivně zapojil do nadcházejících jednání, které byly 25. dubna dokončeny uzavřením řady dohod. Albrecht Kostka přivěsil svou pečeť k listině, ve které braniborský markrabě Albrecht Achilles stanoví podmínky smíru mezi českým panovníkem a bratry Fridrichem II. a Vilémem

²⁶⁶ České oddíly, od kterých se distancoval Ladislav Pohrobek s úmyslem zachovat v tomto konfliktu neutralitu, se postavili jak na stranu polského krále Kazimíra IV. tak i po boku Albrechta Achilla Braniborského plánovaly společně chránit řádová území. Ve službách Řádu bojovalo zpočátku kolem 1000 bojovníků z Čech a Moravy. Méně mužů se přihlásilo k polské straně, mezi kterými figurovali jako hejtmané českých oddílů Jan Kolda ze Žampachu, Jan Skalický z Jenštejna, Vilém Jeník z Mečkova a i Albrecht Kostka velel jednomu z českých oddílů.

²⁶⁷ Jaroslav GOLL: *Čechy a Prusy ve středověku*, Praha 1897, s. 261-262.

²⁶⁸ Jaroslav GOLL: *tamtéž*, s. 266-269; *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 116-117; O třináctileté válce Rudolf URBÁNEK: *Dějiny III/2*, s. 886-900; Jaroslav GOLL: *Čechy a Prusy ve středověku*, s. 258-286; o účasti Koldy ze Žampachu a českých oddílů v polském vojsku Vladimír WOLF: *Jan Kolda ze Žampachu*, s. 65-70.

²⁶⁹ Viz. Zdeněk TOBOLKA: *Styky krále českého Jiřího z Poděbrad s králem polským Kazimírem*, Brno 1898, s. 5.

Saským.²⁷⁰

Jak už jsem se zmínila dříve, byl Albrecht spolu se svým bratrem Zdeňkem někdy v roce 1462 povýšen do panského stavu, ale kromě této pocty se Albrechtovy dostalo v téže roce ještě další výsady. V červenci Jiří z Poděbrad jmenoval Albrechta Kostku z Postupic fojtem v Dolní Lužici.²⁷¹ Poté co byl Jiří z Poděbrad v roce 1466 papežem uvržen do klatby, musel se Albrecht Kostka vzdát úřadu dolnolužického fojta. Na jeho místo byl za podpory Zdeňka ze Šternberka dosazen Půta VIII. z Ilburka.²⁷²

Vrcholem Albrechtových diplomatických dovedností byla jeho cesta do Francie a jednání s francouzským králem Ludvíkem XI. v roce 1464. Král Jiří z Poděbrad 16. května 1464 zmocnil Albrechta Kostku z Postupic a Antonia Mariniho z Grenoblu j jednání o obnovení spojeneckých a přátelských smluv s francouzským králem.²⁷³ Ten samý den se

²⁷⁰ Chebský sněm byl pokračováním jednání ve Wunsiedlu, která proběhla v lednu a únoru toho roku a měl za úkol urovnat česko-saské spory ohledně Vilémových nároků na český trůn, jeho územních požadavků a konečné vrácení dočasných saských držav pod kontrolu českého krále. O jednání ve Wunsiedlu viz. Rudolf URBÁNEK: *Dvě studie*, s. 306-311; V Chebu sasští vévodové uznali lenní práva českého panovníka nad Horní a Dolní Lužici, državami v Horní Falci, říšskými zástavami i k řadě lokalit v Saku a Durynsku. Znovu vytvoření přátelských vztahů mezi českým králem a Wettiny stvrdily následně ještě dohody o sňatku Fridrichova syna Albrechta s Poděbradovou dcerou Zdeňkou. Jiří z Poděbrad byl prostřednictvím uzavřených smluv uznán několika kurfiřty a řadou římských knížat za českého krále. V listině, kterou signoval Albrecht Kostka spolu s 28 českými pány a 26 saskými šlechtici včetně obou saských vévodů, Jiřího z Poděbrad a bavorského vévody Albrechta Achila, jenž zde figuroval jako prostředník, se vévodové Frodrich a Vilém zavázali odevzdat do 27. května Jiřímu z Poděbrad město a hrad Most i s hradem Landskrone, hrad Osek a městečko Duchcov se vším příslušenstvím, vzdali nároku na pět jmenovaných rodů jako svých manů, jako léno České koruny si ponechali 58 jmenovaných lokalit, hradů, měst a clo v Drážďanech a obě strany se rovněž zavázali propustit navzájem zajatce a dodržet podmínky míru. Litinu signovali Jiří z Poděbrad, Albrecht Achilles, oba sasští vévodové, syn krále Jiřího, Jan z Rožmberka, Zdeněk ze Šternberka a dalších 25 českých pánů a 13 pánů ze strany Fridrichovy a dalších 13 z Vilémovy. NA Praha, AČK, sign. č. 1627; Všechny smlouvy uzavřené 25. dubna jsou uloženy in: NA Praha, AKČ, sign. č. 1623-1630; O jednání v Chebu Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/3*, s. 502-513; Týž: *Dvě studie o době poděbradské*, s. 345-366; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 321-328; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 167-171; Lenka BOBKOVÁ: *Česká koruna na sklonku středověku*, in: *Česká koruna na rozcestí: k dějinám Horní a dolní Lužice a Dolního Slezska na přelomu středověku a raného novověku (1437-1526)*, Praha 2010, s. 46-50.

²⁷¹ Aby Jiří mohl jmenovat dolnolužického fojta, muselo nejdříve dojít k uzavření smluv, kterými se Lužice vrátila zpět pod zprávu českého krále. O zastavení Dolní Lužice viz. Lenka BOBKOVÁ: *Česká koruna na sklonku středověku*, in: *Česká koruna na rozcestí. K dějinám Horní a Dolní Lužice a Dolního Slezska na přelomu středověku a raného novověku (1437-1526)*, Lenka BOBKOVÁ a kol., Praha 2010, s. 25-26; Od počátku šedesátých let vedl Jiří z Poděbrad kampaň o definitivním navrácení Dolní Lužice, ve které neváhal využít i vojenskou sílu. Dne 5. července 1462 v dolnolužickém Gubenu došlo k obnovení přátelských smluv z dubna 1459 a markrabě Fridrich II. se vzdal dolnolužické zástavy a Jiří z Poděbrad mu uznal dědičné nároky na držbu několika panství, které však měli zůstat českým lénem. K získání Dolní Lužice Rudolf URBÁNEK: *Dějiny III/4.*, s. 98-102; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 177; Luděk BŘEZINA: *Dolní Lužice, úřad zemského fojta a stavy a podzim středověku (1458-1490)*, in: *Česká koruna na rozcestí: k dějinám Horní a dolní Lužice a Dolního Slezska na přelomu středověku a raného novověku (1437-1526)*, Praha 2010, s. 87-89; Lenka BOBKOVÁ – Luděk BŘEZINA – Jan ZDICHYNEC: *Horní a Dolní Lužice: Stručná Historie Států*, Praha 2008, s. 86-87; Otakar ODLOŽILÍK: *The Husite King*, s. 119-120.

²⁷² Luděk BŘEZINA: *Dolní Lužice, úřad zemského fojta*, s. 89-91; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 244-245; Rudolf LEHMANN: *Geschichte der Niederlausitz*, Berlin 1963, s. 87-88; Lenka BOBKOVÁ: *Česká koruna na sklonku středověku*, s. 54-55.

²⁷³ Regest královy pověřovací listiny in: AKČ VI., s. 95, č. 169.

poselstvo vydalo na cestu. V doprovodu Albrechta Kostky, který, jak uvádí Rudolf Urbánek, se z větší části skládal z utrakvistů z okolí Litomyšle a dvou lužičanů, Ruprechta a Leonarda, cestoval i panoš Jaroslav, který o celé cestě zanechal písemné svědectví.²⁷⁴ V Jaroslavově deníku den za dnem sledujeme postup a cestu poselstva i jednání s francouzským králem. Bohužel autor při mnoha příležitostech používá četná „*etc*“ a danou událost dále nerozvádí. Díky tomu je dán stručný ráz celého spisu.²⁷⁵ Ve Francii mělo jednat nejen jménem českého krále, ale i za uherského a polského panovníka.

Již 24. června dorazilo české poselstvo do městečka Abbeville, kde se měla konat audience u francouzského krále, ale jednání začala až po několika denních odkladech a změnách místa konání 30. července, kdy byli Albrecht Kostka a Antonio Marini přijati Ludvíkem XI. na tvrzi Dampierre. Zde byli Ludvíkovi, prostřednictvím Albrechta, tlumočeny žádosti českého krále, v nichž Jiří z Poděbrad vyzíval francouzského panovníka ke svolání společného sněmu králů a knížat. Následně vystoupil Antonio Marini, který ty samé žádosti vyslovil jmény polského a uherského krále. Ludvík XI. si vyžádal čas na promyšlení odpovědi.²⁷⁶

Jednání s přestávkami pokračovalo na různých místech další tři týdny a s českými vyslanci jednali především členové královské rady Ludvík de Harancourt, Vilém de Flogues, Hugo de Bournasel a de Labadie, Robert Biote de la Roque a de Monstreul, Jan Baluo a další páni.²⁷⁷ Tito rádci, převážně pak preláti, měli výhrady k navrhovanému sjezdu a uzavření polku křesťanských panovníků. Hlavním argumentem proti němu bylo: „*že toho neslušie žádati králi čekému, zvláště bez povolenie Otce svatého, papeže a ciesaře křesťanského etc.; a že by to nejlépe přilealo jednati Otcí svatému s ciesařem, a aby sěnkral český v to nepletl.*“ Albrecht měl během prudké hádky mezi preláty a poselstvem vyřknout tato slova: „*Divná jest věc, že vy prelátové, neradi vidíte aneb nedopúštiete, aby co dobrého svěští lidé sami mezi sebou jednali, než všecko aby skrze moc a duostojenstvie prelátské šlo; a o všech věcech světských abyšte vy duchovní věděli.*“²⁷⁸ Dalším byl fakt, že

²⁷⁴ Urbánek se domnívá, že Jaroslav se narodil v Jaroslavi, vsi u Horního Jelení v blízkosti Litomyšle, kde na rozmezí 14. a 15. století se připomínají členové rodu Písklat z Jaroslavě. Právě z tohoto rodu by autor deníku mohl pocházet. Bez pochyby byl vzdělaný v latině a němčině. Před cestou do Francie byl již v Římě, pravděpodobně roku 1462 spolu se Zdeňkem Kostkou. *Ve službách Jiříka krále: deník panoše Jaroslava a Václava Šaška z Bírškova*, Ed. Rudolf URBÁNEK, Praha 1940, s. XXV-XXVI

²⁷⁵ Deník byl vydán in: *Ve službách Jiříka krále: deník panoše Jaroslava a Václava Šaška z Bírškova*, Ed. Rudolf URBÁNEK, Praha 1940; *Deník českého poselstva ku králi francouzskému z pera panoše Jaroslava* in: AČ VII, s. 427-445.

²⁷⁶ Popis jednání v Dampierre *Deník Panoše Jaroslava*, in: *Ve službách Jiřího krále*, Ed. Rudolf URBÁNEK, Praha 1940, s. 12-14

²⁷⁷ Rudolf URBÁNEK: *Dějiny III/4.*, s. 758.

²⁷⁸ *Deník Panoše Jaroslava*, in: *Ve službách Jiřího krále*, Ed. Rudolf URBÁNEK, s. 16.

Albrecht i Marini postrádali plnou moc jednat o založení spolku. Během těchto jednání se Albrecht Kostka rozhněval, hrozil odjezdem a odmítl i pozvání na setkání s králem. Ludvík XI. na to reagoval pověřovacím listem k dojednání a obnovení přátelských a spojeneckých smluv mezi českými a francouzskými králi²⁷⁹. Dne 15. června byl Albrecht Kostka s Marinim přijat králem a Ludvík XI. dokonce Albrechta jmenoval členem své rady a přijal od něj přísahu. Aby nečelil Ludvík přílišným námitkám ze stran svých rádců a prelátů, jmenoval členem rady i Jošta z Rožmberka, který měl králi složit přísahu až prostřednictvím francouzského poselstva, které mělo do Čech přijet po Všech svatých. Ten den byly rovněž sjednány přátelské smlouvy mezi českým a francouzským panovníkem, ale jednalo se zde i o Ludvíkových nárocích na Lucembursko. Albrecht Kostka odmítl o této záležitosti podrobněji jednat slovy, že: „*o ty věci nejsme posláni, bychom to nyní měli jednati,*...“²⁸⁰ Dne 18. července byla vyhotovena listina, kterou zástupci českého i francouzského krále obnovili mezi oběma monarchy staré přátelské a spojenecké smlouvy.

281

Dne 22. července pak čeští poslové doprovodili Ludvíka XI. do Rouenu, kde se Antonio Marini rozloučil a zůstal ve Francii ve službách francouzského krále, zatímco Albrecht Kostka se se zbytkem svého doprovodu vydal přes Paříž na zpáteční cestu.²⁸²

Po několikátýdenním putování překročil 8. září Albrecht Kostka zemskou hranici a den na to již vjel do Českých Budějovic, kde však onemocněl a opat kláštera Zlatá koruna jej ve svém voze a Hlubokou odkud pak Albrecht pokračoval přes Jindřichův Hradec do Brna, kde se v té době zdržoval král, aby Jiřímu z Poděbrad předal zprávu o poselstvu a předal francouzské listy.²⁸³

Dalším velkým diplomatickým posláním, kterým byl Albrecht Kostka z Postupic českým panovníkem pověřen, byla jeho cesta na podzim roku 1466 na říšský sněm svolaný Fridrichem III. do Norimberku. Zde se mělo jednat o svolání křížové výpravy proti Turkům. Albrecht Kostka spolu s Benešem z Weitmile v doprovodu 260 jezdců měl jménem Jiřího z Poděbrad toto chystané tažení schválit. Český král si od toho sliboval získání podpory říšských knížat v jeho sporu s papežem. Dne 19. listopadu vystoupil

²⁷⁹ Regest listiny AKČ VI., s. 95, s. 171.

²⁸⁰ o Albrechtově odmítnutí navštívit krále a následně jeho jmenováním členem královské rady *Deník Panoše Jaroslava*, in: Ve službách Jiřího krále, Ed. Rudolf URBÁNEK, s. 18-20.

²⁸¹ Regest AKČ VI., s. 96, č. 172; originál uložen in: NA Praha, AKČ, sign. č. 1710.

²⁸² O zpáteční cestě *Deník Panoše Jaroslava*, in: Ve službách Jiřího krále, Ed. Rudolf URBÁNEK, s. 23-30.

²⁸³ *Deník Panoše Jaroslava*, in: Ve službách Jiřího krále, Ed. Rudolf URBÁNEK, s. 30; O poselstvu Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 755-765; O jednání krátce Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 86; František PALACKÝ: *Dějiny, díl. 4.*, s. 436-441; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 213-215.

Albrecht i Beneš před shromážděním s projevy, ve kterých zdůrazňovali, že Jiří je ochoten zasáhnout vojensky spolu s nimi v křížové výpravě proti nevěřícím Turkům, pokud papež nebude nadále podněcovat proti němu vzbouřence v jeho království, ale nejdříve musí své vojenské síly využít k urovnání pořádku ve své zemi. Následně přislíbili sasští a brandenburští vévodové vyslat do Říma poselstvo, aby papež proti Jiřímu z Poděbrad zrušil pŕuhon.²⁸⁴

Po návratu z Norimberka se Albrecht doma příliš neohřál. Vzápětí byl totiž vyslán ještě před koncem roku k Matyášovi Korvínovi. Jiří z Poděbrad doufal v úzkou spolupráci s uherským panovníkem při boji proti domácí opozici a hodlal proto vyslechnout Matyášovy žádosti o pomoc v boji s odbojnými bratříky. Počátkem ledna se Albrecht s uherským králem setkal v Budíně. Z jednání vyplynulo, že Matyáš Korvín byl ochoten udržet přátelské vztahy se svým někdejší tchánem a padla i myšlenka možnosti společného setkání obou panovníků.

V listu ze 17. srpna 1467 Matyáš Korvín žádá Albrechta Kostku o jeho přímluvu u českého krále, aby Jiří z Poděbrad nepodporoval povstání v Transylvánii. Zároveň pak Matyáš ujišťuje krále, že nájezdy a plenění uherského pána Blažeje Podmanického na Moravě se děly bez jeho vědomí. V tomto dopisu nazývá uherský král Albrechta „*amico nostro*“, což naznačuje jeho úctu k českému šlechtici a snad i hlubší přátelštější vztah obou mužů.²⁸⁵ Kostka v odpovědi Matyáše ujišťuje o Jiřího záměru dodržet vzájemné dohody a zároveň se zmiňuje o situaci v Transylvánii, kterou srovnává s Jiřího postavením vůči Zelenohorské jednotě na Moravě, kde Matyáš odmítl podpořit moravské pány v boji proti českému králi, což by bylo proti vzájemné dohodě obou panovníků.²⁸⁶

Po vypuknutí otevřeného válečného konfliktu se Zelenohorskou jednotou se Albrecht Kostka z Postupic angažoval se svými oddíly na Moravě. Jeho účast na moravském bojišti mělo své opodstatnění. V roce 1466 koupil Albrecht Kostka z Postupic od rytířů ze Zahrádky zástavní práva na tvrz a městečko Napajedla.²⁸⁷ K zástavní sumě bylo od krále Albrechtovy připsáno ještě 300 kop. Získání Napajedla mělo zřejmě politický význam. Jiří z Poděbrad si tak zajistil, aby strategická místa na Moravě kontrolovali jeho věrní.²⁸⁸

²⁸⁴ O Norimberském sněmu Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 134-135; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 492-493.

²⁸⁵ Regest listu in: FRA XX., s. 480, č. 409; celý dopis in: NK Praha, sign. XXIII D 163, fol. 351R-v.

²⁸⁶ O jednání a následných dopisech Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín*, s. 125; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 136, 175; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 488.

²⁸⁷ *Zbýtky register králův římských a českých z let 1361-1480*, Ed. Augusr SEDLÁČEK, Praha 1914, č. 1797.

²⁸⁸ Napajedla kontrolovaly důležitou cestu podél řeky Moravy směrem k Hradišti a dál do Uher. Podobně mohl Kostka kontrolovat i Lichtemberky, moravský rod, který s Jiřím z Poděbrad neměl nejuvělejší vztahy. Viz. Zdeněk POKLUDA: *Moravské statky Albrechta Kostky*, in: VLH 2003-2004, č. 21-22, s. 280.

O rok později, 6. května, koupil Albrecht Kostka z Postupic za 30 000 uherských zlatých od Voka ze Sovince moravský hrad Helfštejn a městečko Lipník s 30 vesnicemi. Albrechtova manželka Ludmila z Kravař byla zřejmě touto koupí velice potěšena a snad i na její popud k tomuto obchodu došlo. Ludmila se totiž na tomto hradě narodila a prožila zde své dětství.²⁸⁹

Kostka tak nejen že se zbraní v ruce hájil zájmy českého krále, ale i snažil se tak zajistit bezpečí pro své vlastní statky, které během válečného konfliktu ještě rozmnožil nejen díky dědictví po svém bratrovi Zdeňkovi. V roce 1470 pak Albrecht Kostka ovládal na Moravě tyto hrady: Moravskou Třebovou, Bouzov, Moravský Šternberk, Přerov, Helfštejn, Hranice, Napajedla. K tomu zpravoval města a městečka Moravskou Třebovou, Bouzov, Loštice, Uničov, Moravský Šternberk, Hnojice, Moravský Beroun, Dvorce, Medlice, Domašov, Lipník, Hranice, Napajedla a téměř 140 vesnic.²⁹⁰

Nejdříve Albrecht na Moravě bojoval po boku svého bratra Zdeňka ve vojsku pod vedením knížete Viktorina. Dne 5. září již však velel vlastnímu oddílu o síle 3000 mužů, se kterými porazil nedaleko Olomouce vojsko olomouckých, které se spojilo s křižáky. Albrechtovy se podařilo zajmout na 200 křižáků.²⁹¹

V nepřátelství s Olomoucí byl Albrecht již od července 1467, kdy 15. července 1467 zaslali Albrechtovi služebníci Jaroslav a Zikmund ze Sovince olomouckým měšťanům opovědní list. Totéž učinili o pár měsíců později po Albrechtově bitvě s olomouckými 3. listopadu další Albrechtovi služebníci. Martin z Jevíčka a Toman z Radkova, nezapomněli při tom zmínit, že jsou rotmistry nad šedesáti pěšími.²⁹²

V dubnu 1468 byl Albrecht přítomen u královského vojska, které pod velením Jiřího z Poděbrad rozložilo své pozice u Lavy. Odtud český král 20. dubna vyslal Kostku s poselstvem do Polska. Zde měl Albrecht jednat s Kazimírem IV. Jagellonským a přimět ho, aby se přiklonil na stranu českého krále, podpořil ho v boji proti Matyášovi Korvínovi a dokonce zde měla být prodiskutována možnost nástupnictví jagelonské dynastie na český trůn.

Dne 16. května se Albrecht osobně sešel v Krakově s polským panovníkem. Požádal jej, aby podpořil Jiřího z Poděbrad v české válce, stal se prostředníkem mezi ním a

²⁸⁹ Ke koupi hradu AČ XVI., s. 164-165, č. 117; Rostislav VOJKOVSKÝ: *Helfštejn: hrad jižně od Lipníka nad Bečvou*, Dobrá 2004, s. 9; o držení Helfštejna pány z Kravař a jeho prodeji Vokovi ze Sovince viz. Tomáš BALETKA: *Páni z Kravař: Z Moravy až na konec světa*, s. 145.

²⁹⁰ Tento výčet uvádí Zdeněk POKLUDA: *Moravské statky Albrechta Kostky*, s. 282.

²⁹¹ O Kostkově vítězství u Olomouce FRA XX., s. 488-489, č. 418; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 181; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 521.

²⁹² *Sbírka listin archivu města olomouckého 1261-1793*, Ed. Vladimír SPÁČIL, Olomouc 1998, s. 128-129, č. 329 a 333.

Korvínem a rovněž se přimluvil za Jiřího u papeže za brzké ukončení sporu o kompakтата. Následně Kostka sdělil Kazimírovi, že české stavy jsou ochotny některého ze synů polského krále zvolit za svého krále. Druhý den podal Kazimír Albrechtovi zprávu pro českého krále, ve které ho ubezpečoval o vzájemném přátelství a je nakloněn nástupnictví svého rodu na český trůn a sliboval splnit Jiřího žádost ohledně jednání s papežem i uherským králem o ukončení obou konfliktů.²⁹³

V prvních měsících roku 1469 vedl Matyáš Korvín rozsáhlou ofenzívu na území Čech. Stejně jako již předešlého roku vedl uherský král své vojsko přes panství Kostků z Postupic, přes Litomyšl, Svitavy a dál k Chrudimi, kde rozbil svůj tábor.²⁹⁴ Nedlouho na to byl však obklíčen Poděbradovým vojskem pod Železnými horami blízko Vilémova. Jiří z Poděbrad byl nakloněn vyjednávání, které následně zprostředkoval Albrecht Kostka z Postupic a do 3. dubna bylo pak uzavřeno mezi oběma panovníky příměří.²⁹⁵

Objevují se zprávy, že již tehdy byl Albrecht ve službách Matyáše Korvína. Palacký dokonce uvádí, že Matyáš Kostku držel již nějaký čas v zajetí, využil této skutečnosti a Albrechta vyslal jednat s českým králem. O přestupu Albrechta Kostky na stranu uherského krále informuje Antonín Kalous, ten však odkazuje na Staré letopisy české, kde není přesně upřesněno, na které straně Albrecht při jednání u Vilémova stál. Letopisy zmiňují, že uherský král: „*vida, že moci proti králi českému nemá, poče rokovati skrze Albrechta Kostku, žádaje stánie.*“²⁹⁶ To nám však nesděljuje, zda byl Albrecht na Matyášově straně, spíše by to potvrdilo domněnku Palackého, že byl Kostka u Korvína v zajetí. V následujících měsících totiž Albrecht Kostka vystupuje jednoznačně na straně Jiřího z Poděbrad, kterého dokonce 4. dubna hostí na svém hradě Šternberku. Právě z Moravského Šternberku vedl český král následující dubnová jednání s Matyášem, který pobýval v Olomouci.

Oba králové se setkávali 7. dubna v půli cesty mezi svými dočasnými sídly. Matyáš se následně vrátil do Olomouce, kam ho následoval kromě Viktorína a Jindřicha v poselstvu též Albrecht Kostka a další přední čeští páni.²⁹⁷ Jednání probíhala po celý měsíc.

²⁹³ Zdeněk, Václav TOBOLKA: *Styky krále českého Jiřího z Poděbrad s králem polským Kazimírem*, Brno 1898, s. 29; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 553; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 222-223.

²⁹⁴ Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín*, s. 131-132.

²⁹⁵ *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 139; *Starí letopisové čeští*, s. 171; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 563-565; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 238; Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín*, s. 132; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 257-259; k vojenské situaci u Vilémova Otakar FRANKENBERGER: *Husitské válečnictví po Lipanech*, s. 97-106.

²⁹⁶ *Starí letopisové čeští*, s. 171; *SLČ z rukopisu vratislavského*, s. 139; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 564; Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín*, s. 132.

²⁹⁷ Výčet poselstva a událostí v Olomouci viz. Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 243-246

Dne 22. dubna Albrecht Kostka spolu s Benešem z Weitmile podali Matyášovi návrh, aby bylo uzavřeno příměří až do Letnic následujícího roku.²⁹⁸ Avšak nedlouho poté se nechal Korvín v Olomouci korunovat českým králem.²⁹⁹

V následujících měsících zřejmě již Kostka přemýšlel o přestupu na Matyášovu stranu. Přesto však ještě věrně sloužil Jiřímu z Poděbrad, který mu za jeho dosavadní jednání listinou z 9. února 1470 potvrdil zástavní práva na Nové Hrady a ke statkům kláštera podlažického. Zároveň mu Jiří udělil i práva na Bíškovice, moravskou vesnici přiléhající k Albrechtově helfštýnskému panství, a k Záhnašovicím. Nedlouho poté mohl Albrecht s královým souhlasem v dubnu převzít zástavní právo od pánů z Cimburku na hrad Hranice s městem a více než desítkou vesnic. Současně získal i hrad Přerov spolu s několika vesnicemi.³⁰⁰

V červenci, jak se zmiňuje Palacký, Albrecht chyběl v Poděbradově vojsku, které se utábořilo v blízkosti Brna. Palacký píše, že v té době Albrecht „*již cele byl k Matyáši a ke katolické církvi přestoupil.*“³⁰¹ To by mohl být důvod jeho nepřítomnosti. Ovšem nejasné se pak zdá událost z listopadu toho roku. Jiří z Poděbrad totiž listinou datovanou ke dni 26. listopadu 1470 Albrechtovi zapsal do zástavního držení město Uničov i s hradem v hodnotě 1000 zl. uherkých a připsal mu k nim ještě 500 zl. Určených na opravu hradu.³⁰²

Vyvstává otázka, proč by Poděbrad daroval Albrechtovi tento majetek, když by se již Kostka otevřeně stavěl proti němu? Mohl to být Jiřího pokus získat Kostka zpět na svou stranu? Co když Jiří Albrechtovu změnu dokonce schvaloval či sám v pozadí inicioval? Nebo ještě se na podzim Kostka dosud řadil mezi Poděbradovy přívržence? Nad tím můžeme pouze spekulovat. Jisté je že již následující rok Albrecht Kostka jedná jménem Matyáše Korvína.

Na počátku roku 1471, po nezdařených výpadech Matyáše Korvína, Albrecht Kostka zastupoval uherskou stranu spolu se Zdeňkem ze Šternberka, Tasem z Boskovic a

²⁹⁸ Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 247-248; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 575; k jednání a podmínkám, které předložil Matyáš Korvín českému králi František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 569-574.

²⁹⁹ *SLČ z rukopisu vaticlavského*, s. 140; *Starší letopisové čeští*, s. 172; Ke Korvínově korunovaci viz. Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín*, s. 136-137; ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 260-261; Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, s. 248-249; František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 575-576.

³⁰⁰ *Soupis česky psaných listů a listin do roku 1526*, Praha 1974-1980, č. 2337; AČ XVI., s. 169-170, č. 125, 127; *Zbytky register*, č. 1831/80; Urbánek, R.: *České dějiny III/4*, s. 133; těmito transakcemi získal Albrecht souvislý řetěz hradů Přerov, Helfštýn, Hranice a ovládal i dolní Pobečví. Srov. Zdeněk POKLUDA: *Moravské statky Albrechta Kostky*, s. 281.

³⁰¹ František PALACKÝ: *Dějiny, díl 4.*, s. 599; o Albrechtově přestupu na uherskou stranu v průběhu roku informuje i Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 140.

³⁰² *Zbytky register*, s. 277, č. 1831/91; k Uničovu též Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4.*, s. 129, pozn. 264.

dalšími šlechtici na jednání s Poděbradem v Polné.³⁰³ Zde došlo pouze k předběžným úmluvám, které měl ještě za Jiřího stranu mezi sebou prodiskutovat sněm v Praze svolaný na 14. února. Matyáš měl po Poděbradově smrti převzít vládu nad Čechy, propustit knížete Viktorina a svěřit mu správu Moravy a Slezska z postu markraběte. Viktorinovi by měl pak v případě, že Matyáš zemře bez mužských potomků, zdědit český trůn. Jiří z Poděbrad i Matyáš Korvín se podle jednání v Polné měli sejít na společném sjezdu a tyto záležitosti ještě osobně prodiskutovat, ale během Pražského sněmu ze všech těchto návrhů sešlo.³⁰⁴

Po smrti Jiřího z Poděbrad v březnu 1471 až do konce svého života Albrecht ve službách Matyáše Korvína. Jeho jménem jednal při různých sněmech obou stran v následujících letech. V květnu 1471 dokonce opustil Albrecht Kostka spolu s Janem z Pernštejna a Burianem Trčkou sněm, který následně za českého krále zvolil Vladislava Jagellonského.³⁰⁵ Vladislav Jagellonský viděl nelibě Albrechtovo angažování ve prospěch uherského panovníka a dokonce jej za ně „potrestal“ a zabavil mu dům „U hada“ v Celetné ulici v Praze a poté Albrecht ztratil i Přerov, kterého se zmocnil Vaněk Šatný z Ještěda.³⁰⁶ V roce 1473 dokonce musel Albrecht Kostka čelit nařčení, že chtěl krále Vladislava na sněmu v Opavě na příkaz Matyáše Korvína otrávit.³⁰⁷

Za své služby byl Albrecht Kostka nejen perzekuován. Své ztráty si mohl zahojit v srpnu 1472, kdy mu Matyáš Korvín odprodal hrad Komárno i s celým příslušenstvím a s poplatky z přechodu přes Dunaj a Váh. Současně s držením Komárna získal Albrecht hodnost župana. V říjnu 1474 pak zastával úřad nejvyššího komorníka olomouckého.³⁰⁸

I přes výnosné úřady a rozsáhlý majetek se však ke konci života dostal Albrecht do finančních problémů a dluhy, které se mu začínaly hromadit, byl nucen splácet odprodejem svým moravských panství. Roku 1475 prodal rozsáhlý majetek v Pobečví Vilémovi z Pernštejna. Jednalo se o panství Hranice, Přerov a Helfštýn.³⁰⁹ Pernštejn se při té příležitosti zavázal převzít dluhy, které na majetcích byly vázány v hodnotě 8000 zlatých.

³⁰³ Výčet účastníků jednání podává František PALACKÝ: *Dějiny, díl. 4.*, s. 609.

³⁰⁴ O jednání v Polné viz. Petr ČORNEJ: *Jednání v Polné (Kapitola z dějin tzv. Druhé husitské války)*, in: VLH 25, 2008, s. 48-50; František PALACKÝ: *Dějiny, díl. 4.*, s. 609-610; Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín*, s. 141; Václav Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VIII.*, s. 289-291; Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *VDZKČ VI.*, s. 270; Rudolf URBÁNEK: *Husitský král*, s. 271-272; Otakar ODLOŽILÍK: *The Hussite king*, s. 256-258.

³⁰⁵ František PALACKÝ: *Dějiny, díl. 5.*, s. 32; Václav Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VIII.*, s. 310.

³⁰⁶ Zdeněk POKLUDA: *Moravské statky Albrechta Kostky*, s. 282; Václav Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VIII.*, s. 139-140; Dům „U hada“ pak ještě na čas získala vdova po Zdeňkovi Kostkovi Anežka z Kaufunku, která jej roku 1483 odkázala svému příbuznému Ondřeji z Kaufunku.

³⁰⁷ K chystané královraždě měl být prý nastrčen chudý panoš Jiří Hlucký a staroměstský měšťan Tomáš od Lilie. Ti měli opatřit jed z Benátek za 250 zlatých. Hluckému mělo být přislíbeno 20.000 zlatých a z toho jako záloha již 2000 vyplaceno. Popis dalších událostí a okolností kolem prozrazení viz. Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VIII.*, s. 342; dále František PALACKÝ: *Dějiny, díl. 5.*, s. 65.

³⁰⁸ Viz. Zdeněk POKLUDA: *Moravské statky Albrechta Kostky*, s. 282-283.

³⁰⁹ AČ XVI, s. 190-192, č. 159, 160, 161.

Kostka tak v penězích dostal jen malou částku na ruku. Podle jedné zprávy se prodej dojednával v Brně za spěchu, Albrecht měl podle nespecifikovaných důvodů velmi naspěch a neohlížel se na případné finanční ztráty.³¹⁰

Rozsáhlé statky moravské se rychle rozplynuly a synovi Albrechta zůstala jen Moravská Třebová, kterou za něj spravoval poručník Jan Heralt z Kunštátu. Ten na jaře 1477 vyřizoval úhradu dluhů, za které museli ručit Albrechtovi bývalí poddaní z Lipníka a Hranic. V příštích letech pak čelil nejrůznějším věřitelům (Anna z Doloplaz, Kryšlof z Pěčina, Regina Čechová, Jiřík Tunkl z Brníčka) a kromě toho dodatečně ještě nechal zapsat do desk zemských prodej Helfěštýna.³¹¹ Snaha udržet zbývající moravské majetky vyšla na prázdno. Roku 1487 vystupuje Albrechtův syn jako šlechtic, který nic nemá.³¹²

Albrecht zemřel na jaře roku 1477. Jeho manželka Lidmila z Kravař jej přežila o dvacet let a v roce 1481 se dokonce podruhé provdala za Jana Berku z Dubé. Se svým synem Jiřím Hrabišem však nevycházela příliš dobře.³¹³ Albrechtovou smrtí se symbolicky uzavřela největší sláva rodu Kostků.

³¹⁰ AČ XVI, s. 201, č. 180.

³¹¹ AČ XVI, s. 199-200, č. 178, s. 211-212, č. 198;

³¹² Zdeněk POKLUDA: *Moravské statky Albrechta Kostky*, s. 2824-285.

³¹³ Viz. Tomáš BALETKA: *Páni z Kravař*, s. 287.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se snažila popsat vzestup rodu Kostků z Postupic od takřka bezvýznamného vladyckého rodu až po jedny z nejbohatších a politicky nejmocnějších šlechticů v Čechách. Prostřednictvím jednotlivých členů dvou generací této rodiny sleduji jejich strmou kariéru, kterou odstartovala husitská revoluce a jež se zastavila po smrti Jiřího z Poděbrad.

Prvním Kostkou, jenž se díky svým schopnostem a dovednostem prosadil, byl Vilém I. Kostka z Postupic. I přes jeho početné aktivity během husitské revoluce jsem se zmínila jen o těch podle mne nejdůležitějších. Vilémova úloha v řadách vojsk umírněných kališníků a jeho účast na Basilejském koncilu by si zasluhovaly podrobnější zpracování či samostatnou monografii. Právě tomuto muži vděčí Kostkové z Postupic za svůj vzestup. Vilémovi synové mohli těžit z někdejší otcovy válečnické slávy a jako příslušníci tzv. válečnické aristokracie se začali uplatňovat i na politickém kolbišti.

Bohuš I. Kostka z Postupic hned v počátcích své kariéry se objevil jako vojevůdce ve válce proti Albrechtu II. Habsburskému a díky renomé Viléma Kostky je jmenován do čela Chrudimského landfrýdu. Vzápětí se však vymaní ze stínu svého otce a začíná se prosazovat jako nadaný politik, který je několikrát jmenován do důležitých poselstev a je členem volebních komisí i smírčích rad. Bohušova kariéra byla úzce spjata s Hynce Ptáčkem z Pirkštejna a později s Jiřím z Poděbrad, ale brzy po obsazení Prahy poděbradskými vojsky Bohuš umírá a své místo tak přenechává Zdeňkovi III. Kostkovi z Postupic, který v posledních letech Bohušova života svému staršímu bratru úspěšně sekundoval.

Během Zdeňkova života zažívají Kostkové období své největší slávy. Zdeněk se stává jedním z nejhorlivějších zastánců kalicha a sklízí za to ze strany katolické šlechty nemalé výtky a pohrdání. Díky svým službám Jiřímu z Poděbrad počínající Zdeňkovou nezanedbatelnou úlohou při obsazení Prahy roku 1448 až po prosazení Jiřího na český trůn a jednání jeho jménem v Římě o potvrzení Basilejských kompaktát, byl Zdeněk Kostka jmenován nejvyšším mincmistrem království českého, stal se členem královské rady, přisedícím u dvorského soudu a v neposlední řadě se dočkal povýšení do panského stavu, jež vyvolalo v království mnoho zlé krve. Během války se Zelenohorskou jednotou za obranu svého krále i kalicha nakonec položil i život.

Třetí Vilémův syn Albrecht Kostka z Postupic se úplně vymanil z odkazu svého

otce. Albrecht již nevyužívá ke své počáteční kariéře Vilémovy slávy a navázání na válečnickou šlechtu, ale bere si spíše příklad ze svých bratrů. Po boku Zdeňka Kostky prožívá první seznámení se s poměry na politické scéně a brzy se osamostatňuje a vystupuje již na svých vlastních diplomatických misích, jejichž vrcholem byla cesta do Francie a jednání s Ludvíkem XI. Během let však nastává v jeho postoji a loajalitě zvrát. Odvrátil se nejen od kališnické víry, kterou Albrechtův bratr i otec tak urputně bránili, a přestoupil ke katolictví, ale následně zradil i Jiřího z Poděbrad a hájil zájmy Matyáše Korvína, od kterého se do konce svého života již neodvrátil a čelil tak za to například i konfiskaci některých svých statků na rozkaz Vladislava II. Jagellonského. Můžeme se jen domnívat, zda změna této orientace byla výsledkem chladného kalkulu či strategického plánu vzešlého od samotného Jiřího. Každopádně by bylo zajímavé sledovat tento odklon od tradiční rodové politiky i v dalších pracích věnující se Kostkům z Postupic.

I když se společenským a politickým vzestupem následuje ruku v ruce i majetkové obohacení rodu a rozšíření jeho dosavadních držav, nevěnovala jsem tomuto aspektu ve své práci dostatečnou pozornost a samostatnou kapitolu, tak jak by si zasloužil. Majetkové poměry Kostků z Postupic jsou svým charakterem natolik obsáhlé, že si vyžadují hlubší pozornost. Koskové neustále rozšiřovali své državy a svůj majetek postupně spravovali ve třech hlavních oblastech. Na Chrudimsku vlastnili Chrast u Chrudimi, v Posázaví to byl Komorní Hrádek, Zlenice, Stará Dubá u Poříčí, Tehov a Mnichovice u Říčan a na střední Moravě při zemské hranici s Čechami jim náležela Moravská Třebová. V roce 1465 Kostkové ovládali v království šest hradů: Litomyšl, Nové Hrady, Lanšperk, Brandýs, Komorní Hrádek a Dubou. V druhé polovině 15. století tak patřili k nejmajetnějším šlechtickým rodům v Čechách a za panování krále Jiřího z Poděbrad se jejich državy rozrostly i o statky na Moravě a Albrecht Kostka se na čas přiřadil k nejbohatší moravské šlechtě. Toto majetkové rozložení mezi dvě země Koruny české by mohlo naznačovat i snahu rozdělit dosavadní rod na dvě samostatné větve. K tomu však nedošlo, neboť ještě za života Albrechta Kostky přišla rodiny o většinu moravských statků a jeho syn Jiří Hrabíše je na Moravě již v roce 1483 považován za bez majetného šlechtice. Nejdůležitější majetkové zisky jsem popsala v kapitolách k jednotlivým členům rodu, kteří danou državu získali.

Myslím si, že Kostkové z Postupic jsou pro 15. století a zvláště pak pro vládu Jiřího z Poděbrad neodmyslitelnou součástí tohoto období dějin Českého království a doufám, že má práce to alespoň trochu nastínila. Bylo by zajímavé sledovat osudy rodu i v dalších desetiletích, kdy sice již nezažil tak významné postavení v království jako za života

Zdeňka III. Kostky z Postupic, ale udržel se na předních místech mezi nejvýznamnějšími a nejbohatšími českými šlechtici až do poloviny 16. století. Tehdy se Kostkovvé zapojili do prvního stavovského odboje proti Fridrichovi I. Habsburskému roku 1547 a ten jim náledně zkonfiskoval veškeré jejich majetky. Poslední mužský člen rodu zemřel deset let po tomto pádu. Ale to je již téma na další bádání.

Seznam zkratk:

AČ	Archiv český
AČK	Archiv České koruny
ČČH	Český časopis historický
ČČM	Časopis českého muzea
ČMM	Časopis Matice moravské
ČsČH	Československý časopis historický
ČSPSČ	Časopis společnosti přátel starožitností českých
FRA	Fontes rerum Austriacarum
NA	Národní archiv
NumSb	Numismatický sborník
OtSN	Ottův slovník naučný
SLČ	Staré letopisy české
VDZKČ	Velké dějiny zemí Koruny české
VLH	Východočeské listy historické

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny:

Aeneae Silvii Historia Bohemica - Enea Silvio Historie česká, Edd. Dana MARTÍNKOVÁ – Alena HADRAVOVÁ – Jiří MATL, Praha 1998.

Archiv český: čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích, díl

I-VI., Ed. František PALACKÝ, Praha 1840-1872.

Archiv český: čili Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích, díl VII-XX., Ed. Josef KALOUSEK, Praha 1887-1902.

Archiv Koruny české VI., katalog listin z let 1438-1526, Ed. Antonín HAAS, Praha 1958.

Codex juris municipalit regni Bohemiae, Tomus III. Sbíрка pramenů práva městského království českého. Díl III. Privilegia královských měst venkovských z let 1420-1526, Praha 1948.

Desky dvorské království českého, díl VIII. Druhá kniha půhonná z let 1407-1530, Ed. Gustav FRIEDRICH, Praha 1944.

Dokumenty k dějinám českého středověku a raného novověku, Edd. Martin ŠANDERA – František MUSIL – Zdeněk BERAN, Ústí nad Orlicí 2006.

Dokumenty k dějinám českého středověku a raného novověku II., Edd. Martin ŠANDERA - František MUSIL – Zdeněk BERAN, Hradec Králové 2010.

Fontes rerum bohemicarum – Series Nova II. Staré letopisy české. Texty nejstarší vrstvy, Edd. Alena ČERNÁ – Petr ČORNEJ – Markéta KLOSOVÁ, Praha 2003.

Království dvojího lidu. České dějiny let 1436-1526 v soudobé korespondenci, Ed. Petr ČORNEJ, Praha 1989.

Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka, sv. II., 1438-1444, Ed. Blažena RYNEŠOVÁ, Praha 1932.

Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka, sv. III., 1445-1448, Ed. Blažena RYNEŠOVÁ, Praha 1937.

Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka, sv. IV., 1449-1462, Ed. Blažena RYNEŠOVÁ, Praha 1954.

Mikuláš Dačický z Heslova: Paměti, Edd. Jiří MIKULEC – Josef JANÁČEK, Praha 1996.

Mistra Pavla Židka Spravovna, Ed. Zdeněk Václav TOBOLKA, Praha 1908.

Prameny strany pražské a tábořské z let 1441-1444, Ed. Zdeněk NEJEDLÝ, Praha 1900.

- Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae a. MDXLI igne consumptarum - Pozůstatky desk zemských království Českého roku 1541 pohořelých, sv. I.*, Ed. Josef EMLER, Praha 1870.
- Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae a. MDXLI igne consumptarum - Pozůstatky desk zemských království Českého roku 1541 pohořelých, sv. II.*, Ed. Josef EMLER, Praha 1872.
- Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440-1493): nach Archiven und Bibliotheken geordnet. Heft 21, Die Urkunden und Briefe aus den schlesischen Archiven und Bibliotheken der Republik Polen (mit Nachträgen zum Heft Sachsen)*, Ed. Eberhard HOLTZ, Wien 2006.
- Sbírka listin archivu města olomouckého 1261-1793*, Ed. Vladimír SPÁČIL, Olomouc 1998.
- Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526, díl I., svazek 1/2, 1978-1471*, Edd. F BENEŠ – K BERÁNEK, Praha 1974.
- Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526, díl I., svazek 2/1, 1472-1500*, Edd. F BENEŠ – K BERÁNEK, Praha 1975.
- Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, Ed. František ŠIMEK – M. KAŇÁK, Praha 1959.
- Staré letopisy české z vratislavského rukopisu*, Ed. František ŠIMEK, Praha 1937.
- Starí letopisové čeští čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané*, Ed. František PALACKÝ, Praha 1829.
- Starí letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané*, vyd. Jaroslav CHARVÁT – František KRČMA, Praha 1941.
- Stavovské listiny 1212-1847*, Ed. Mojmír ŠVÁBENSKÝ, Brno 1965.
- Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbarländer im Zeitalter Georg's von Podiebrad (1450-1471)*, Ed. František PALACKÝ, Wien 1860 (*Fontes rerum Austriacarum 2. Abt., Dipl. et. Acta XX.*).
- Ve službách Jiříka krále: deník panoše Jaroslava a Václava Šaška z Bírkova*, Ed. Rudolf URBÁNEK, Praha 1940.
- Všeobecná mírová organizace podle návrhu českého krále Jiřího z let 1462-1464*, Ed. Václav VANĚČEK, Praha 1964.
- Výbor z literatury české díl II. - od počátku XV. Až do konce XVI. Století*, Ed. Karel Jaromír ERBEN, Praha 1868.
- Zbytky register králů římských a českých z let 1361-1480*, Ed. August SEDLÁČEK, Praha

1914.

Ze starých letopisů českých, Edd. Jaroslav KAŠPAR – Jaroslav PORÁK, Praha 1980.

Literatura:

Pavel AUGUSTA - a kol.: *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*, Havlíčkův Brod 1992.

Rudolf BAČKOVSKÝ: *Bývalá česká šlechta předbělohorská i pobělohorská na svých sídlech v Čechách a na Moravě a ve svých znacích*, Praha 1948.

Tomáš BALETKA: *Páni z Kravař: Z Moravy až na konec světa*, Praha 2003.

František Michálek BARTOŠ: *Jak se dostala Litomyšl rodu Kostků z Postupic*, in: *Kostnické jiskry* 45, 1960, č. 7, s. 9.

Zdeněk BERAN: *Čáslavský landfrýd 1440-1453*, in: *Východočeské listy historické* 25, 2008, s. 79-95.

Miroslav BIDLAS: *500 let mírových návrhů Jiřího z Poděbrad*, Praha 1964.

Lenka BOBKOVÁ: *Česká koruna na sklonku středověku*, in: *Česká koruna na rozcestí: k dějinám Horní a dolní Lužice a Dolního Slezska na přelomu středověku a raného novověku (1437-1526)*, Praha 2010, s. 25-86.

Lenka BOBKOVÁ – Luděk BŘEZINA – Jan ZDICHYNEC: *Horní a Dolní Lužice: Stručná Historie Států*, Praha 2008.

Jaroslav BOUBÍN: *Česká „národní“ monarchie. K domácím zdrojům a evropskému kontextu království Jiřího z Poděbrad*, Praha 1992.

Jaroslav BOUBÍN: *Nižší šlechta a vznik zelenohorské jednoty*, in: *ČČH* 88, 1990, č. 3, s. 351-355.

Jan BOUBLÍK: *Měnové poměry doby poděbradské*, Diplomová práce obhájená na FF UK, Praha 2006.

Luděk BŘEZINA: *Dolní Lužice, úřad zemského fojta a stavy na podzim středověku (1458-1490)*, in: *Česká koruna na rozcestí: k dějinám Horní a dolní Lužice a Dolního Slezska na přelomu středověku a raného novověku (1437-1526)*, Praha 2010, s. 87-105.

Vladimír BŘEZINA: *Rytířský stav v Čechách a na Moravě v raném novověku: rod Bukůvků z Bukůvky od středověku do 20. století*, České Budějovice 2008.

Karel CASTELIN: *Česká drobná mince doby předhusitské a husitské (1300-1471)*, Praha 1953.

Petr ČORNEJ – Milena BARTLOVÁ: *Velké dějiny zemí Koruny české VI., 1437-1526*,

Praha - Litomyšl 2007.

Petr ČORNEJ: *Jednání v Polné (Kapitola z dějin tzv. Druhé husitské války)*, in: VLH 25, 2008, s. 40-54.

Petr ČORNEJ: *Pohaslý lesk panovnického majestátu v porevolučních Čechách* in: Lesk královského majestátu ve středověku. Pocta Prof. PhDr. Františku Šmahelovi k nedožitým 85. narozeninám, Praha – Litomyšl 2005, s. 99-122.

Radim DUŠEK: *Lanšperk*, Ústí nad Orlicí 1994.

Ondřej FELCMAN – Radek FUKALA – Vladimír HRUBÝ: *Poděbradové, rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat*, Praha 2008.

Ondřej FELCMAN – František MUSIL a kol.: *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009.

Zdeněk FIALA: *Předhusitské Čechy 1310-1419*, Praha 1978.

Otakar FRANKENBERGER: *Husitské válečnictví po Lipanech: Vývoj husitského válečnictví po skončení husitské revoluce a jeho význam pro válečnictví vůbec*, Praha 1960.

Jaroslav GOLL: *Čechy a Prusy ve středověku*, Praha 1897.

Jan HALADA: *Lexikon české šlechty, I. díl*, Brno 1994.

Jarmila HÁSKOVÁ: *Příspěvek k otázce produkce a oběhu stříbra v době Jiřího z Poděbrad*, ČČH 21, Praha 1973, s. 241-253.

František HOFFMAN: *Litomyšl v husitském revolučním hnutí*, in: Sborník příspěvků k dějinám Litomyšle a okolí, K 700. výročí povýšení Litomyšle na město v roce 1959, Pardubice 1959, s. 33-105.

Josef JANÁČEK – Jiří LOUDA: *České erby*, Praha 1974.

František JELÍNEK: *Historie města Litomyšle*, díl II., Litomyšl 1845.

Antonín KALOUS: *Matyáš Korvín (1443-1490): Uherský a český král*, České Budějovice 2009.

Josef KAREL: *Rod Kostků z Postupic žije?*, in: Od Trstenické stezky 7, 1927/28, č. 3, s. 39-40.

Kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách na Moravě a ve Slezsku, sv. VI. - Východní Čechy*, Praha 1989.

Martin KOLÁŘ – August SEDLÁČEK: *Českomoravská heraldika, I. díl*, Praha 1902.

Simona KOTLÁROVÁ: *Páni z Rožmitálu*, České Budějovice 2008.

Alois KRCHŇÁK: *Čechové na Basilejském sněmu*, Litomyšl 1997.

Anna KUBÍKOVÁ: *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004.

Rudolf LEHMANN: *Geschichte der Niederlausitz*, Berlin 1963.

- Emanuel LEMINGER: *Královská horní mincovna v Kutné Hoře*, Kutná Hora 2003.
- Václav LUKÁŠ: *Počátky úřadu nejvyššího mincmistra Království českého*, NumSb 6, Praha 1960, s. 169-205.
- Josef MACEK: *Česká středověká šlechta*, Praha 1996.
- Josef MACEK: *Jagellonský věk v Českých zemích II.*, Praha 1994.
- Josef MACEK: *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967.
- Josef MACEK: *Král Jiří a král Matyáš. Od přátelství k nepřátelství (1458-1469)*, in: ČČM 110, 1991, č. 2, s. 297-311.
- Josef MACEK: *Smrt Ladislava Pohrobka*, in: ČsČH 14, Praha 1966, s. 766-775.
- Jaroslav MEZNÍK: *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*, in: *Tvář stárnoucího středověku*, Brno 2008, s. 27-61.
- Jaroslav MEZNÍK: *Vývoj a systém stavovské reprezentace v českých zemích v pozdním středověku* in: *Tvář stárnoucího středověku*, Brno 2008, s. 105-117.
- Josef Theodor MÜLLER, *Dějiny Jednoty bratrské I.*, Praha 1923.
- Zdeněk NEJEDLÝ: *Dějiny města Litomyšle a okolí*, díl I., Litomyšl 1903.
- Zdeněk NEJEDLÝ: *Volba krále Vladislava II. roku 1471*, in: ČČH 11, 1905, s. 38-54, 160-173.
- Robert NOVOTNÝ: *Uzavírání panského stavu a problematika nobilitací v pozdním středověku*, in: *Evropa a Čechy na konci středověku - sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi*, Edd. Eva DOLEŽALOVÁ - Robert NOVOTNÝ - Pavel SOUKUP, Praha 2004, s. 291-306.
- Otakar ODLOŽILÍK: *The Hussite King, Bohemia in European Affairs 1441-1471*, New Brunswick – New Jersey 1965.
- Oldřich PAKOSTA: *Jak to bylo s rodinou malíře T. M. Kosztky*, in: http://svitavsky.denik.cz/kultura_region/jak-to-bylo-s-rodinou-malire-t-m-kosztky20100214.html.
- Oldřich PAKOSTA: *Litomyšlský hřbitov u kostela svaté Anny: hroby významných osobností a náhrobky umělecké hodnoty*, Litomyšl 2010.
- Oldřich PAKOSTA: *Problematika mentality české a moravské šlechty 15. a 16. století. (Exkurs do studia mentalit a každodennosti Kostků z Postupic)*, in: *Vlastivědný sborník Ústí nad Orlicí* 6, 1995, s. 15-20.
- Oldřich PAKOSTA: *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, in: *Pomezí Čech a Moravy. Sborník prací ze společenských a přírodních věd pro okres Svitavy*, svazek 1, Litomyšl 1997, s. 43-67.
- Oldřich PAKOSTA: *Visutá pečeť Kostků z Postupic*, Litomyšl 2004.

- František PALACKÝ: *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, díl 3, Praha 1939.
- František PALACKÝ: *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, díl 4., Praha 1939.
- František PALACKÝ: *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, díl 5., Praha 1939.
- František PALACKÝ: *Dobytí Prahy skrze p. Jiřího z Poděbrad léta 1448 a příčiny jeho*, ČSVMČ 1, 1827, č. 3, s. 37-58.
- František PALACKÝ: *Jména Pánů a panošů ve vojsku p. Jiřího z Poděbrad, při dobytí Prahy*, ČSVMČ 1, 1827, č. 3, s. 78-83.
- František PALACKÝ: *Popis staropanských rodů v Čechách r. 1500*, ČČM 1831, č. 2, s. 172-173.
- David PAPAJÍK: *Páni ze Sovice: Dějiny rodu moravských sudí*, Praha 2005.
- Josef PETRÁŇ: *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, in: *Acta Universitatis Ceroliniae – Philosophica et historica 1*, Praha 1976, s. 9-81.
- Miroslav PLAČEK - Peter FUTÁK: *Páni z Kunštátu: rok erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*, Praha 2006.
- Zdeněk POKLUDA: *Moravské statky Albrechta Kostky*, in: *VLH 21-22, 2003-2004*, s. 279-285.
- Roman von PROCHASKA: *Genealogisches Handbuch erloschener böhmischer Herrenstandsfamilien*, Neustadt an der Aisch 1973.
- Květa REICHERTOVÁ: *Litomyšl*, Praha 1977.
- Bohuslava ROTTEROVÁ: *Revize feudálního majetku za Jiřího z Poděbrad*, Diplomová práce obhájená na FF UK, Praha 1976.
- Bohuslava ROTTEROVÁ: *Revize feudálního majetku v Čechách v polovině 15. století*, in: *Acta Universitatis Ceroliniae – Philosophica et historica 1*, Praha 1976, s. 261-265.
- Rudolf ŘÍČAN: *Dějiny Jednoty bratrské*, Praha 1957.
- August SEDLÁČEK: *Českomoravská heraldika, II. díl*, Praha 1925.
- August SEDLÁČEK: *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl I. - Chrudimsko, Praha 1993.
- August SEDLÁČEK: *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II. - Hradecko, Praha 1994.
- Milan SKŘIVAN: *Litomyšl 1259-2009: město kultury a vzdělání*, Litomyšl 2009.
- Pavel SPUNAR: *Kultura českého středověku*, Praha 1987.
- Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*. In: *Šlechta, moc a reprezentace ve středověku*, Praha 2007, s. 251-299.
- Martin ŠANDERA: *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*, Praha

2011.

Martin ŠANDERA: *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí, poděbradské a jagellonské éře – 1. část*, VLH 17-18, 201, s. 89-116.

Martin ŠANDERA: *Vývoj utrakvistické základny ve východních Čechách před nástupem Jiřího z Poděbrad do čela spojených landfrýdů (1440-1444)*, in: VLH 15-16, 2000, s. 25-33.

Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka z Postupic – „alter ego“ husitského krále (Životní osudy předního kališnického šlechtice poděbradské éry)*, in: Acta Universitatis Reginaehradecensis. Historica I., Hradec Králové 2006, s. 99-118.

Martin ŠANDERA: *Zdeněk Kostka z Postupic Přítel krále, nepřítel církve*, in: Evropa a Čechy na konci středověku - sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi, Edd. Eva DOLEŽALOVÁ - Robert NOVOTNÝ - Pavel SOUKUP, Praha 2004, s. 323-336.

Quido ŠIMEK: *Rod Kostků z Postupic žije?* In: Od Trstenické stezky 7, 1927/28, č. 4, s. 63.

František ŠMAHEL: *Husitská revoluce III.*, Praha 1996.

František ŠMAHEL: *Husitská revoluce IV.*, Praha 1996.

Zdeněk, Václav TOBOLKA: *O volbě a korunování Jiřího z Poděbrad*, Praha 1896.

Zdeněk, Václav TOBOLKA: *Styky krále českého Jiřího z Poděbrad s králem polským Kazimírem*, Brno 1898.

Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VI.*, Praha 1885.

Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VII.*, Praha 1886.

Václav, Vladivoj TOMEK: *Dějepis města Prahy VIII.*, Praha 1891.

Václav, Vladivoj TOMEK: *Jan Žižka*, Praha 1993.

Jan URBAN: *Lichtenburkové: vzestupy a pády jednoho panského rodu*, Praha 2003.

Rudolf URBÁNEK: *Dvě studie o době poděbradské*, Praha 1926.

Rudolf URBÁNEK: *Husitský král*, Praha 1926.

Rudolf URBÁNEK: *Jiří z Poděbrad a české národní království*, Praha 1920.

Rudolf URBÁNEK: *Kancelář krále Jiřího*, ČČH 17, 1911, s. 13-27.

Rudolf URBÁNEK: *K české pověsti královské*, in: ČSPSČ, Praha 1915, s. 1-28, 49-68, 81-98.

Rudolf URBÁNEK: *Konec Ladislava Pohrobka*, Praha 1920.

Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/1., Věk poděbradský*, Praha 1915.

Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/2., Věk poděbradský*, Praha 1918.

Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/3., Věk poděbradský*, Praha 1930.

- Rudolf URBÁNEK: *České dějiny III/4., Věk poděbradský*, Praha 1962.
- Josef VÁLKA: *Dějiny Moravy I. Středověká Morava*, Brno 1991.
- Tomáš VELÍMSKÝ: *Hrabišici: páni z Rýzumburka*, Praha 2002.
- Emanuel VLČEK: *Jak zemřeli*, Praha 1993.
- Rostislav VOJKOVSKÝ: *Bouzov: hrad jižně od Mohelnice*, Dobrá 2009.
- Rostislav VOJKOVSKÝ: *Helšštejn: hrad jižně od Lipníka nad Bečvou*, Dobrá 2004.
- Zdeněk VYBÍRAL: *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005.
- Vladimír WOLF: *Jan Kolda ze Žampachu. Život táborského hejtmana*, Hradec Králové 2002.
- Emanuel Karel ZEINER: *Města Ústí nad Orlicí dějepisné památky*, Rychnov nad Kněžnou 1880.
- Blanka ZILINSKÁ: *Synoda nebo sněm? Ke vztahu světské moci a utrakvistických církevních struktur v době jagellonské*, in: *Doba jagellonská v zemích České koruny (1471-1526)*, Ed. Viktor Kubík, České Budějovice 2005, s. 29-41.